

Unge mennesker og lykke i det senmoderne

En analyse av en gruppe unge voksnes forhold til og opplevelse av lykke i det senmoderne samfunnet.

Kristine Meek

Masteroppgave i sosiologi

Høsten 2006

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

Universitetet i Oslo

Sammendrag

Denne masteroppgaven i sosiologi ser på en gruppe unge menneskers opplevelse av lykke, og forståelse for lykke, i lys av det samfunnet de lever i og den livsfasen de er i. Oppgaven tar utgangspunkt i et økende fokus på lykke i media, i forskningen og i populærkulturen. Den tar også utgangspunkt i forskning som forteller hvor lykkelig vi er i Norge, og som etterlater seg ett spørsmål: Hvorfor er vi ikke lykkeligere? Jeg har foretatt kvalitative intervjuer av en gruppe unge mennesker i alderen 20-25 år.

Studien kommer først og fremst frem til at det er de små og nære ting informantene forbinder med lykke, som naturopplevelser, venner og sosiale sammenkomster. Samtidig kommer studien også frem til andre forhold som påvirker opplevelsen av lykke. At informantene er i en spesiell livsfase som kan kalles ung voksen fasen, er ett forhold som påvirker deres lykke. Ung voksen-fasen er en overgangsfase, som for informantene er preget av særlig stor individuell frihet, mange personlige valg og et sterkt ønske om å realisere seg selv. Områder som informantene prioriterer og ser på som viktige, og som også tar tid og krefter å forholde seg til. Individuell frihet, mange personlige valg og et sterkt ønske om å realisere seg selv påvirker informantenes lykke i negativ retning, særlig hvis man opplever vanskeligheter med å mestre friheten på en god måte.

Jeg viser at informantene opplever et tungt ansvar med å forvalte egen frihet på en god måte. De føler seg også periodevis utmattet av alle valgene de opplever at de kan og må ta. Ett av oppgavens hovedfunn er at det særlig er livsfasen informantene er i, og opplevelsen av stor individuell frihet, mange valg og et ønske om selvrealisering som påvirker informantenes forhold til og opplevelse av lykke. De opplever det som en stor oppgave å forvalte sin individuelle frihet i forhold til at de er i en overgangsfase av livet som er preget av nettopp stor frihet og mange valg. Informantenes lykke påvirkes i negativ retning dersom de opplever at de ikke mestrer friheten på en god måte, i positiv retning om de opplever at de mestrer friheten på en god måte.

Opplevelsen av personlig frihet blir analysert i diskusjon med teorier om det senmoderne, hvor sosiologen Zygmunt Bauman er hovedbidragsyter. Han mener det har funnet sted en økt individualisering i dagens samfunn og at hvert enkelt individ ut i fra egne ferdigheter må navigere seg igjennom samfunnet og i sine liv. Kollektive handlingsalternativ anses ikke lenger som gyldige og det er en viktig verdi at hver og en selv skal forme sitt liv.

Sosiologene Furlong og Cartmel derimot mener heller at det er en forestilling i kulturen og en epistemologisk feilslutning at individualiseringen som Bauman og andre senmodernister peker på er så utbredt og framskreden. De mener at sosial bakgrunn og normer, habitus med mer, er høyst virksomme når individer handler i verden, og at en opplevelse av en sterk individualisering er nettopp en oppfatning og ikke nødvendigvis en realitet. Jeg bruker de to sosiologiske perspektivene til å diskutere hvorvidt det kan være slik at informantenes opplevelse av lykke blir påvirket i en negativ retning av at de lever i en verden hvor forestillingen om individualisering er sterkt utbredt, hvor de unge voksne i sterk forstand kjenner seg ansvarlige for valgene de tar, retningen livet får og egen lykke.

I diskusjonen kommer jeg frem til at begge sosiologiske perspektiver er nyttige når informantenes liv skal tolkes. Opplevelsen av stor individuell frihet og et stort personlig ansvar er høyst reell for informantene, uavhengig av hvor langt individualiseringen egentlig har gått, og uavhengig av hvor virksomme variabler som kjønn, klasse, utdanning med mer er på informantenes liv. Jeg slutter meg til Furlong og Cartmel i at individualiseringen er en forestilling i kulturen og at selv om normer, sosial klasse og andre sosiologiske forklaringsfaktorer er høyst virksomme den dag i dag, så opplever informantene seg selv som fullt og helt ansvarlige for eget liv.

Informantene opplever å leve i en individualisert verden, med alt det innebærer, og det påvirker mange ganger følelsen av lykke i negativ retning. At de også er opptatt av å realisere seg selv påvirker også ofte lykken i negativ retning. Mye på grunn av at det livsprosjektet informantene er opptatt av, ikke gir mye tid og plass til det som informantene selv sier gjør dem lykkelige. Lykken blir prioritert bort til fordel for det å lykkes.

Jeg konkluderer med at informantenes opplevelse av å leve i en individualisert verden påvirker deres lykkenivå. Jeg konkluderer også med at de ulike måtene å oppnå lykke på, som blant annet media presenterer, ikke gir den forventede lykken for informantene. Opplevelsen av å ikke oppleve forventet lykke ved å følge ”oppskrifter” på lykke kan forklares med relativ deprivasjon. Jeg slutter meg også til Furlong og Cartmels analyse av det senmoderne samfunnet. De slår fast at det er en økende avstand mellom den subjektive opplevelsen av livet og den objektive realiteten. De kaller det for en epistemologisk feilslutning, en feilslutning som i aller høyeste grad har virkning på dem som lever etter en slik oppfatning om at de selv ene og alene er ansvarlige for sine valg av løsninger og retninger, og i forlengelsen av det - sin egen lykke.

Forord

Unge mennesker og lykke i det senmoderne er tittelen på denne masteroppgaven i sosiologi. En oppgave som på godt og vondt har vært en del av mitt liv de siste årene. Den har gitt meg mulighet til å fordype meg i teorier og spørsmål om lykke, og den har også gitt meg øyeblikk av lykke. Øyeblikk hvor jeg har fordypet meg i skriveprosessen uten tanke for tid og sted, øyeblikk hvor problemstillingene klarnet og ”knuter” løsnet, har gitt meg både opplevelser av ”flow” og av glede. Men tro meg det har også vært øyeblikk hvor lykken har vært veldig fjern. Likevel er følelsen av å ha gjennomført et omfattende prosjekt, og nå legge siste hånd på oppgaven, en lykkelig følelse.

Men før jeg i euforien går videre på neste skritt i mitt eget unge voksne liv, er det noen mennesker jeg vil takke. Først og fremst vil jeg takke min hovedveileder Olve Krange. Han har bidratt med gode diskusjoner, gode innspill og engasjement, og han bør særlig takkes for å hatt troen på prosjektet fra start til slutt. Jeg vil takke min biveileder Randi Wærdahl som i en svært hektisk og slitsom periode, kom med gode, praktiske og løsningsorienterte innspill.

Jeg vil også benytte anledningen til å takke Institutt for journalistikk for økonomisk støtte. Jeg vil også takke Dagsavisen og Aftenposten, og spesielt Rikke og Elisabeth, som har gitt meg tid til å være student, samtidig som jeg fikk erfaring som journalist.

Sist, men ikke minst vil jeg takke Anna, for støtte, tålmodighet og lykke.

Kristine Meek

Oslo 23. september 2006

Innholdsfortegnelse

Sammendrag.....	ii
Forord.....	iv
Innholdsfortegnelse.....	v
1.0 Lykke.....	1
1.1 Begynnende undring.....	1
1.2 Slik blir du lykkelig.....	2
1.3 Samfunnsmessig relevans.....	4
1.4 Hva er lykke?.....	5
1.5 Spørsmål.....	10
1.6 Oppsummering.....	14
2.0 Relativt lykkelige nordmenn.....	15
2.1 Nordmenns lykkenivå.....	15
2.2 Hvorfor er vi ikke lykkeligere?.....	17
2.3 Hva savner vi?.....	20
2.4 Unge mennesker og lykke – en oppsummering.....	21
3.0 Sosiologisk kontekst.....	22
3.1 Ett brudd eller en flytende overgang?.....	22
3.2 Bauman - Det flytende moderne og de privilegerte.....	25
3.5 En oppsummering og kritikk.....	28
4.0 Oppgavens metodiske utforming.....	31
4.1 Hard og myk lykke.....	31
4.2 Informantene.....	32
4.2.1 Skjevhet i forhold til kjønn og karrierevalg.....	34
4.2.2. Den typiske representanten.....	35
4.3 Å opprette kontakt.....	37
4.4 Dem eller meg?.....	38
4.5 Etske betraktninger.....	40
4.6 Presentasjon av informanter.....	41
4.7 Metodisk oppsummering.....	44
5.0 Ung, fremadstormende og trygghetssøkende.....	45
5.1 Den unge voksne.....	45
5.2 Valg.....	48
5.3 Frihet.....	50
5.4 Selvrealisering.....	52
5.5 Lykke.....	54
5.6 Informantfortellingene - en oppsummering.....	58
6.0 Lykke for den enkelte og lykken i dag.....	60
6.1 Lykkens mening.....	60
6.2 Streben etter lykke – ikke for meg.....	62
6.3 Suksessbilder på lykke.....	63
6.4 Lykkens mening – en oppsummering.....	65
7.0 Dagens samfunn som lykkearena.....	67
7.1 Frihetens pris.....	67
7.2 En epistemologisk feilslutning om det senmoderne.....	73
7.3 Dagens samfunn som lykkearena – en oppsummering.....	77
8.0 Unge menneskers lykke – avsluttende diskusjon.....	79

8.1 Relativ deprivasjon eller uvesentlig lykke	79
8.2 Lykkens mening og lykkens vilkår	82
8.3 Hvor lykkelig skal man være?.....	84
9.0 Epilog	86
Litteraturliste	89
Bøker og rapporter:	89
Avis og webartikler:	93
Meldinger, taler og statistikk:.....	94
Bildehenvisning:.....	95
Vedlegg	96
Intervjuguide	96

1.0 Lykke

”Jeg tror selve hensikten med livet er å søke lykken. Det er innlysende. Enten man er troende eller ikke, enten man tror på den ene eller den andre religionen, søker vi alle etter noe bedre her i livet. Jeg tror derfor at den naturlige drivkraften i livet er søken etter lykken.”

(Dalai Lama 1999:19)

Unge menneskers forståelse av lykke og deres opplevelse av lykke er temaet som danner utgangspunktet for denne masteroppgaven i sosiologi. Dalai Lama sier i sitatet ovenfor at hensikten med livet er å søke lykken. Lykke er ut i fra et slikt syn et livsprosjekt. Men hva er lykke, og hvilke subjektive og kollektive forventninger har vi i dag til lykke? Bør vi være lykkeligere, og hvordan skal vi i så fall bli lykkeligere? Dette er en oppgave om lykke, en oppgave om å lykkes, en oppgave om det å være ung og på vei mot å bli voksen. I det innledende kapittelet vil jeg gjøre rede for min undring rundt temaet lykke. Jeg vil ta for meg lykke slik den blir presenter i media og lykke i forskningen. Jeg vil kort drøfte lykkens og med det oppgavens samfunnsfaglige relevans, før jeg kommer frem til de spørsmål som stilles i studien. Spørsmål som vil gi mulige svar på hva en gruppe unge menneskers forståelse av lykke er, og hva deres opplevelse av lykke er i dagens senmoderne samfunn.

1.1 Begynnende undring

Det var særlig en periode som ble viktig for utformingen av oppgaven, en periode hvor ”lykke” var et ord som til stadighet dukket opp i avisartikler, tv-program, debatter og reklame. En av grunnene til at jeg la spesielt merke til fokuset på lykke i perioden, var at mange jevngamle, venner og bekjente tidlig i 20-årene, ga uttrykk for at de ikke var spesielt lykkelige og at de fant det vanskelig å innfri egne forventninger til sitt eget liv og lykke. De mente at de objektivt sett hadde det bra, men at de opplevde en slags uro eller rastløshet. Særlig kom uroen og rastløsheten til uttrykk i forhold til de valg de tok, eller lot være å ta. Spørsmål som hva skal jeg velge, hvilken retning skal jeg ta og var valget det riktige for meg kom ofte opp. Mange uttrykte en slags fortvilelse, en usikkerhet og til tider frustrasjon over egen livssituasjon. Både i forhold til kjærlighetslivet, studiene, selvbildet og arbeidssituasjonen. Noen fortalte også om angst og depresjon. Enkelte var preget av hva jeg vil kalle en slags ”hverdagssorg”. Men hva det var som gjorde deres unge voksne liv vanskelig, valgene vanskelige å ta var ikke så enkelt å sette ord på.

Menneskene jeg her refererer til er unge mennesker som på alle mulige måter kan beskrives som ressurssterke, med gode sosiale nettverk, gode fremtidsmuligheter og god helse. Kontrasten mellom et økende fokus på lykke og flere venners og jevnaldrenes vanskeligheter med å mestre livet på en måte som gjorde dem lykkelige, gjorde meg nysgjerrig. Hvorfor er vi ikke lykkeligere? Hva er det som kan virke hemmende på lykken for unge mennesker i dag? Er det et problem at enkelte jevnaldrende ikke ville beskrive seg som lykkelige, eller er det bare en fase de flest unge mennesker må igjennom før de blir voksne og ”lykkelige”?

1.2 Slik blir du lykkelig.

Undringene jeg her forteller om resulterte i et ønske om å undersøke fenomenet nærmere og på en mer systematisk måte. At media på mange måter var svært fokusert på lykke som fenomen, og som tema var med på å øke nysgjerrigheten og holde interessen for temaet oppe. Artikler som kan defineres som såkalte ”hjelp til selvhjelpartikler” og ulike artikler som fokuserte på lykke generelt ble med jevne mellomrom presentert i media. Historier fra mennesker som på ulike måter hadde funnet *sin* vei til lykke og ulike ”oppskrifter” på hvordan *du* kan finne *din* lykke var vanlige. Likevel var det også artikler som fortalte om det motsatte, nemlig ulykke. I aftenposten den 19. mars 2004 skriver Aftenposten at en tøff studenthverdag nå kartlegges, for å få klarhet i hvorfor så mange sliter med angst og depresjon. Videre skriver avisen at i en undersøkelse svarer 33 prosent av de spurte studentene ved universitetet i Tromsø at de føler behov for psykisk hjelp. Slike bekymringsfulle tendenser i det norske samfunnet, som blant annet utvikling av angst og depresjon, rusproblematikk med mer fungerte som en snodig kontrast til lykkefokus.

Et enkelt søk på mediesøkemotoren Atekst, viser mange treff på lykke. Et oppslag i Dagbladet 5. april 2005 forteller meg at Norge er verdens beste kvinneland, ifølge en rapport Human Development Report (HDR). Aftenposten melder samme dag om at jenter er mest utsatt for depresjon, og at de føler seg utsatt for mye stress. Den 27. mars 2004 kan vi lese i VG: ”Lykkelandet - Ny undersøkelse viser at de fleste av oss er tilfredse med livet” og i ingressen heter det: ”Norske kvinner er mer lykkelige enn menn, men totalt sett er vi et lykkelig folkeslag!” Undersøkelsen oppslaget baserer seg på er utført av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste og flest lykkelige finner vi blant kvinner i aldersgruppen 25-34 år. I Aftenposten samme uke står det at ”Danskene lykkeligst i Europa – Danskene er Europas lykkeligste folk, ifølge en stor, ny undersøkelse om livskvalitet og lykkefølelse.”

Danskenes samfunn med mange tette sosiale bånd blir oppgitt som en viktig forklaring på danskenes lykke. Av nyere dato kan en lese i Aftenposten den 3. juni 2006, om aksjemegleren som ble lykkelig av å legge opp karrieren til fordel for et liv som munk. Samme dag har VG en artikkel om Butan som isteden for GNP (Gross National Product) opererer med GHP (Gross Happiness Product), en artikkel som kan fortelle om et fattig land med lykkelige innbyggere. Av det mer trivielle slaget kan vi lese at "Lykken er fjord, flue og fisk" i Dagbladet Søndag 25. april 2004. "Lykken er bare ett barn" kan Dagsavisen fortelle den 18. september 2005. De skriver at "Det første barnet vi får gjør oss lykkeligere. Men setter vi flere barn til verden, stuper lykken." Dagens Næringsliv har en annen oppskrift på lykken. Den 4. april 2005 skriver de at "Lykken er å være frisør". Ifølge en ny britisk måling skal nemlig frisører være lykkeligst på jobb. Dagbladet forteller den 27. januar 2005 at "Lykken er i boks", i en artikkel om et par som har funnet lykken på 35 kvadratmeter i en gammel hermetikkfabrikk, som er omgjort til et bygg med mange små leiligheter. Ergo, man trenger ikke plass for å være lykkelige, men det hjelper på med litt originalitet.

Eksemplene ovenfor er kun en liten håndfull av de artikler man kan finne ved å søke på lykke. Lykke er et ord som har opplevd en kraftig inflasjon de siste årene, og hvorvidt vi er lykkelige eller ei gis stor oppmerksomhet. Min interesse for emnet lykke går hånd i hånd med et stadig større fokus på tilstanden, samtidig som jeg mener å se at mange sliter med å leve opp til egne og eventuelt andres forventninger til lykke. Det kan nesten virke som om lykke har blitt vår tids livsfilosofi, og det kan virke som om det settes likhetstegn mellom det å være lykkelig og det å være vellykket. Årsaken til at jeg tar med eksemplene i det innledende kapittelet, er at mediefortellingene kan legge føringer på eller forteller noe om hva som er forestillingen om det gode liv i Norge i dag. En forestilling som igjen kan gjøre noe med våre forventninger til egen lykke, og på den måten påvirke våre aspirasjoner.

Så mine spørsmål dreier seg om hvordan unge mennesker takler dette fokuset. Likeledes hva tenker de om å gå fra en ungdomsfase til en voksenalder hvor de selv er de ansvarlige for egen lykke og vellykkethet? Hvordan er det å være ung i dag, og hvordan er det å oppleve lykke for unge mennesker i dag. Av sosiologisk karakter vil det være av interesse å finne ut hvorvidt unge menneskers forventninger til lykke kan henge sammen med spesifikke samfunnstendenser og om det er spesielle kulturelle forventninger til unge mennesker som kan virker inn på deres opplevelse av lykke. Videre er det også interessant å se på lykke, som så mange opplever som en subjektiv følelse, som et kollektivt og ikke minst normativt

fenomen. Hva er lykken anno 2005¹, og hvilke forventninger ligger det til enkeltindividers lykke i det vestlige samfunnet? Står du fritt til å definere din egen lykkeformel, eller må du som Dagbladet skriver begynne med fluefiske?

1.3 Samfunnsmessig relevans

Da jeg nå har rettet mitt forskningsmessige fokus mot et såpass verdiladet ord som lykke kan det være nyttig å vurdere den samfunnsmessige nytten av en slik studie. I velferdsmeldingen av 1993 er det uttrykt som regjeringens mål å utvikle et tryggere og mer rettferdig samfunn med arbeid til alle og økt livskvalitet for den enkelte (Velferdsmeldingen). I Soria Moria-erklæringen (regjeringserklæringen til den rød-grønne regjeringen fra 2005) står det at:

”Norge er mulighetenes samfunn. Vi har store naturressurser og uberørt natur. Vi har lange demokratiske tradisjoner. Vi har et høyt utdannings- og kompetansenivå. Vi har høy sosial kapital og et av verdens beste velferdssamfunn. Vår oppgave er å styrke, fornye og videreutvikle dette velferdssamfunnet. Vårt mål er å gi alle mennesker i hele landet mulighet til å utvikle sine evner og leve gode og meningsfulle liv.”

(Soria Moria-erklæringen 2005)

Statsminister Jens Stoltenberg sa i sin nyttårstale 1. januar 2006 at:

”...mulighetene for å virkeliggjøre drømmene er kanskje større i Norge enn i noe annet land. Våre sterke fellesskap gir hver enkelt av oss større muligheter til å søke lykken. Det er det som er blitt den norske drømmen – at flere har mange muligheter.”

(Stoltenbergs nyttårstale 2006)

God livskvalitet for befolkningen som helhet, og muligheten til å oppnå lykke for den enkelte, er sentrale verdier i det norske samfunnet. Det har alltid vært uttrykt som en politisk ambisjon å skape et godt samfunn for alle, og i stadig større grad legge til rette for den enkeltes muligheter til å søke lykken. Det er en politisk målsetting at samfunnsborgerne skal ha muligheten til å skape gode liv for seg selv og ha det bra. Derfor mener jeg det både er interessant og relevant å se på hva som kan være med på å gjøre oss lykkelige på den ene siden, og hva som kan gjøre oss ulykkelige, eller mindre lykkelige, på den andre siden. Dersom det er slik som jeg innledningsvis har gjort rede for, nemlig at enkelte unge mennesker i dag finner det vanskelig å oppnå og oppleve lykke, vil det være av samfunnsmessig interesse å finne ut hvorfor det er slik. Ved å søke klarhet i et fenomen og årsakene til det, kan man også vurdere eventuelle tiltak. Enkelte vil kanskje si at personlig

¹ Det var i 2005 at jeg foretok intervjuene til denne oppgaven.

lykke ikke er noe en regjering eller et samfunn skal blande seg opp i. Men det vil være politisk og samfunnsmessig interessant om det er noe med samfunnet vi lever i som er med på å begrense nordmenns lykkenivå. Derfor mener jeg at oppgaven har samfunnsfaglig relevans, både i forhold til de politiske målsettingene om at befolkningen i Norge skal ha det bra, og ikke minst i forhold til det økte fokuset på lykke generelt sett, og i media spesielt sett.

Jeg har tidligere nevnt hva ved oppgaven som kan være av sosiologisk interesse, nemlig hvorvidt unge menneskers forventninger til lykke kan henge sammen med spesifikke samfunnstendenser, og om det er spesielle kulturelle forventninger til unge mennesker som kan virker inn på deres opplevelse av lykke. Jeg ønsker også å plassere studien i en sosiologisk diskusjon om hva slags samfunn vi lever i, og hvilke faktorer som påvirker individene i samfunnet. Lever vi i et individualisert samfunn, eller er det kollektive fremdeles en viktig påvirkningsfaktor? Lever vi i et moderne, senmoderne eller et postmoderne samfunn, og er forklaringsvariabler som kjønn, klasse, inntekt med mer fortsatt relevante eller må nye forklaringsvariabler identifiseres? Jeg mener at studien er sosiologisk relevant, fordi den tar studerer en gruppe unge mennesker, som er i en overgangsfase mellom det å være ungdom og voksen, og ser på hvordan de opplever livet de lever i lys av samfunnet de lever i. Jeg ønsker å bringe studien inn i en forskningstradisjon som forsøker å se på hvordan tendenser i samtiden påvirker en gruppe i populasjonen, i dette tilfellet hvordan tendenser i samfunnet påvirker unge menneskers lykke. Før jeg går videre i jakten på svar om hva det er som kan påvirke unge menneskers lykke, ønsker jeg å se på hva lykke egentlig er.

1.4 Hva er lykke?

Lykke, happiness studies, subjective well-being, objective well-being, livskvalitetsstudier, economics of happiness, positive psychology og filosofiske lykkebetraktninger. Studier og forskning om lykke har pågått lenge og på flere områder. Men det er særlig innenfor psykologien, filosofien og økonomien interessen rundt lykke har vært størst. Opplevelse av lykke er mitt tema, men lykke kan være vanskelig å definere, og lykke for en person trenger ikke å være lykke for en annen. I det følgende vil jeg presentere ulike forståelser av lykke.

Lykke blir ofte forbundet med **filosofi**. De antikke filosofene, og særlig Platon og Aristoteles, er kjent for sine tanker om lykke. Platon var opptatt av hva slags liv som gjør menneskene lykkelig. Han mente at den som ikke utviklet sine menneskelige dyder (dugelighet i moralsk forstand, det vil si moralske holdninger og karaktertrekk) og ble et godt menneske, ville aldri bli lykkelig. Aristoteles ga uttrykk for at det høyeste gode for et

menneske, er en tilstand av lykke som er mulig å nå når en får utfolde seg som menneske. Lykken kan således oppnås ved å utvikle sine moralske ferdigheter. En slik etikk dreier seg først og fremst om mellommenneskelige goder (ikke plikter) fordi lykken er det gode liv for mennesket, og å handle uetisk vil være å handle mot menneskets natur. Senere har filosofer som Jeremy Bentham vært opptatt av lykke. Han mente at alle lover og alle handlinger et samfunn skulle foreta seg, måtte begrunnes ut i fra en overordnet målsetting om å gjøre innbyggerne lykkelige. Et samfunn var et godt samfunn, dersom innbyggerne var lykkelige. På den måten var en lov god dersom den førte til at lykken hos innbyggerne steg (Layard 2005). Marcus Aurelius på sin side hevdet at et lykkelig menneske er et som skaper seg selv lykkelig (Øverenget 2006). Men spørsmålet som gjenstår er hvordan gjør man så det?

I en etymologisk ordbok blir lykke beskrevet som en tilstand av lykksalighet, men selve ordet lykke kommer egentlig fra å ha flaks.

”Den egentlige betydning er visstnok ”slumpetræf, heldig træf”(…) Betydningen ”lykkelig tilstand, indre lykke, kom senere (...) En nøiagtigere betegnelse herfor er lykksalighed.”

(Falk 1991:478)

Selve betydningen av lykke i dag er ifølge ordboken litt usikker, men ordet lykke har forandret seg fra å bety flaks, å ha skjebnen på sin side, til å beskrive en mer indre følelse av velvære, glede og lykksalighet. Betydningen av lykke har endret seg fra noe skjebnebestemt, noe man får, til noe indre som man må forvalte og velge. Og med endringen av ordets betydning har også forskere fattet stadig økende interesse for hva lykke er og hvordan vi skal oppnå lykke.

Psykologien har fra sin spede begynnelse vært opptatt av hva som gjør folk mentalt syke og deprimerte, men har tradisjonelt vært lite opptatt av hva som gjør mennesker glade og lykkelige. Men allerede på slutten av 1800-tallet noterte leger seg det bemerkelsesverdige faktum at mennesker med skade på venstre hjernehalvdel oftere ble deprimerte enn mennesker som hadde skade på høyre hjernehalvdel. Man oppdaget også at mennesker med skade på høyre halvdel av hjernen kunne bli veldig lykkelige. Etter hvert fant man ut at lykken ble erfart gjennom aktivitet i den venstre hjernehalvdelen (prefrontal cortex) og negative følelser ble erfart gjennom aktivitet i den høyre hjernehalvdelen, og at Dopamin er et signalstoff i hjernen som er aktivt i lykkeopplevelser (Layard 2005 og Aftenposten 10. april 2005).

På slutten av 1990 tallet vokste også en ny retning frem innenfor psykologien, nemlig positiv psykologi.

“Positive Psychology seeks to understand and build the strengths and virtues that enable individuals and communities to thrive.”

(<http://www.positivepsychology.org/>).

Målet med positiv psykologi er å finne ut hva som får folk til å bli eller være lykkelige, i motsetning til å finne ut hva som gjør folk deprimerte og mentalt syke. To av de mest anerkjente lykkeforskerne i dag er den amerikanske psykologen Ed Diener og den nederlandske sosiologen Ruut Veenhoven. Diener regnes også som grunnleggeren av positiv psykologi. Han bruker ikke ordet lykke, men heller begrepet subjektiv velvære.

“Subjective well-being is the scientific name for how people evaluate their lives. (...)The key is that the person himself/herself is making the evaluation of life - not experts, philosophers, or others. Thus, the person herself or himself is the expert here: Is my life going well, according to the standards that I choose to use?”

(<http://www.psych.uiuc.edu/~ediener/faq.html>)

En annen doktor i psykologi, dr. Steven Reiss mener det finnes to forskjellige former for lykke. En er basert på følelser og har ofte forankring i atferd, slik som sex eller humoristiske varianter av lek. Også under rus kan noen mene at livet kjennes så praktfullt at det nærmest må kalles lykkerus. Typisk for denne formen for lykke er at den sjelden varer lenge. Etter noen minutter eller timer blekner den. En person som søker lykken uten ferdighet til å forankre den i annet enn gode sanselige opplevelser, vil ifølge Reiss derfor stadig måtte være på ny jakt etter kilden. I verste fall kan evnen til å mestre livet fullstendig overskygges av muligheten til å oppleve neste lykkerus. En annen form for lykke er basert på oppfatninger om verdier. Sentralt her er evnen til å skille mellom det vesentlige og uvesentlige i en konkret situasjon, og til å definere hva som betyr noe i et perspektiv ut over det sanselige øyeblikket. Lykke forankret i verdier gjelder dermed også evnen til å definere hva som ikke bærer noen dypere mening eller tjener noen vesentlig hensikt i det lange løp. Denne siste kilden til lykke kan illustreres på mange måter, slik som at en person kan kjenne økt lykke etter å ha påtatt seg mer ansvar, selv om ansvaret både medfører økt strev og mer bekymring. Grunnen kan være en følelse av å få et rikere liv med større muligheter til personlig utvikling, ofte med vekt på hva som er til fordel for et sosialt fellesskap. Her ligger det ifølge Reiss en forklaring på at noen mennesker synes de har et godt liv til tross for at de daglig strever med å mestre kroppslige smerter og sosiale problemer (Reiss 2001).

En annen sentral bidragsyter til forskning om lykke er mannen med det vanskelige etternavnet som står bak teorien om *flow*. Psykologiprofessor Mihaly Csikszentmihalyi regnes som opphavsmannen til begrepet *flow*, som er en beskrivelse på en tilstand hvor enkelte

aktiviteter gjør at vi glemmer omgivelsene og oss selv, og går helt opp i aktiviteten. Han beskriver lykke slik:

“What I “discovered” is that happiness is not something that happens. It is not the result of good fortune or random chance. (...) Happiness, in fact, is a condition that must be prepared for, cultivated, and defended privately by each person. (...) It is by being fully involved with every detail of our lives, whether good or bad, that we find happiness, not by trying to look for it directly.”
(Csikszentmihalyi 2002:2)

Csikszentmihalyi mener at vi kan ”trene” opp vår bevissthetsevne, slik at vi får en ”optimal opplevelse” av å være i kontroll over våre handlinger. En følelse av mestring. En følelse av ”flow”.

“The state in which people are so involved in an activity that nothing else seems to matter; the experience itself is so enjoyable that people will do it even at great cost, for the sheer sake of doing it.”
(Csikszentmihalyi 2002:4)

Det er ikke våre ytre omgivelser som ifølge Csikszentmihalyi påvirker vår lykke. Han mener at uansett hvilke omgivelser vi lever under, så er det våre indre egenskaper som bestemmer hvorvidt vi vil klare å oppleve lykke eller ikke. Ifølge Csikszentmihalyi er det hardt arbeid for hver enkelt med sitt sinn som må til for å oppleve lykke, og for å fri seg fra samfunnets kontrollerende påvirkning på individene. Flow er med andre ord et begrep som passer bedre i psykologien, enn i sosiologien. Imidlertid har flow befestet seg som et viktig begrep i forhold til teorier og forskning om lykke.

Det er en flytende overgang mellom sosiologi og psykologi, når man snakker om lykke og livskvalitet, og begrepet er i sin natur psykologisk. Det kan være årsaken til at det i **sosiologien** er under den mer psykologisk beslektede livskvalitetsforskningen studier av lykke har funnet sin plass. Livskvalitetsforskning setter søkelyset på den enkeltes subjektive opplevelse av velvære, plager, lidelser og gleder.

“Livskvalitetsforskning (...) tar sikte på å belyse og forstå hvilke forhold som er gode og hvilke som er dårlige for borgerne i samfunnet. I tillegg engasjerer den seg særskilt i undersøkelser av psykososiale forhold – enkeltindividers opplevde velvære i forholdet til hverandre og til de materielle omgivelsene.”
(Mastekaasa mfl. 1988:10)

Sosiologen Siri Næss definerer livskvalitet som det å ha en grunnstemning av glede, at man synes man ”har det bra” eller er ”lykkelig” (Næss 2001). Arne Mastekaasa definerer livskvalitet som enkeltindividenes opplevelse av livet som godt eller dårlig (Mastekaasa

1988). I det siste har imidlertid også sosiologer beveget seg mer i retning av ”ren” lykkeforskning. Sosiologen Ruut Veenhoven, regnes som ekspert på lykkeforskning, og har opprettet en egen database for ”Happiness studies”. Han definerer lykke som det å være tilfreds med livet som helhet.

“Overall happiness is the degree to which an individual judges the overall quality of life as-a-whole favourably.”

(Veenhoven 1993:28)

Gjennom en studie av eneggede tvillinger har man kunnet fastslå at deler av vårt lykkenivå er genetisk bestemt, men det er usikkert hvor mye som ligger i genene og hvor mye vi og omgivelsene påvirker lykken. David Lykken, som foretok undersøkelsen av mer enn 4000 par tvillinger, mener at rundt halvparten av vår tilfredshet med livet er et resultat av gener (Lykken 2000). Professor Ruut Veenhoven derimot, bestrider Lykkens funn og mener at kanskje så lite som 20 prosent av vår tilfredshet med livet er bestemt av genene.

“Some believe happiness is 60 percent inherited, but I would put the figure at around 20 percent.”

(Veenhoven/Expatica Magazine 2005)

Hvor mye som er genetisk bestemt eller ikke, er med andre ord fortsatt et stridstema.

I **økonomien** erkjenner man at lykke avhenger av en rekke omstendigheter i tillegg til materielle kår, men en generell forståelse av lykke i økonomien er at om inntekten øker vesentlig, så øker også et menneskes velvære og lykke. Det er også påvist at dersom et lands økonomi og materielle kår øker, så øker lykkenivået. Men bare inntil et visst nivå. Inntekt har større betydning for lykkenivået i fattige land enn i rike land. (Børsum 2006) Og dersom økonomien og kjøpekraften til en gruppe øker mye mer enn hos en annen gruppe, og det fører til større ulikheter innenfor et land, så synker den generelle lykkefølelsen (Layard 2005). Russland er et eksempel. Etter kommunismens fall har noen fått det merkbart bedre økonomisk, mens andre har fått det merkbart verre økonomisk. Lykkenivået i Russland har sunket drastisk etter Sovjetunionens oppløsning (Børsum 2006).

Det har pågått en vitenskapelig diskusjon om hvorvidt lykke er noe som lar seg måle. Flere mener lykke ikke lar seg måle, da lykke kan være en flyktig følelse og fordi folk kan legge ulike betydninger og kriterier til grunn for lykke. Veenhoven, som jeg har referert til ovenfor, er ikke enig i et slikt synspunkt. Han mener at lykke er noe vi alle instinktivt vet hva er, på samme måte som vi vet om vi har vondt i hodet eller ikke (Veenhoven 2001). Vi vet

alle om vi er lykkelige eller ikke, det vil si om vi vurderer kvaliteten på livet vårt som hovedsakelig fordelaktig eller positivt.

Selv om filosofi rundt lykke har pågått i hundrevis av år, er mitt standpunkt at temaet er reaktualisert i dag. Spørsmålet er om dette nye fokuset på lykke kommer til uttrykk i unge menneskers livskvalitet og deres opplevelse av lykke? Jeg mener å ha sett tendenser i tiden til at unge mennesker finner det vanskelig å oppnå eller å finne lykke. Jeg mener også å ha sett samfunnsmessige tendenser i retning av større fokus på individuell frihet, mange muligheter og med det mange valg. Det virker som om lykke har blitt en slags samfunnsideologi, som kanskje kan få folk til å tenke slik: ”Det du gjør, det bør du gjøre, fordi du blir lykkelig av det. Blir du ikke lykkelig, er det du gjør kanskje feil for deg.” Derfor mener jeg det er interessant å spørre hvilken mening unge mennesker legger i det å være lykkelig? Hvilken plass har lykke og eventuelt en streben etter lykke i unge menneskers liv? Påvirker den økte oppmerksomheten rundt lykke, unge menneskers forventninger til lykke? Hvordan takler unge mennesker et slikt fokus? Hva tenker de om å gå fra en ungdomsfase til en voksenalder, hvor de mer eller mindre selv er ansvarlige for egen lykke, og kanskje også vellykkethet?

Som nevnt ovenfor er det ifølge Veenhoven instinktivt for oss å vite hva det vil si å være lykkelige eller ei. Lykke er noe vi alle kan kjenne igjen når vi føler det. Men individuell lykke behøver ikke å være det samme som den lykken vi leser om i aviser og ukeblader. Men det er likevel interessant hva ”samfunnet” forteller deg at du skal gjøre for å bli lykkelig i dag? Og er en slik normativ ”lykkeoppskrift” forenelig med lykke slik Veenhoven med flere snakker om lykke? Avisoverskriftene og den økte forskningen på lykke, er med på å utgjøre en ramme rundt det å være lykkelig i dag.

1.5 Spørsmål

Undringen som jeg har referert til ovenfor dreier seg om unge mennesker og deres tilsynelatende vanskelige oppgave med å forene lykke med det livsstadiet de er i. Jeg har også gjort rede for ulike syn på, og versjoner av, lykke. Jeg slutter meg til Veenhovens definisjon av lykke, nemlig at lykke er å føle at kvaliteten på livet som helhet er grunnleggende bra, og Næss sin definisjon av lykke, nemlig at lykke er å ha en grunnstemning av glede. Jeg ønsker å undersøke hvorvidt det er tilfelle at en gruppe unge mennesker i et bestemt stadium av livet opplever deler av sitt unge voksen liv vanskelig å forene med lykke. Hvis det er tilfellet så ønsker jeg å komme nærmere et svar på hva det er som gjør det vanskelig for dem å oppleve

at kvaliteten på livet er grunnleggende bra, eller at en slik grunnstemning av glede ikke er enkel å oppnå.

For en slik studie vil det være hensiktsmessig å fremskaffe data som kan beskrive en gruppes opplevelse eller forståelse av et fenomen. Spørsmål om hva lykke mener og betyr og hvordan de opplever den fasen av livet de er i, i forhold til det å oppleve lykke vil være interessante. Jeg ønsker beskrivende data som sier noe om mening eller betydning. Data som beskriver hvordan unge mennesker selv mener at de har det, hvilken mening lykke har for dem, og hvordan de forholder seg til en ”streben” etter lykke som et sterkt mediefokus på mange måter bidrar til.

Ønsket om en bestemt type data påvirker også valg av metode. Det finnes allerede gode surveydata fra undersøkelser om hvor lykkelige vi er, som jeg vil bruke som utgangspunkt. Men dataene gir ikke svar på alle spørsmål. I MMIs Nors Monitor undersøkelse om nordmenns lykkenivå som jeg vil presentere i kapittel to, blir ett spørsmål hengende igjen, nemlig ”Hvorfor er vi ikke lykkeligere?” (Hellevik 2004). Alle indikatorer som er prøvd ut skulle tilsi at nordmenn skulle ha blitt lykkeligere de siste 20 årene, men nordmenns lykkenivå har vært stabilt. Hva er det så indikatorene ikke klarer å fange opp? Kanskje kan jeg med en annen innfallsvinkel komme nærmere noen svar på hvorfor vi ikke er lykkeligere. Ved å benytte meg av kvalitativ metode kan jeg få mer beskrivende data som sier noe om en bestemt gruppes meninger og oppfatninger om lykke og deres liv, noe en kvantitativ undersøkelse ikke på samme måte fanger opp. Ved å få beskrivende og forklarende data kan jeg å belyse hva som påvirker lykken for en bestemt gruppe, som igjen kan bidra til en bedre forståelse for hvorfor vi ikke er lykkeligere”.

I tillegg ønsker jeg å se på om det er noe i dagens samfunn som kan påvirke unge menneskers opplevelse av lykke i negativ retning. I sosiologien er det et stadig større fokus på individualiseringstendenser. Enkelte mener at dagens samfunn på mange områder har endret seg drastisk fra hva vi kjenner som det moderne samfunnet, og at vi i dag lever i et samfunn som kan identifiseres som *det senmoderne samfunnet*. Jeg vil gå nærmere inn på diskusjonen i kapittel 3, hvor sosiologen Zygmunt Baumans bidrag til teorier om det flytende samfunnet vil danne sosiologisk kontekst. Jeg ønsker å få vite mer om unge mennesker og deres opplevelse av lykke i lys av det samfunnet de lever i.

Innledningsvis i kapittelet har jeg presentert noen antagelser om hvordan det å være ung i dag kan være vanskelig å forene med lykke, basert på samtaler med jevnaldrende og hva jeg opplever som et fokus på lykke og ulykke i media. Dersom det er slik at antagelsene har noe for seg, så kan det kanskje påvirke unge menneskers håp, forventninger og ambisjoner i en

retning som kan være vanskelig å forene med lykke. Individualiseringstrenden og et ”gjør det selv-formular”, kan kanskje hjelpe noen til å realisere seg selv og sine mål og ønsker for eget liv, men det kan også gjøre fallhøyden større. ”Er du ikke lykkelig, har du ikke den utdanningen du trenger for å få de jobbene du virkelig ønsker, jobber du et sted hvor du som menneske i liten grad blir stimulert og videreutviklet, ja da har du kun deg selv å takke. Du er din egen lykkes smed.”

Krav om lykke er overalt i mediene, og man kan si at det å være et vellykket menneske presenteres som å ha mange lykkeopplevelser. Med mitt materialet vil jeg ta sikte på å belyse hvordan ”lykkefokuset” kan være med på å påvirke en gruppe unge menneskers liv.

I forhold undringene som er presentert og et ønske om beskrivende meningsdata, finner jeg det fruktbart å stille et hovedspørsmål om mening, for om mulig å komme nærmere en beskrivelse av hvordan en gruppe unge mennesker forstår og opplever lykke.

- Hvilken betydning har lykke, og eventuelt en streben etter lykke, for en gruppe unge mennesker i dagens (senmoderne) samfunn?

Dette er et spørsmål med flere elementer, og kan derfor deles opp i delspørsmål.

1. For det første spørres det om hva lykke er for informantene. Alt fra hvilken betydning lykke har for dem, hvilket forhold de har til lykke og hvilken erfaring de har med lykke.
2. For det andre spørres det om hvilket forhold informantene har til et såkalt lykkejag. Et lykkejag som kan sees i sammenheng med det fokuset, og de ”oppskriftene” på lykke som blir presentert gjennom media. Spørsmålet dreier seg om hvordan ”lykkefokuset” kan være med på å påvirke en gruppe unge menneskers liv. Spørsmålet retter seg både til hvordan de kognitivt forholder seg til et slikt lykkejag, til om deres handlinger kan være forenelig med et lykkejag eller ikke, og til deres tanker om et slikt lykkejag har påvirkning på deres liv.
3. For det tredje spørres det om hvordan de opplever lykke og forholder seg til lykke i forhold til den kontekst de lever sine liv i, nemlig dagens samfunn. Et samfunn som av enkelte blir referert til som det senmoderne samfunnet, hvor blant annet individualiseringen har en sentral plass. Her spørres det om det er noe i samfunnet i dag som kan påvirke deres opplevelse av lykke.

I det følgende vil jeg kort beskrive gangen i oppgaven. Hovedspørsmålet, som er delt opp i tre delspørsmål, ønsker jeg å belyse ved å intervjuer en gruppe unge mennesker. Gruppen jeg ønsker å intervjuer har blitt valgt ut på bakgrunn av forskning om hvor lykkelige vi er i Norge, hvem som er lykkeligst og hva det er som er påvist å påvirke vårt lykkenivå.

Lykkeforskningen utgjør **kapittel 2**.

Informantene er også valgt ut på bakgrunn av den sosiologiske kontekst som er brukt som utgangspunkt for studien. Den sosiologiske konteksten utgjør **kapittel 3**. De sosiologiske perspektivene og forskning på hvor lykkelige nordmenn er danner bakgrunn, og vil også brukes som analytiske rammer for oppgaven.

Empirien vil jeg fremskaffe gjennom intervjuer av informanter som kan gå under beskrivelsen unge voksne. Informantene og de metodiske fremgangsmåtene utgjør **kapittel 4**.

Deres fortellinger kan være med å klargjøre hva som er unge menneskers forståelse av lykke, og hva som er deres opplevelse av lykke. Empirien utgjør **kapittel 5**.

Empirien vil jeg igjen se i sammenheng med de analytiske rammene jeg har lagt til grunn. Slik håper jeg å få til en dialog mellom studiens *spørsmål, erfaringsmaterialet, de analytiske kategoriene* og de *svar eller konklusjoner* jeg kommer frem til (Kalleberg 2003). En slik dialog utgjør **kapittel 6 og 7**, hvorpå konklusjonene og en avsluttende diskusjon utgjør **kapittel 8**.

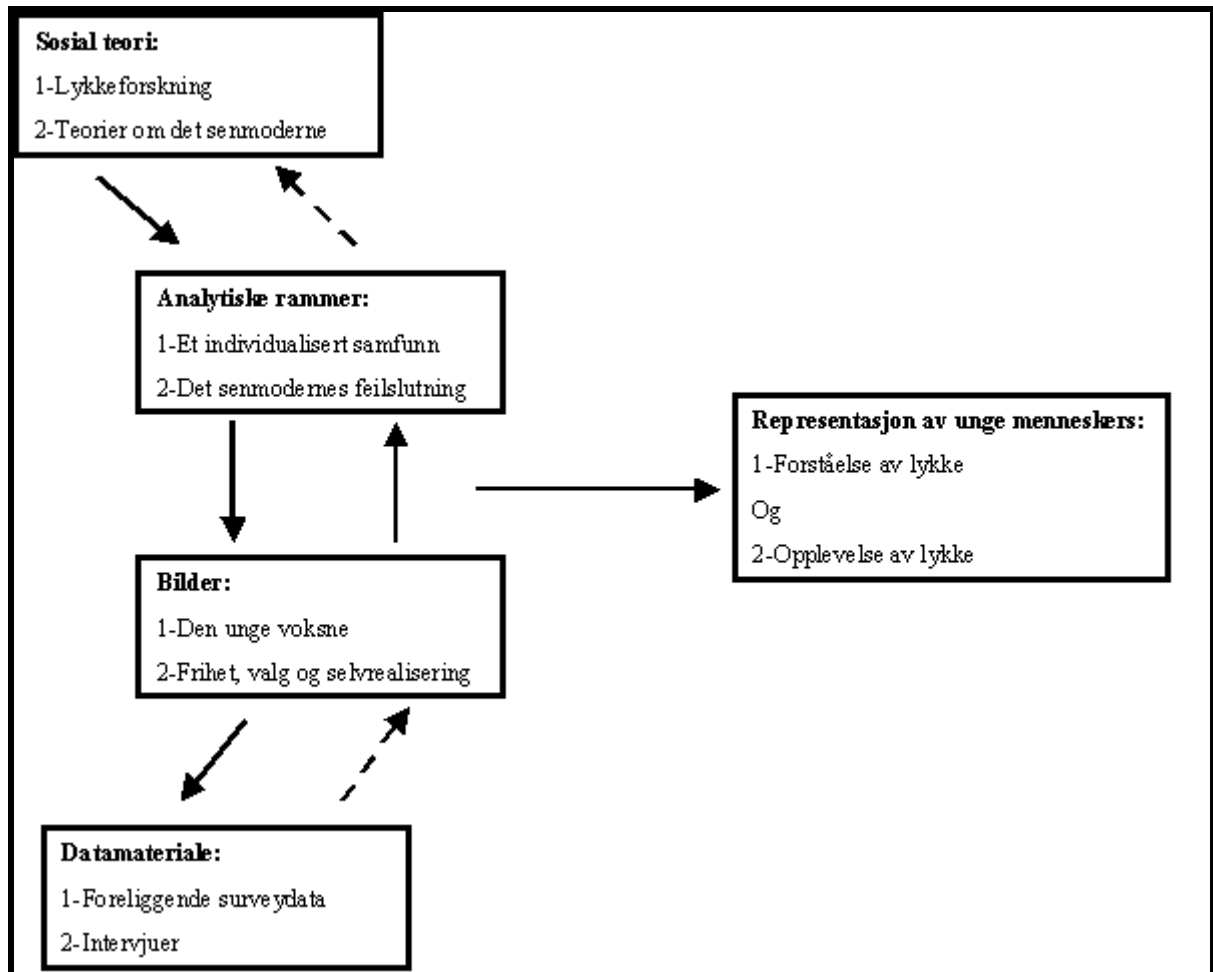
Jeg er inspirert av Charles Ragins modell for et forskningsopplegg fra boken "*Constructing social research*". Han viser med der med en modell hvordan man kan gå fra de analytiske rammene til en billedannelse gjennom empirien.

*"Social research is, in simplest terms, involves a dialouge between **ideas** and **evidence**."*

(Ragin 1994:55)

Hans ståsted er at det er mulig å gå nedenfra og opp, like fullt som det går an å gå ovenfra å ned i sitt forskningsmessige fokus. Det kalles den tredje veien, veien mellom induksjon og deduksjon, nemlig retroduksjon (Ragin 1994). Ragin mener at de ytterste delene av hans modell, ideer på den ene siden og data på den andre siden, blir konkretisert gjennom bilder som trekkes ut fra datamaterialet, og analytiske rammer som trekkes ut fra ideene. Det danner igjen grunnlag for å si noe om, i mitt tilfelle, hva som kan representere lykke for en gruppe unge mennesker, og hva som representerer deres forhold til en streben etter lykke i dagens samfunn. Modellen er utarbeidet med de områdene som pekte seg ut som viktige i empirien, og som jeg vil komme nærmere tilbake til i kapittel 5.

Figur 1. Ragins modell (1994:57) brukt på mitt forskningsopplegg:

1.6 Oppsummering

Ovenfor har jeg gjort rede for undringer, historisk forskningsfokus og definisjoner av lykke, mediefokuset på lykke, lykke i forhold til politiske ambisjoner, spørsmål og forskningsopplegg for oppgaven. Deretter har jeg skissert hvordan jeg vil gå frem for å finne svar på spørsmålene, ved blant annet å sette opp en analytisk modell for forskningsopplegget.

2.0 Relativt lykkelige nordmenn

I det følgende vil jeg kort gjøre rede for ett av de viktigste bidragene i norsk forskning på lykke, for å skissere hvor lykkelige forskningen kan fortelle at vi er i Norge, og tegne opp et landskap for min studie. MMIs Norsk Monitor undersøkelse som går over 20 år sier noe om hvor lykkelige vi er i ulike livsfaser og påviser en del faktorer som gjør oss lykkelige og andre faktorer som gjør oss ulykkelige. Utviklingen i Norge de siste 20 årene tilsier at vårt lykkenivå skulle ha steget, noe det ikke har gjort. Det har gitt rom for undringer om hva som kan være med på å dempe vårt lykkenivå, eller motvirke en fortsatt økning av lykkenivået, og etterlater seg spørsmålet: hvorfor er vi ikke lykkeligere?

2.1 Nordmenns lykkenivå

MMIs Norsk Monitor undersøkelse fra 1985 til 2001 er ett av de viktigste bidragene i Norsk lykkeforskning. Under forskningsledelse av Ottar Hellevik har Norsk Monitor studien kartlagt endringer, eller mangler på endringer, i nordmenns lykkenivå. I undersøkelsen ligger det mange spennende opplysninger om når i livet vi har det best, hvor lykkelige vi er i Norge, men også ubesvarte spørsmål og åpninger for nye forskningsområder. Jeg vil i det følgende kort gjengi hovedfunnene i Helleviks undersøkelse.

Siden 1985 har et representativt utvalg av befolkningen blitt stilt spørsmålet: "Vil du stort sett beskrive deg selv som meget lykkelig, ganske lykkelig, ikke spesielt eller slett ikke lykkelig?" Utvalget er på rundt 4000 personer. Datainnsamlingen foregår ved et kort telefonintervju i kombinasjon med et svært omfattende selvutfyllingsintervju. Utvalget er representativt for den voksne norske befolkningen over 15 år. Den største og mest omfattende undersøkelsen av nordmenns lykkeopplevelse og forteller mye om hvordan nordmenn betrakter sin egen lykke, sett i forhold til variabler som blant annet økonomisk vekst, kjønn, levestandard, sivil status, verdisyn og materiell velstand. I "Journal of happiness studies 4" diskuterer Ottar Hellevik resultatene av Norsk Monitor-undersøkelsene og det tilsynelatende motsetningsfylte faktum, at selv om den jevne nordmann har fått det økonomisk og materielt mye bedre, så har ikke det påvirket folks tilfredshet og lykke fra 1985 til 2001. Han stiller spørsmålet:

"Hvorfor har ikke den aggregerte lykken i Norge økt som en konsekvens av den økte velstanden i Norge under perioden 1985 til 2001?"

(Hellevik 2003:243)

Norsk Monitor viser nemlig et fullstendig stabilt mønster for lykkfølelsen i den norske befolkningen siden 1985. Det er hele tiden to tredeler som synes beskrivelsen ”ganske lykkelig” er mest dekkende for hvordan de har det. Litt over en femdel sier de er meget lykkelige, litt over en tidel ikke spesielt eller slett ikke lykkelig.

Nedenfor viser tabellen utviklingen i lykkenivået i Norge siden Norsk Monitor-undersøkelsene først fant sted. Til høyre i tabellen, under kolonnen ”Balance Very – Not”, ser vi balansen mellom de som anser seg som veldig lykkelige og de som anser seg som ikke lykkelige. Balansen ligger på mellom 9 og 11 prosentpoeng i hele perioden undersøkelsen har pågått. Dette viser et stabilt lykkenivå over tid.

Table 1. Trend for happiness in the Norwegian population, 1985-2001 (Percent).

	Very happy	Quite happy	Not particularly happy	Not at all happy	Balance Very – Not	(N) (= 100%)
1985	23	65	11	1	11	(2212)
1987	21	67	10	1	10	(2818)
1989	21	68	10	1	10	(2915)
1991	20	70	10	1	9	(2948)
1993	21	69	9	1	11	(3058)
1995	22	67	10	1	11	(3025)
1997	22	67	11	1	10	(4257)
1999	19	69	11	1	7	(4084)
2001	21	68	10	1	10	(4058)

(Hellevik 2003:247)

Oppdaterte tall fra 2003 og 2005 viser at andelen meget lykkelige har gått litt opp, fra 21 prosentpoeng til 23 prosentpoeng, men at utviklingen av lykkenivå er relativt stabilt fremdeles.

	Very happy	Quite happy	Not particularly happy	Not at all happy
2003	23	68	8	1
2005	23	67	10	1

(Oppdaterte tall fra Synovate MMI)

2.2 Hvorfor er vi ikke lykkeligere?

Noen er lykkeligere enn andre, og data fra Norsk Monitor viser at det særlig er livsfasen du er i som bestemmer hvor lykkelig du er. Lykkenivået blir i liten grad påvirket av hvor i landet du bor, og sosiale forskjeller i lykkenivået er små. God helse har en sterk påvirkning på lykkenivået. Kvinner har et litt høyere lykkenivå enn menn, og høyt utdannede ligger over lavt utdannede i lykkenivå. Men det er når vi kommer til aldersforskjeller at vi tydeligst ser forskjeller i lykkenivået. Lykkenivået synker med stigende alder, etter en topp mellom 25 og 35 år. Å flytte hjemmefra for så å bo alene er for mange vanskelig, særlig for gutter. Lykkekurven stiger bratt og når sitt toppnivå etter at en har flyttet sammen med en partner. Ankomsten av barn i parforholdet går sammen med en liten nedgang i lykkefølelsen, som fortsetter etter hvert som barna blir større. For menn inntreffer det så en liten oppgang når barna er blitt voksne og flytter hjemmefra, for kvinnene fortsetter nedgangen. Det å være singel har en negativ effekt på lykkenivået, mer for menn enn for kvinner (Hellevik 2003).

Nedenfor viser tabellen fra Norsk Monitor studien i hvilken livssituasjon folk er lykkeligst og hvor lykkelige folk anser seg. Den ”lykkeligste” kvinnen lever sammen med en partner og er under 40 år. Hun har ikke barn. I denne kategorien svarer 35 prosent av de spurte kvinnene at de anser seg som veldig lykkelige, mens 60 prosent anser seg som ganske lykkelige. Kvinner i den samme livssituasjonen, men med barn, er også ofte lykkelige. I denne kategorien svarer 31 prosent av kvinnene at de er lykkelige, mens 65 prosent svarer at de er ganske lykkelige. Blant single kvinner under 40 anser bare 19 prosent seg som veldig lykkelige, mens 69 prosent anser seg som ganske lykkelige. 10 prosent svarer at de ikke er spesielt lykkelige i denne gruppen.

Den ”lykkeligste” mannen er i samme livssituasjon som den ”lykkeligste” kvinnen. 35 prosent av mennene som lever sammen en partner og er under 40 år, svarer at de er svært lykkelige. 56 prosent anser seg som ganske lykkelige. Lykkenivået synker merkbart etter at barn ankommer parforholdet. Blant menn i denne gruppen svarer 27 prosent at de anser seg som svært lykkelige, mens 68 prosent svarer at de er ganske lykkelige. Blant single menn under 40 anser bare 12 prosent seg som veldig lykkelige, mens 71 prosent anser seg som ganske lykkelige. 16 prosent anser seg som ikke spesielt lykkelige i denne gruppen.

Table 3. Gender, family situation and happiness (Percent. NM 1997-2001).

	Very happy	Quite happy	Not particu- larly happy	Not at all happy	Balance Very – Not	(N) (= 100%)
<i>Women</i>	22	68	10	1	11	(6707)
Living with parents	23	67	9	2	12	(544)
Living alone - age <40	19	69	10	1	8	(447)
With partner - age <40	35	60	4	0	31	(467)
Partner – small children	31	65	4	0	27	(1721)
Partner – older children	23	70	7	0	16	(688)
Partner-no children - 40+	22	69	9	0	13	(1285)
Widowed / divorced	12	72	15	1	-4	(788)
Single parent	12	71	17	0	-5	(580)
Unmarried - 40+	8	73	18	1	-11	(180)
<i>Men</i>	20	68	11	1	8	(5692)
Living with parents	26	63	10	2	14	(522)
Living alone - age <40	12	71	16	1	-5	(536)
With partner - age <40	35	56	8	0	27	(354)
Partner – small children	27	68	6	0	21	(1398)
Partner – older children	18	70	11	1	6	(609)
Partner-no children - 40+	20	71	9	0	11	(1374)
Widowed / divorced	7	70	22	1	-16	(475)
Single parent	7	68	23	2	-18	(127)
Unmarried - 40+	5	66	26	2	-23	(296)

(Hellevik 2003:250)

Dette er tallenes tale om hvordan nordmenn har det i ulike faser av livet, og slik har det holdt seg relativt stabilt siden 1980-tallet. Det har ikke vært noen stigning i lykkenivået i Norge til tross for levestandardøkningen etter 1985. En av årsakene til det kan, ifølge Hellevik, være at den enkelte tilpasser sine aspirasjoner i forhold til sin økonomiske situasjon. Høyere inntekt gir høyere aspirasjoner.

”Med høy inntekt har man større mulighet til å realisere sine aspirasjoner, men da aspirasjonsnivået øker i takt med den økt økonomisk evne, vil ikke lykkenivået stige på grunn av bedre økonomiske forhold etter et visst punkt.”

(Hellevik 2003:256)

Hvilke verdier man har preger også lykkenivået. Endringene i verdiorienteringen i den norske befolkningen fra 1985 til 2001 har gått fra det som i begynnelsen (1985-1987) var en verdiorientering i den idealistiske retningen, til det som senere (1987-1999) ble en orientering mot materialistisk retning. Kun i den siste perioden (1999-2001) beveget nordmenn seg svakt i retning av idealismen igjen. Men sammenlignet med midten av åttitallet så har den norske populasjonen rundt århundreskiftet vært preget av en materialistisk verdiorientering.

”Vi ser at nye kohorter som vokser opp i en periode med økende velstand, ser ut til å være mer, ikke mindre, opptatt av kjøp og konsumpsjon enn tidligere mindre velstående generasjoner.”

(Hellevik 2003:263)

Økonomisk velstand i den sene etterkrigstiden, argumenterer Hellevik, kan først ha bidratt til en redusert interesse for de materielle aspekter ved livet. Men så synes det som om en grense ble krysset på 1980 tallet, slik at man gikk fra en periode med økonomisk sikkerhet i oppveksten til en periode med velstand og øyeblikkelig tilfredsstillelse av sine ønsker. En hypotese som fremsettes er at en slik materialistisk trend kan ha lagt en demper på utviklingen av lykkefølelsene i det stadig mer velstående Norge. Ottar Hellevik argumenterer imidlertid for at data fra Norsk Monitor viser at korrelasjonen ikke er sterk nok. Av alle de faktorene som er forventet å påvirke lykkenivået, viser utviklingen flere positive enn negative faktorer. Faktorene som påvirker lykkenivået i en negativ retning, en materialistisk verdiorientering innebefattet, står ifølge Hellevik for en utvikling av lykkenivået på tre til fire prosentpoeng. De faktorene som påvirker lykkenivået positivt står for en positiv utvikling av lykkenivået på mellom seks og syv prosentpoeng. Men siden lykkenivået har vært stabilt, er det fortsatt noen faktorer som ikke er funnet i analysen. Det får Hellevik til å stille spørsmålet:

”Hvorfor er vi ikke lykkeligere?”

(Hellevik 1999:9)

Spørsmålet stiller han seg for første gang i samfunnspeilet 1999 og det samme spørsmålet diskuteres i boka ”På vei mot det gode samfunn?” av Anders Barstad og Ottar Hellevik. Boken er et resultat av et prosjekt startet opp av Verdikommisjonen, og er utgitt av Statistisk sentralbyrå i serien Statistiske analyser. Her blir Statistisk sentralbyrås undersøkelser av levekår og miljøtilstand, og MMIs verdiundersøkelse Norsk Monitor sett i sammenheng. I kontrast til overvekten av positive utviklingstrekk, viser Norsk Monitor at befolkningens syn på samfunnsutviklingen preges av pessimisme.

”Det er langt flere som synes at samfunnet er blitt verre å leve i de siste årene enn som synes det er blitt bedre. Enda mer påfallende er de negative forventningene til framtida, bare 1 av 10 tror på forbedring. Denne kontrasten kan ha mange årsaker. Noen kan ha lagt større vekt på de negative enn på de positive trekkene. Ønskene om forbedringer kan ha steget raskere enn de faktiske forbedringene, slik at ”mer” likevel oppleves som ”mindre”. En tredje mulighet er tendensen i mediebildet. Når vi mangler innsyn i andres virkelighet, blir media en særlig viktig informasjonskilde. Bildet preges ofte av dramatiske negative enkelthendelser som gjør sterkere inntrykk enn statistiske data med en positiv tendens.”

(Barstad 2004:13)

Her trekkes det også frem at særlig mange negative utviklingstrekk ser ut til å ramme de unge i særlig grad. Her nevnes blant annet bruk av illegale stoffer og utvikling av en del psykiske problemer. (Barstad 2004).

2.3 Hva savner vi?

Som en del av Statistisk sentralbyrås omnibusundersøkelse i mai/juni 1999, ble det stilt noen spørsmål om synet på det gode liv, for om mulig å finne ut hva det er vi savner for å få bedre livskvalitet.

”60 prosent av de spurte svarte ja på spørsmålet om det var noe bestemt de savnet eller som de mente kunne gjort livssituasjonen bedre. Fordelt etter familiefase er andelen med bestemte ønskemål særlig høy blant yngre og middelaldrende enslige.”

(Samfunnsspeilet nr. 4, 1999:6)

I tabellen under ser vi hva nordmenn ønsker seg (mer av).

Viktigste forhold som ville bidra til å gjøre livet bedre blant dem som har ønsket om en bedre livssituasjon. Grupper for kjønn og alder. 1999. Prosent

	Mer fritid	Bedre økonomi	Bedre helse	Flere gode venner	Ektefelle, samboer, kjæreste	Personer som svarte
I alt	26	22	17	6	6	874
Menn	28	22	14	5	8	422
16-24 år	15	39	3	5	13	62
25-44 år	37	23	7	4	9	184
45-66 år	28	15	21	6	4	141
67-79 år	3	14	51	3	9	35
Kvinner	23	22	20	7	4	452
16-24 år	15	30	11	16	11	61
25-44 år	31	25	12	5	4	220
45-66 år	20	18	25	6	1	133
67-79 år	5	5	63	5	5	38

Kilde: Omnibusundersøkelsen mai/juni 1999, Statistisk sentralbyrå

Nærmere halvparten av de som savner noe fremhever bedre økonomi som et forhold som ville gjort livet bedre. Når intervjupersonene ble bedt om å oppgi hva de mente var viktigst for å få et bedre liv, var det fritid, økonomi og helse som ble tillagt størst vekt. Andelen som er opptatt av økonomiske forhold, ser ut til å synke med stigende alder. I aldersgruppene under 25 år er det fremfor alt økonomien som ville bidratt til å gjøre livet bedre. Mer fritid er i høy

grad prioritert av aldersgruppen 25-44 år, og nevnes nokså sjelden av de eldste. Over halvparten av dem som er 25-44 år, og som har ønske om et bedre liv, oppgir at mer fritid ville bidra til en forbedring av livskvaliteten (Barstad 1999). Det å ha noen å dele livet med er også et stort savn for de som ikke har det, men savnet er større for de yngre respondentene.

”Det er framfor alt de yngre enslige (16-44 år) og de enslige forsørgerne som savner en partner. Om lag en av tre yngre enslige med ønske om å forbedre livssituasjonen gir uttrykk for et slikt savn.”

(Barstad 1999:8)

2.4 Unge mennesker og lykke – en oppsummering.

Forskningen jeg her har referert til sier noe om hvor lykkelige nordmenn er, og hva nordmenn savner eller ønsker seg mer av. Unge under 25 år er ikke like lykkelige som de over 25 år. Unge uten partner er ikke så lykkelige som unge med partner. Negative utviklingstrekk og fremtidspessimisme ser særlig ut til å ramme unge, og bruk av illegale stoffer og utvikling av en del psykiske problemer nevnes. I forhold til hva unge mennesker under 25 år savner for å få en bedre livskvalitet, ble særlig ønsket om en bedret økonomi og savnet av en partner trukket frem. Det er med andre ord flere faktorer som peker på at et ungt voksent liv kan være vanskelig å forene med opplevd lykke, eller et lykkelig ungt voksent liv. Spørsmålet er likevel hvorvidt Barstad og Hellevik har lykket med å svare på spørsmålet: hvorfor er vi ikke lykkeligere. De har skissert opp noen mørke skyer, og da særlig for unge mennesker som vist her, men de har ikke grepet tak i hvordan unge mennesker selv opplever sitt liv i forhold til lykke. Og det er heller ikke sikkert at tallene kan knyttes sammen slik at det blir en sammenheng mellom lykkefølelse her og nå, og en antatt fremtidspessimisme. Det at unge mennesker ønsker seg bedre økonomi, som ikke er veldig bemerkelsesverdig da de er i en fase av livet som ofte er preget av dårligere økonomi enn hos eldre grupper, trenger ikke å være synonymt med at de tror bedret økonomi vil gi økt lykke. Og at det er denne aldersgruppen som i størst grad ønsker seg penger, betyr vel ikke det med nødvendighet at de er fremtidspessimister? Dette vil forsøkes klargjort i intervjuene med informanter som ifølge norsk Monitor står foran en forventet lykketopp.

3.0 Sosiologisk kontekst

I det følgende vil jeg plassere oppgaven i en sosiologisk kontekst. En kontekst som peker på noe som skal være spesielt ved dagens samfunn. Jeg ønsker å presentere en sosiologisk kontekst her for å skape en ramme for forståelsen av unge menneskers opplevelse av lykke og deres erfaringer med lykke. Jeg ønsker her å identifisere noe ved dagens samfunn som kan gjøre det vanskelig å være lykkelig, eller som kan være med på å gi et svar på hvorfor vi ikke er lykkeligere i dag. Jeg vil i analysen veksle mellom empirien jeg kommer frem til og den analytiske rammen som den sosiologiske konteksten vil utgjøre, hvor antagelser om den verdenen vi lever i er hentet fra. Først vil jeg kort gjøre rede for hvilke sosiologer som kan regnes som hovedbidragsytere til teorier om det sen moderne, før jeg vil konsentrere meg om Bauman, da hans bøker er de som etter mitt syn kan si mest om dagens samfunn i forhold til det å være ung, og i forhold til lykke.

3.1 Ett brudd eller en flytende overgang?

I sosiologien er det stadig flere som forsøker å diagnostisere eller identifisere hva som er særegent og annerledes ved dagens samfunn, fra det samfunn som sosiologien vokste frem i takt med, nemlig det moderne samfunnet. Endringene i samfunnsstrukturene som fant sted i bruddet mellom det tradisjonelle og det moderne samfunnet, endret de mellommenneskelige relasjonene, det økonomiske systemet, organisering av tid og rom, arbeidet, familien med mer, og er beskrevet som den kraftigste endringen et menneskelig samfunn har gått igjennom. Nå, flere 100 år etter, er det sosiologer og andre samfunnsvitere som mener vi går inn i, eller har gått inn i, en tilsvarende endringsprosess. En slik endringsprosess er knyttet til flere ting. Blant annet en utvikling av "tjenestesamfunnet" med en oppblomstring av yrker som serviceyrker og ny teknologi. At det i tillegg er en økt tendens til individualisering er med på å antyde en endring. Globaliseringen blir særlig sett på som en sentral faktor i samfunnsutviklingen de siste årene, med overnasjonale markeder, global kultur og kortere avstand mellom mennesker på grunn av muligheten til å reise, Internett og globale medieselskaper. Slike endringer i samfunnsstrukturen mener enkelte er så kraftige, og markerer et så klart brudd med hva vi kjenner som det moderne samfunnet, at man må se på hele samfunnet med nye øyne. En endring som har blitt forsøkt navngitt flere ganger. Enkelte mente endringene var så sterke at det nye representerte et klart brudd med det moderne

samfunnet og ga det ”nye” samfunnet navnet det postmoderne samfunnet, hvor strukturene ikke lenger hegnet om eller virket på menneskene lenger (Baudrillard 1988 og Lyotard 1984). Et slikt syn har mistet fotfeste blant sosiologer og samfunnsanalytikere i de siste tiårene. Flere mener heller at det har skjedd en slags radikaliserings av det moderne samfunnet, som heller enn å presentere ett klart brudd er en slags forlengelse av det moderne samfunnet. Et slikt syn har fostret navn som ”ny modernitet” og ”høy modernitet” (Giddens), ”refleksiv modernitet” (Lash 1994) og i sosiologen Ulrich Becks teoretiske verden ”det andre moderne” hvor ”risikosamfunnet” har en sentral plass. I det andre moderne, argumenterer Beck, har bevissthetene om de nye – også samfunnsskapte – risikoer, ført til tap av troen på fremskrittet som et ubetinget gode. Det moderne er blitt sitt eget problem og tema.

”Som følge av refleksiv modernisering oppstår en ny type kapitalisme, en ny type arbeid, en ny type global orden, en ny type samfunn, en ny form for natur, en ny form for subjektivitet, en ny form for hverdagslig samliv, ja en ny type stat.”
(Beck 2004:43)

En av utdanningens konsekvenser, er ifølge Beck, *individualiseringen*. Slik globaliseringen gjør en overnasjonal makt nødvendig, gjør individualiseringen det nødvendig å utvikle og skape en egen biografi, å frigjøre seg fra kollektivets målsettinger. Et svært sentralt begrep i Becks forfatterskap er risikosamfunnet. I det andre modernes risiko samfunn, er det individet som selv må sette seg selv i sentrum for sitt eget liv, selv velge strategier og handle slik den enkelte finner det best i et risikofylt samfunn, hvor ifølge Beck, institusjonene forvitrer. Det betyr at den nyvunne friheten individene selv har til å styre sine liv, er i en kontekst av destabilisering av selve samfunnsstrukturen. Slik blir individet på mange måter stående igjen alene med sine muligheter og sine valg. Individualiseringen i dagens risikosamfunn fører, ifølge Beck, til at det blir umulig for individet å ikke velge. Kun gjennom valg kan individet finne sin egen vei i dagens samfunn. I risikosamfunnet forholder folk seg til den sosiale verden som et landskap. I risikosamfunnet så blir individuell subjektivitet en viktig faktor, som ifølge Beck kan være viktigere en klasseposisjon.

Anthony Giddens regnes også som en sentral bidragsyter til teorier om det senmoderne samfunnet. Han bruker uttrykket ”late modernity” eller *det senmoderne* om den nye formen for modernitet, som ifølge ham også er en radikaliseret modernitet.

”Snarere enn å tre inn i en periode av postmodernitet, beveger vi oss inn i en periode hvor konsekvensene av moderniteten blir mer radikale og mer universelle enn tidligere.”

(Giddens 1997:12)

Giddens mener det er en direkte forbindelse mellom modernitetens globaliserende tendenser og det han kaller intimitetens forandring i hverdagen. Det lokale og det globale knyttes tettere sammen, individet må selv finne sin identitet blant de strategier og muligheter de abstrakte systemene gir, og vi ser en bevegelse i retning av selvaktualisering og selvrealisering.

Et sentralt element i Giddens forfatterskap er modernitetens tre store dynamiske krefter – atskillelse av tid og rom, utleiringsmekanismene og den institusjonelle refleksivitet. En av utleiringsmekanismene, som er mest relevant for denne oppgaven, er *ekspertsystemer*.

”Ekspertsystemer er utleiringsmekanisme, ettersom de, i likhet med symbolske tegn, fjerner sosiale relasjoner fra kontekstens umiddelbarhet.”

(Giddens 1997:28)

Ekspertsystemer er grunnleggende viktig for vår generelle tillitt til våre omgivelser. Utviklingen av det senmoderne samfunnet gjør livet stadig mer komplekst, både teknologisk, mellommenneskelig og samfunnsmessig. Derfor utvikles det stadig flere eksperter, ekspertområder og ikke minst ekspertsystemer, som vi vanlige dødelige kan sette vår lit til, uten å måtte skjønne kompleksiteten bak ekspertenes kunnskap. Vi trenger ikke å vite hvordan en bro holder seg oppreist, det holder at vi har tillitt til ekspertene og ekspertsystemene som står bak konstruksjonene av broen. Ekspertsystemer utvikler seg i takt med samfunnets kompleksitet og kan være alt fra samtaleterapi til finansanalyse. Og for at ekspertsystemene skal virke, er det viktig at individene har tillit (trust) til den viten ”ekspertene” tilbyr. Slik knyttes Giddens og Beck tettere sammen, ved at de begge vektlegger nye former for risiko som noe særegent for dagens senmoderne samfunn. Dersom broene over alt i verden plutselig skulle rase sammen, og andre ekspertsystemer skulle vise seg å svikte, vil menneskene bli sendt ut i en eksistensiell krise. Men broene står som regel støtt, og vi har lært å sette vår tillit den ekspertisen som er innbakt i ekspertsystemene. Alternativet hadde vært katastrofalt. Dersom vi hadde begynt å tvile på alle broer, på kjernefysikernes kunnskaper, på terapeutenes strategier for å takle livet, ville hele vår ontologiske sikkerhet stått i faresonen.²

Giddens vektlegger også utviklingen av våre grunnleggende tillitsrelasjoner, som han mener blir løsrevet fra den lokale kontekst og blir uavhengig av tid og rom. Det medfører at sosiale praksiser konstant undersøkes og omformes som en følge av økt refleksivitet. Vi er stadig i bevegelse, stadig i endring.

² Bauman er en av de som kritiserer Giddens’ ekspertsystemer, eller rettere sagt konsekvensene av dem. Dette vil jeg komme tilbake til i analysekapittelet.

Det er med andre ord stor sosiologisk og filosofisk aktivitet rundt hva det er som kjennetegner dagens samfunn, og stadig flere mener at det er sentrale områder som skiller dagens samfunn fra det vi kjenner som det moderne samfunnet. I forhold til studien mener jeg det er riktig å begrense de sosiologiske bidragsyterne ned til det synet på dagens samfunn som etter mitt syn har mest for seg i studien av unge menneskers forhold til og opplevelse av lykke. I det følgende vil jeg kort gjøre rede for Baumans syn på det dagens samfunn.

3.2 Bauman - Det flytende moderne og de privilegerte

For å forstå hva som kan ligge i veien for unge menneskers lykke i dag, så må vi også se på hvilket samfunn vi lever i. For mange settes det et likhetstegn mellom det å lykkes og det å være lykkelig. Hvis en har som mål å lykkes med noe, vil en kanskje sette likhetstegn mellom det å lykkes og å oppnå lykke. For unge mennesker som på mange måter er i startgropa til sitt voksne liv, vil det å lykkes for mange være særs viktig, og mulig synonymt med å bli lykkelig. Bauman mener at for å lykkes i dagens samfunn, som han beskriver som *et flytende moderne samfunn*, må man være privilegert og helst befinne seg på toppen av den globale maktpyramiden.

”The greatest chances of winning belong to the people who circulate close to the top of the global power pyramid, to whom space matters little and distance is not a bother.”

(Bauman 2005:3)

Jeg bruker Bauman og eksempelet her for å illustrere hva som kan sies å være karakteristisk for det norske samfunnet i dag, og for unge mennesker i Norge i dag, dersom vi godtar påstanden om at nordmenn er blant de som befinner seg nær toppen på den ”globale maktpyramiden”. Jeg vil si at det ikke er å ta for hardt i å påstå at norsk ungdom er ganske nær toppen på hva Bauman kaller den ”globale maktpyramiden”, eller i alle fall kan forvente at de i nær fremtid vil befinne seg ganske nærme denne toppen, sammenlignet med unge voksne i andre land. Det vil jeg påstå, både på bakgrunn av deres ressurser, og på grunn av det rike velferdssamfunnet de lever i. Også fordi de er i en overgangsfase av livet, på vei og i utvikling. Det Bauman her sikter til, er de mest privilegerte av de privilegerte, på mange måter en nær beslektet gruppe med den informantgruppen jeg også ønsker å få vite noe om. Før jeg går videre med diskusjonen rundt det å være lykkelig og det å lykkes i dag i lys av Bauman, vil jeg først gjøre rede for noen av hans skillelinjer mellom det moderne samfunnet og det flytende moderne samfunnet.

Et skille han trekker mellom:

- Det modernes samfunn av produsenter,
- og
- det flytende modernes samfunn av konsumenter.

”Å være moderne vil si å være i en tilstand av uopphørlig modernisering – moderniteten er så å si en tid for ”å begynne på nytt” og på nytt og på nytt, med nedbygging av gamle strukturer og bygging av nye helt fra grunnen av.”
(Bauman/Tester 2002:84)

I det moderne samfunnet var man ifølge Bauman opptatt av å bygge samfunnet, eller nasjonen, eller industrien med mer, og samfunnets borgere var mer eller mindre nødt til å innrette seg mot et felles prosjekt. Prosjektet var det komplette eller ultimate samfunnet for alle borgerne. De arbeidet mot et ”utopi”, hvor nye endringer og forbedringer av status quo ikke lenger ville være nødvendige å sette i gang. De arbeidet mot et mål som hadde en slutt et eller annet sted langt frem i horisonten. Et slikt samfunn setter han metaforen ”gartnerens samfunn” på.

I dag mener han at vi lever i et flytende moderne samfunn av konsumenter, som ikke lenger jobber sammen mot et felles mål om et bedre samfunn for alle. Troen på utopien har falt, og hver og en har selv ansvaret for å jobbe mot sin egen utopi, lykke eller tilfredsstillelse. Og det er ikke lenger samfunnet vi jobber med, men nå er det våre egne kropp og sjeler som er under lupen og må forandres. Det er imidlertid ingen fasit eller et klart svar på hva den enkelte kan gjøre for å fullbyrde sitt prosjekt, og Bauman understreker at det flytende moderne kjennetegnes av en ambivalens og en usikkerhet om valgene man tar er de rette ”for meg”. Bauman setter metaforen ”jegerens samfunn” på det flytende moderne, hvor individet til stadighet jakter på noe bedre, noe mer eller noe annet. Et samfunn hvor jakten i seg selv kan sies å være målet (selv om det ikke trenger å være et bevisst mål for individet, som kanskje tror eller opplever at byttet er målet for jakten), ikke som i det moderne samfunnet hvor enden eller et utopia var målet. Når byttet er felt og fangsten din, svinner ifølge Bauman den forventede tilfredsstillelsen hen, og jegeren blir sulten på nye bytter. Gleden ved jakten er kortvarig og må derfor stadig fornyes.

Han setter opp fire viktige forskjeller på det moderne og det flytende moderne i boken ”Liquid Life”. Han mener at i det moderne samfunnet var man opptatt av å styre, av å administrere, drive og forvalte, og man trodde at det ville bringe innbyggerne lykke.

”Happiness, they thought, would be a product of the world well managed.”
(Bauman 2005:132)

I det flytende moderne samfunnet er ikke "heltene", som han kaller det, opptatt av å styre og administrere andre eller forvalte fellesskapets ressurser til det beste for hele samfunnet. I dag har ordtaket å være sin "egen lykkes smed" fått en ny betydning og er i høyeste grad reaktualisert. I dag er man sin egen lykkes smed i den forstand at man konstant er sitt eget prosjekt og sitt eget mål, og søken etter lykke er en stor individuell oppgave.

"To cut a long story short: if the pursuit of happiness is to result in happy individuals, it need to be a collective task for the heroes of the first story – but for the heroes of the second it is a private task through and through, to be individually undertaken and individually performed from beginning to end."
(Bauman 2005:132)

I det moderne samfunnet mente man også, ifølge Bauman, at prosjektet om en bedre verden hadde en slutt, et endelig mål, hvor de kunne legge verktøyene ned og hvile på laurbærene når de endelig var kommet dit. Den "perfekte" verden var målet. I det flytende moderne derimot, motsetter man seg selve tanken på at det kan finnes en slutt, et endelig mål, og bare tanken på å stoppe opp og hvile på laurbærene etter å ha oppnådd det man i utgangspunktet ville ha, virker frastøtende. Man fokuserer isteden på det neste og det nærmeste skrittet man må ta for å komme et skritt nærmere lykken, og man er smertelig bevisst på at man vanskelig kan vite hva neste skritt der igjen vil bli. Det å være i bevegelse er ikke en midlertidig beskjefligelse som til slutt vil lede til et ønsket mål. Den eneste årsaken til hele tiden å være i bevegelse er å alltid holde seg i bevegelse. Bevegelse for bevegelsens skyld.

"If for the heroes of the first story change was a one-off operation, a means to an end, for the heroes of the second story change is an end in itself, expected to be chased in perpetuity."
(Bauman 2005:133)

For det tredje så mener Bauman at i det moderne samfunnet så var man villige til å tvinge andre til å jobbe mot det samme målet som en selv. De trodde at man måtte styre folk for at de sammen kunne oppnå målet om et bedre samfunn for alle. I det flytende moderne derimot blir tilstander som giddelaushet, treghet og stillstand sett på som usannsynlige valg. Man trenger ikke å bli fortalt, heller ikke tvunget til å endre seg. Man er i bevegelse, for det er det å bevege seg man *må*, man kan ikke stoppe for da vil de som sykkelen falle. Det er kun ved å bevege seg man ikke blir hengende etter i dagens raskt endrende samfunn.

For det fjerde så har "helterollen" blitt endret fra det moderne til det flytende moderne samfunnet.

"The heroes of the first story were the scriptwriters, directors, conductor, coaches, stage managers. In the second story (...) the heroes are the players themselves."

(Bauman 2005: 133-134)

Bauman mener at individualiseringsprosessen har blitt vår skjebne, at vi selv er gjort ansvarlige for hvordan våre liv i stor grad vil bli og at vi også er gitt en frihet til å nettopp forme våre liv som vi vil. Og jo høyere du kommer på "den globale maktpyramiden", jo større frihet har du til å forme livet og valgmulighetene som du vil. De som er på toppen av "pyramiden" har frihet til bevegelse, frihet til å velge, frihet til å stoppe og være det man allerede er og frihet til å bli hva man ennå ikke er. Han mener at de som makter å bruke friheten kan identifiseres som en slags maktelite, en maktelite som er med på å produsere og reprodusere et ideal om hva det vil si å være ung og vellykket i dag, via sine handlinger. De lever etter et ideal om valgfrihet og bevegelse.

Denne redegjørelsen viser at enkelte av rammevilkårene for samfunnsborgerne ifølge Bauman er kraftig endret, og at samfunnet i dag er annerledes enn i det samfunnet han skisserer opp i det modernes ideal. Et område som Bauman setter fokus på, er endringene i våre idealer. Fra det kollektive til det individuelle, fra det produserende til det konsumerende, og fra et felles utopia til en personlig utopi. Slik "frigjør" han individet fra tunge strukturer, og poengterer at det flytende moderne mennesket i stor grad selv er ansvarlig for sitt liv, med de fordeler og ulemper det medfører.³

3.5 En oppsummering og kritikk

Bauman, i likhet med sosiologer som Beck og Giddens, vektlegger økende individualisering som en sentral tendens i dagens samfunn. Samfunnet blir stadig mer komplekst, vi må forholde oss til globale forhold og konsekvenser, vi blir selv våre egne prosjekter i en kompleks og global verden, hvor nye former for risiko preger våre liv, som vi vanskelig kan kontrollere, men like fullt er vår tillit til at vi vil takle livet, og kan stole på de som har ekspertkunnskap, viktig for vår ontologiske sikkerhet og til syvende og sist vår lykke. Ingen av de tre har ungdom eller unge voksne som en spesifikk gruppe som de er interessert i. Krange har foretatt en analyse av de tre sosiologene og mener at endringene de peker på må berøre nettopp unge i spesiell grad. Han mener at uansett om det kalles for det senmoderne samfunnet, risikosamfunnet eller den flytende moderniteten så:

³ Jeg komme tilbake til Bauman i analysen.

”...representerer den (ny-modernitet) en sterkt individualisert kontekst for ungdomslivet.”

(Krange 2004:37)

Han mener at slik Bauman, Giddens og Beck skriver om dagens samfunn impliserer at den klasse- og kjønns spesifikke sosialiseringen det tradisjonelle sosiologiske perspektivet står for, ikke lenger har relevans. Og at perspektivet på ungdom som følge av det er at:

”Seinmoderne ungdommer orienterer seg og handler i verden uten at de sosialiseringssprossene de har vært igjennom virker som føringer på det de gjør.”

(Krange 2004:40)

Det er individualiseringen som er hovedelementet i de tre nevnte bidragsytternes verker om den nye moderniteten.

Krange deler individualisering opp i tre ulike former for individualisering:

1. Individualisering på det institusjonelle nivået.
2. Individualisering på individnivå.
3. Individualisering som forestilling – eller som element i dagens kulturelle virkelighet.

Ankepunktet her er knyttet til at det kan være forskjell på reell og opplevd individualisering.

”Selv om ungdom ofte har en selvoppfatning som forteller dem at de på en radikal måte er ubundet av egen fortid, er det ikke sikkert at de er det.”

(Krange 2004:63)

Han mener at det er vokst frem en feiloppfatning om at vi er frie individer, ubundet av vår bakgrunn, vår klasse, våre kjønn, den sosialisering vi har gjennomgått og de normer vi har lært å følge. Han mener at det både i kulturen og i deler av samfunnsvitenskapen er i ferd med å vokse frem en slags konsensus eller allment godtatt oppfatning om at vi alle selv er ansvarlige for hvem vi er og hvordan vi lever våre liv. Han argumenterer for at vi er ofre for en slags *falsk bevissthet* i forhold til hvor stor den individualiserte friheten faktisk er. Selv om institusjonell individualisering og individualisering som verdi i kulturen kan utgjøre sentrale trekk ved den sosiale konteksten ungdomslivene leves innenfor.

Det kan diskuteres hvor sterk eller reell individualiseringstendensen faktisk er. I forhold til min studie mener jeg det er fruktbart å ta med denne diskusjonen for å se hvordan dataene passer inn i et slikt landskap. Som vist i modellen som er brukt i kapittel 1, er diskusjonen et teoretisk rammeverk som vil utgjøre en analytisk ramme for tolkingen av

empirien som jeg vil fremskaffe. Hvordan jeg har gått frem for å skaffe til veie empirien vil kapittel 4 vise.

4.0 Oppgavens metodiske utforming

Etter å ha lagt grunnen for studien i de foregående kapitlene vil jeg nå presenteres den metodiske fremgangsmåten. Jeg vil blant annet begrunne valg av metode, presentere mitt utvalg og drøfte hvordan min person kan påvirke de svarene jeg får. Dessuten vil jeg redegjøre for de etiske betraktninger jeg har gjort meg i forhold til arbeidet med oppgaven.

4.1 Hard og myk lykke

Vi vet mye om hvor lykkelige vi er som befolkning, hvilke faktorer som påvirker vår lykke i positiv og negativ retning. Hvordan hver og enkelt kan dyrke sin lykke er blitt presentert med teorier som flow, men også gjennom det mediefokuset som har vært og er på lykke. Vi vet mye om lykke, utviklingen i Norge skulle tilsa at lykkenivået samlet sett skulle ha økt, og fokuset på hvordan hver og enkelt av oss kan jobbe med vår egen lykke og livskvalitet har økt. Likevel står særlig ett spørsmål igjen: Hvorfor er vi ikke lykkeligere?

Studien bygger på flere datasett. Norsk Monitor utgjør foreliggende empiri og viser hvor lykkelige vi er og hva som påvirker vår lykke. Dette er representative data som kan bli sett på som ”harde fakta”. I tillegg vil halvstrukturerte intervjuer av en gruppe unge mennesker med bestemte kjennetegn utgjøre et annet datasett. Beskrivende data eller meningsdata som ikke har som målsetting å være representative, men et viktig bidrag til et helhetsbilde av hva som påvirker vår lykke og hvordan vi ser på lykke. ”Myke” data, som forhåpentligvis vil utfylle de ”harde” data på en god og spennende måte.

Metodevalg må som sagt gjenspeile de data man ønsker å få, og siden jeg ønsker meningsdata er kvalitativ metode en god fremgangsmåte. Jeg ønsket å foreta en kvalitativ studie for å lære mer om unge menneskers forståelse og perspektiver på sin egen situasjon, og egen lykke.

Kvalitativ forskning har (...) som formål å klargjøre et fenomens karakter eller egenskap(er)(...).

(Widerberg 2001:15)

Kvalitative metoder representerer en forskningsstrategi som egner seg til å beskrive og analysere karaktertrekk og egenskaper, eller kvaliteter ved et fenomen. Formålet med å bruke et kvalitativt intervju er å få fatt i de betydninger som personer eller fenomener eller begivenheter har for intervjupersonen (Fog 2001). Jeg har valgt kvalitativ metode for å komme frem til en viss gruppe unge menneskers meninger om lykke i dagens samfunn, om

deres meninger om lykken er vanskelig eller enkel å oppnå, om lykken etter deres mening er et samfunnsaktuelt fenomen, og om lykken som fenomen påvirker hvordan de opplever det å gå fra en ungdomsfase til en voksenalder i det norske samfunnet i dag. Jeg bruker kvalitativ metode for å få mer beskrivende svar og tanker rundt hva det er som kan ligge i veien for lykken hos unge mennesker i Norge i dag.

Valg av informanter er foretatt på grunnlag av resultatene i Norsk Monitor undersøkelsene. De er unge mennesker som står foran det statistikken forteller er en mer lykkelig periode av livet. Utvalget er også motivert av undringen rundt nettopp unge mennesker og deres opplevelse av lykke som nevnt innledningsvis. At utviklingen som blant annet Bauman har identifisert, særlig ser ut til å ramme ungdom og unge mennesker, er også med på å begrunne utvalgsvalget.

4.2 Informantene

Unge menneskers forventninger til lykke kan være et stort og et ganske u håndgripelig tema, og før jeg begynner å fortelle om informantene, vil jeg presisere at jeg ikke først og fremst er opptatt av hvor lykkelige informantene er, eller konkret og målbart hvor store forventninger de har til sin egen lykke. Det jeg ønsker er å få tilgang til unge menneskers fortellinger om å være ung i dag, fortellinger om å vokse opp eller å bli voksen, sett i lys av samfunnet de lever i, mulighetene de har og forventningene de har, for om mulig å belyse hva som kan virke begrensende på lykken i et ungt voksent liv.

Mitt utvalg består av ni informanter. Da jeg skulle begrense utvalget til oppgaven min, var det en utfordring å utarbeide passende informantkriterier. Dette fordi det var vanskelig å vurdere i hvilke grupper av unge mennesker tanker og refleksjoner om lykke gjorde seg mest gjeldende. Men samtaler jeg hadde med jevngamle som presentert innledningsvis i oppgaven, var samtaler med unge mennesker i høyere utdanning, i mine øyne ressurssterke, med til dels høye ambisjoner og bredt sosialt nettverk. Unge mennesker som på mange måter hadde det bra, og som selv synes at de hadde det bra, men likevel fant deler av livet vanskelig, og "lykken" vanskelig å oppnå. Jeg trodde ikke at slike tanker gjorde seg spesielt gjeldende i en definert gruppe som sykepleierstudenter, unge lærere eller psykologistudenter. Det jeg ønsker å poengtere er at jeg ikke var interessert i bestemte yrkesgrupper, bestemte utdanningsretninger eller kjønn, men at jeg var interessert i å komme i kontakt med en gruppe unge mennesker som på mange måter var både ressurssterke, søkende og dyktige. Jeg ønsket at informantene skulle kunne representere en gruppe unge mennesker, som i sosiologien

Baumans ord, befant seg nær toppen av den globale maktpyramiden (Bauman 2005). Men hvor finne dem?

Jeg bestemte meg for å rekruttere bredt, men med klare kriterier for hvem jeg ønsket som informanter. Jeg ønsket meg et strategisk utvalg med en viss spredning med hensyn til kjønn, foreldres yrke og type utdanning. Ifølge Tove Thagaard (1998) er det i kvalitative undersøkelser ofte hensiktsmessig med slike strategiske utvalg, fordi man ønsker å finne frem til informanter som kan gi mest mulig relevant informasjon i forhold til de spørsmål som stilles. Et strategisk utvalg sier noe om spørsmålene som er stilt, og hypotesene man ønsker testet.

Jeg startet søket etter informanter med å gå åpent ut med forespørsler om noen kunne tenke seg å delta i studien. Jeg brukte et utvidet kontaktnett av venner, familie, bekjente, kolleger og deres venner, bekjente og familie igjen. Informantene skulle være mellom 20 og 25 år, midt i fasen mellom å være ungdom og å bli voksen, og de veivalg det fører med seg. Jeg ville kun ha informanter som var fysisk og psykisk friske,⁴ for å begrense andre påvirkningsfaktorer på deres lykkenivå og deres fremtidsplaner og ønsker. Jeg ville intervju unge mennesker som var i, eller hadde høyere utdanning, definert som utdanning på høyskole- og universitetsnivå, for å komme i kontakt med en gruppe med høye ambisjoner og karrieremessige fremtidsplaner. Jeg ville også ha informanter som bodde i Oslo, for å avgrense informantene til en gruppe såkalte urbane unge. Jeg ville også ha single informanter, for å finne ut hvilke forventninger de har til kjærligheten, og hvilke opplevelser de har av å være singel. Ifølge Norsk Monitor er single unge mennesker noe mindre lykkelige enn unge mennesker i et parforhold.

Informantene kan sies å være ”typiske representanter” (Fog 2001) for unge ressurssterke mennesker, som objektivt sett har gode forutsetninger for å lykkes. Jeg vil her kort trekke frem noen eksempler på at informantene er ressurssterke, og på mange måter kan sies å ha lykkes med sine valg, eller er på vei mot å lykkes med sine valg.

En informant hadde fullført sin hovedfagsoppgave i et samfunnsvitenskapelig fag på normert tid, samtidig som hun jobbet i studentavisa. Da oppgaven var ferdig levert, gikk hun som en av svært få nyutdannede inn i en fast stilling i en hovedstadsavis.⁵

⁴ Dette svarte alle bekræftende på før intervjuet, men jeg vil understreke at jeg ikke har kunnet eller villet sjekke dette ut. Jeg legger vekt på at informantene selv har rapportert at de er psykisk og fysisk friske.

⁵ Det er svært få faste stillinger i hovedstadsavisene, og de få som finnes er det sterk konkurranse om.

En annen av informantene studerer full tid for å bli lærer, samtidig som han representerer et politisk parti, som igjen innebærer en del reise- og møtevirksomhet. Samtidig forsøker han å få tid til et sosialt liv, og tid til å lese.

En tredje informant er i ferd med å avslutte en masteroppgave i et samfunnsvitenskapelig fag. Samtidig med studiene har hun jobbet som journalist i en av riksavisene. Hun har også reist mye, særlig fra land til land i Sør- og Mellom-Amerika hvor hun også har lært seg spansk. Hun har også studert i flere andre land. Hun beskriver også et rikt sosialt liv.

Det er bare noen eksempler på hva man kan si informantene lykkes med. Noe som kjennetegner dem alle, er at de spiller på flere strenger, og at de tar seg tid til å operere på flere arenaer. De ”lykkes” sosialt, de ”lykkes” faglig og de ”lykkes” karrieremessig. Informantene kan representere noe av den ”nye ånden” som sies å gjennomsyre det senmoderne samfunnet.

4.2.1 Skjevhet i forhold til kjønn og karrierevalg

Jeg har to gutter og syv jenter som informanter, det gir et ganske skjevt utvalg med tanke på kjønn. Det er viktig å være bevisst årsakene til en slik skjevfordeling og hva det kan gjøre med empirien. Det er mulig at utvalget sier noe om at lykke er noe jenter er mer opptatt av enn gutter, da det er informantene selv som har sagt seg villige til å stille opp på en åpen forespørsel. Det kan også være at jeg, som selv er jente, har et større kvinnelig nettverk enn mannlig og at jeg derfor ikke har nådd mange nok gutter til at flere skulle meldt sin interesse. Det er mulig mine utvalgsriterier gjenspeiler en måte å lykkes på som jenter gjør i større grad enn gutter. Jenter har tatt igjen gutter på flere høyere utdanningsløp, og i mitt utvalg er det en overvekt av mediefolk og journalister. Det er blant annet flere jenter enn gutter ved journalistutdanningen⁶. Det kan være flere grunner til at flere jenter enn gutter stilte opp på studien, men skjevheten i utvalget kan tyde på at den lykkeforståelsen jeg har fått innsikt i er farget av at de fleste informantene er jenter, og også at de fleste utdanner seg til medieyrker, eller jobber i media.

Man kan spørre seg om det er særlig jenter som ”lykkes” i det individualiserte samfunnet. Man kan også spørre seg om mine utvalgsriterier i særlig grad har nådd jenter som lykkes, og ikke i like stor grad gutter som lykkes. (Det er for eksempel ingen gutter fra en av Handelshøyskolene i utvalget.)

⁶ Kvinnelige studenter utgjorde studieåret 2001-2002 nærmere 2/3 av alle 1. årsstudenter ved journalistutdanningene i Norge (Vartdal 2003).

To av informantene som har valgt mer tradisjonelle yrker som sykepleier og lærer, argumenterer for valget med å si at det åpner opp for andre spennende ting som reiser, og muligheten til å bruke utdannelsen til noe annet enn det de faktisk utdanner seg til. En slik argumentasjon kan tyde på at deres yrkesvalg ikke innehar samme status som medieyrkene har blant unge folk. Derfor ønsker de å fremstille utdanningsretningen som et valg som kan lede til det meste, og som ikke trenger å være bundet av den tradisjonelle forståelsen av læreren eller sykepleieren.

Jeg har ikke stort nok materiale til å sammenligne jenter og gutter i utvalget mitt. Utvalget er heller ikke stort nok til å si om jenter og gutter har de samme tankene om, og forventningene til, sitt eget liv og lykke. Men, som jeg vil komme nærmere tilbake til i analysen, virket temaet interessant for alle informantene, og jeg fant ingen klare og diskvalifiserende forskjeller på jentene og guttene i studien. Jeg er klar over at kjønn er en sterk forklaringsfaktor for blant annet valg av yrke, hvilke rolleforventninger den enkelte opplever, og kan hende også for livsforventninger. Dersom jeg eller andre går videre i forskningen på temaet, ville det vært interessant om utvalget velges slik at man kan sammenlikne gutter og jenter.

4.2.2. Den typiske representanten

Tanken bak mitt utvalg var todelt. På den ene siden ønsket jeg å se om det var likheter i de historier og fortellinger unge mennesker kom med på tvers av kjønn, karrierevalg og til dels bakgrunn. På den andre siden ønsket jeg at mitt utvalg skulle representere en ganske bred gruppe, med et felles beskrivende ord, nemlig "ressurssterke". Selv om det er en lite målbar definisjon på et menneske, så sitter vi alle med en oppfatning av hva det vil si å være ressurssterk. Noen vil kanskje si at hvis du er frisk og bor i Norge så er du ressurssterk, sammenlignet med resten av verdens befolkning. Det kan jeg være enig i. Men jeg ønsket at informantene skulle være ressurssterke i den forstand at de, på mange måter, har mulighetene åpne for å kunne bli det de ønsker å bli. I alle fall at de selv har en slik oppfatning av seg selv og sine muligheter. Jeg ønsket at informantene på mange måter kunne være et slags bilde på det individualiserte mennesket, som "lykkes" i det individualiserte samfunnet. I teorier om det senmoderne samfunnet, eller det flytende moderne, beskrives det senmoderne mennesket som et individualisert individ, konstant i bevegelse, aktivt i ferd med å forme sin egen fremtid og skjebne. Jeg ville ha informanter som kunne sies å representere det senmoderne mennesket, som sosiologer som Bauman, Beck og Giddens beskriver.

Informantene er født på begynnelsen av 1980 tallet. De er fra en generasjon som har opplevd sterk økonomisk vekst og gode rammevilkår. Særlig rundt ungdomstiden på 1990 tallet, etter nedgangen i norsk økonomi på slutten av 1980 tallet.⁷

"Birth year places people in history and thereby locates them in relation to major historical forces."

(Elder 1991:65)

Derfor skulle man også forvente at informanter har gode forutsetninger for å ha det bra, og ha god livskvalitet.

Utvalget er i tillegg konsentrert rundt såkalte ressurssterke informanter, som objektivt sett skal ha gode forutsetninger for god livskvalitet. "Forstyrrende" elementer som dårlig fysisk eller psykisk helse er forsøkt eliminert. Informantene har foreldre fra middelklassen, de har hatt gode oppvekstvilkår, og de har, eller er i, høyere utdanning. Mye skal objektivt sett ligge til rette for informantene. Derfor er det interessant om de, ut i fra deres livssituasjon i Norge i dag, kan gi noen svar eller tanker rundt hva som kan virke begrensende på unge menneskers lykke, og kan forklare hvilken mening lykke og streben etter lykken har for dem.

Wyn og White (1997) er opptatt av viktigheten av å forstå ungdoms erfaringer på bakgrunn av klassebakgrunn og på bakgrunn av klasserelasjoner. De understreket at ungdom i vesten er svært forskjellig fra ungdom i andre deler av verden, men at det å være ungdom i et vestlig land også kan oppleves svært forskjellig. Også i et samfunn som Norge, hvor sosiale klasser ikke riktig passer inn i det nasjonale selvbildet. Det har jeg tatt hensyn til i mitt utvalg av informanter. De representerer noe spesielt vestlig, og informantene kommer fra det man kan kalle den brede middelklassen i Norge. En middelklasse som i verdensstandard er en svært privilegert middelklasse. Men i Norge kan informantene lett gå under betegnelsen ganske vanlige unge mennesker. Det er ikke uvanlig å ta høyere utdanning, det er heller ikke uvanlig å være psykisk og fysisk frisk, ei heller veldig uvanlig for unge mellom 20 og 25 år å være single. Informantene er på mange måter normalt privilegerte unge mennesker i dagens norske samfunn. De er i tillegg informanter som kan passe til Baumans definisjon av unge mennesker som kan sies å befinne seg nær toppen av "den globale makteliten".

Historiene til de unge, ressurssterke menneskene vil utgjøre empirien i analysen av meningen lykke har for en gruppe unge mennesker. Det jeg var ute etter var om jeg kunne finne noe som gikk igjen i alle historiene til de jeg intervjuet. En slags felles forståelse eller

⁷ Ifølge en NOU fra 2000 har norsk økonomi siden 1992 gått gjennom en meget langvarig oppgangskonjunktur. (NOU 2000:21) Tall fra SSB viser at husholdninger med barn i alderen 7-17 år i perioden 1990 til 2004 opplevde inntektsøkning etter skatt (SSB). I tillegg har vi etter år 2000 opplevd en markant rentenedgang og lønnsvekst i brede lag av befolkningen (Poppe).

oppfattelse. En person er enestående, men også en person i sammenheng. Vi har alle røtter i en viss kulturell sammenheng, og vi lever som en del av konteksten. Fog skriver at når forskeren begriper den personlige betydning som strukturerer personens handlinger, følelser og tanker og deres sammenheng, får hun også fatt i mer overordnede og allmenne, felles betydningsstrukturer og logikker. Det er i samtalsens løp at kunnskapen til den andre og hans livsverden dannes (Fog 2001).

Kan jeg i utvalget finne noe konkret rundt det å være ung i Norge i dag, rundt de forventninger unge mennesker har til sitt eget liv og egen lykke, samt deres tanker om å vokse opp og de forventninger de mener å møte i det norske samfunnet i dag? I analysedelen vil jeg argumentere for at jeg har klart nettopp det. At de områdene som påvirker unge menneskers lykke, etter min mening vil kunne være fruktbare å forske videre på.

4.3 Å opprette kontakt

Etter at jeg hadde satt informantkriteriene, utarbeidet jeg et skriv hvor jeg presenterte meg selv og oppgavens tema. Det sendte jeg ut via e-post til venner, bekjente, kolleger og familie i håp om at de kjente noen som passet inn i min definisjon av en ønsket informant. Jeg fikk svar fra flere, men noen måtte jeg avvise, da de ikke passet mine informantkriterier. I utgangspunktet fikk jeg rekruttert fem informanter som jeg avtalte intervju med. Enkelte satte meg så i kontakt med ytterligere mulige informanter, hvor fire passet mine informantkriterier.

I perioden hvor jeg foretok intervjuene jobbet jeg 50 prosent som journalist i Dagsavisen. De fleste intervjuene ble derfor utført i Dagsavisens lokaler. I utgangspunktet var jeg spent på hvordan det ville gå. Jeg var usikker på om informantene ville føle seg utilpass i en avisredaksjon. Det viste seg at mine bekymringer var overflødige. Siden jeg var kjent i lokalene og kunne tilby informantene noe å drikke, vise dem til toalettene dersom de trengte det, og hadde tilgang til avskjermede møterom, ble rammen for intervjuet god. Etter litt småprat til å begynne med, virket også informantene avslappet i situasjonen.

For denne kvalitative undersøkelsen, hvor målsettingen er å få ta del i unge menneskers fortelling om det å være ung i dag og deres forventninger til lykke, vurderte jeg det dithen at halvstrukturerte intervjuer, utarbeidet på bakgrunn av en analyseskisse med mulige temaområder som kunne ha innvirkning på informantenes livskvalitet og tanker om lykke, var den beste metoden for å få mulige svar på mine spørsmål. Ved at jeg selv har satt opp temaområder, som blant annet kjærlighetsliv og studie- og karriereplaner, har jeg vært med på å forme intervjuene, og også de temaområder informantene har snakket om under

intervjuene. Jeg har imidlertid hele tiden vært bevisst på at jeg skulle la informantene få snakke fritt, og dersom de gikk i andre retninger enn min intervjuguide, så skulle jeg tillate det. Jeg opplevde at de temaene jeg hadde lagt opp for intervjuet viste seg fruktbare som rettesnor. Selv om temaene i intervjuguiden og oppgavens overordnede tema, nemlig lykke, var temaer alle informantene var interessert i, var jeg bevisst på at lykke på mange måter er et stort tema som kan være vanskelig eller uhåndgripelig å snakke om. Jeg forsøkte å løse problemet ved å først spørre om oppvekst, familie, studiebakgrunn og mer enkle temaer, slik at informanten ble vant til intervjusituasjonen med relativt ufarlige spørsmål. Slik forsøkte jeg å komme inn på informanten, etablere en god kontakt og vise interesse for informantens liv, før jeg gikk videre på temaer som kjærlighet, det å være ung i dag og forventninger til og tanker rundt lykke.⁸

Det er alltid en fare for et snev av sosial idealisering i informantenes svar og selvrepresentasjon (Mastekaasa 1986). Det går ut på at folk har en tendens til å svare slik man tror de sosiale omgivelsene forventer at man bør svare. Man ønsker å fremstille seg selv i et fordelaktig lys. Det må vurderes i analysearbeidet av det materialet som er samlet inn, men de kontrollspørsmål som ble stilt, lengden på intervjuene og kontakten jeg opplevde at jeg fikk med informantene, gjør at jeg er trygg på validiteten av materialet som nå ligger til grunn.

Intervjuene ble tatt opp på diktafon og varte alle mellom en time og halvannen time. Det virket som om informantene var interessert i tema, og jeg ble gledelig overrasket over at det ikke var mange som følte seg særlig utilpass med å fortelle om sitt eget liv, sine drømmer og ambisjoner, usikkerhet, tvil og tunge stunder. Det var heller en utfordring å begrense intervjuene enn å jobbe med å få informantene til å fortelle. Etter intervjuene snakket vi litt om hvordan informanten hadde opplevd intervjuet og de temaene vi hadde snakket om. Dersom det falt seg naturlig lot jeg båndopptakeren gå når vi hadde en slik oppsummerende pludring. Det resulterte, i enkelte tilfeller, til at jeg fikk flere opplysninger om informanten som kom godt med i analysearbeidet.

4.4 Dem eller meg?

Før jeg går i gang med arbeidet med en analyseskisse og intervjuguide, mener jeg det er fruktbart å ta et lite oppgjør med mine egne fordommer. Mine egne tanker til lykke og det å vokse opp i dag. I det innledende kapittelet ramset jeg opp en del av mine antagelser om unge mennesker i Norge i dag, antagelser som la grunnlag for spørsmålene som stilles i oppgaven.

⁸ For nærmere opplysninger om temaområder, se intervjuguiden vedlagt.

Det reflekterer også til en viss grad mine egne tanker og følelser rundt det å realisere meg selv, gjøre noe som er meningsfylt for meg. Mine tanker rundt egen frihet til å gjøre det jeg vil, når jeg vil, fordi jeg kan. Å strekke meg etter de jobbene jeg vil ha, reise og oppleve verden, søke og finne kjærligheten, å velge og få, eller ikke å få, barn, å velge det livet som er best for meg. I en forskningsprosess hvor jeg'et er så involvert i alt fra intervjuprosessen til analysearbeidet er det viktig å erkjenne egne tanker og følelser rundt temaet. Jeg hadde ikke skrevet om lykke, om ikke det var noe som opptok meg. Teorien jeg har brukt, er også teori som på mange måter har "snakket til meg" i forhold til hvordan jeg har opplevd å være ung i dag. Personlig kan også jeg sies å ha tatt hva som kan kalles "de riktige valgene" i mitt unge voksne liv. Jeg har vært opptatt av å lykkes på flere arenaer, jeg har også til tider følt at mitt unge og ganske privilegerte liv har vært vanskelig å forene med det å føle lykke, tilfredshet og ro rundt den situasjonen jeg har vært i.

Farene ved at denne masteroppgaven dreier seg om et tema jeg personlig er opptatt av, er at jeg kan søke å finne bekreftelse på mine egne antagelser og følelser rundt den tiden vi lever i, og at det kan påvirke spørsmålene mine og måten de stilles på. De kan påvirke hvilket nivå jeg møter informantene, om de blir møtt med fordommer eller respekt, åpenhet eller forutinntatthet.

"Likeledes skal hun finne ut av, hvordan hun egentlig forholder seg til sine intervjupersoner(...). Hva vet jeg og hva tror jeg at jeg vet(...). De raske generaliseringene er gode å få frem i lyset. De er ofte kulturelle eller subkulturelle stereotyper. Eller de er mine høyst private generaliseringer."
(Fog 2001:110)

Det er en metodisk utfordring, som jeg tidlig i utformingen av oppgaven har prøvd å være bevisst. Forhåpentligvis har jeg både klart å holde en forskningsmessig distanse til mitt prosjekt, men samtidig vil jeg ikke undergrave mine egne antagelser om tiden vi lever i. De er mine betraktninger og har verdi som det. Karin Widerberg er en sosiolog som er opptatt av at man ikke bør diskvalifisere sin egen erfaring, men ta den med i den fortløpende tolkningen i en forskningsprosess. Hun skriver:

"Når man får lov til å bruke seg selv, blir man kreativ, og det er da man gjør "oppdagelser". Kvalitativ forskning er en sjanse til å lære noe om seg selv og andre".

(Widerberg 2001:29)

4.5 Etiske betraktninger

Noen av informantene vil sikkert fnyse av min beskrivelse av dem som et strategisk utvalg av unge mennesker som lykkes eller har et ønske om å lykkes og forfølger det, at de er ressurssterke og på mange måter kan representere det individualiserte mennesket. Deres følelse av det å ha lykkes eller ikke, kan nok være svært forskjellig fra hvordan jeg oppfatter informantene mine utenfra. De vil nok se på seg selv som ganske normale unge mennesker, noe jeg også vil understreke at de er. Samtidig er de også idealtyper eller portretter av en gruppe unge mennesker som jeg er interessert i å lære mer om. Informantene har noe særegent ved seg som er av interesse for meg og oppgaven. Ved at informantene har noe ved seg, en egenskap, et karaktertrekk som jeg som forsker finner interessant gjør det nødvendig å foreta etiske betraktninger rundt hvilken rolle informantene har og hvordan jeg behandler dem som individer i studien.

Informantenes rolle er i stor grad formet etter mitt behov. Det kan gjøre at jeg kan ignorere eller se bort fra resten av mennesket, eller personligheten til informantene. Ved å være interessert i én side ved informantene, risikerer jeg å ikke se eller få med meg andre sider. Det kan føre til et ensidig bilde av informantene som de selv ikke kjenner seg igjen i. Det er viktig at forskningsobjektene skal kunne kjenne seg igjen i en studie av dem. Men like viktig er det å drive forskning med den ambisjon å faktisk lære noe nytt. Det vil være liten, eller ingen mening å drive med forskning om vi bare skal fortelle noe forskningsobjektene allerede vet (Fog 2001). Ved å ta høyde for at tanker og handlinger, strategier og lignende som en informant har eller foretar seg, kan være festet i normer som informantene selv ikke har erkjent, vil man kunne komme frem til ny viten, erfaring og kunnskap om hvorfor man gjør som man gjør. Jeg er interessert i informantene som representanter for, eller bærere av et handlingsmønster som er forenelig med, det individualiserte mennesket. Derfor er ambisjonen både at informantene skal kjenne seg igjen, men også at både jeg, leseren og informantene kan lære noe nytt.

Fog vektlegger at en intervjusituasjon er så mye mer enn en prosess hvor et vitenskapelig produkt blir produsert. Det er et mellommenneskelig møte, med alt det innebærer, og derfor er det også et moralsk forhold som må ivaretas på en god måte (Fog 2001) Når man bruker seg selv som redskap i prosessen med å innhente data, er det er alltid en risiko for å forveksle informantens følelser med sine egne. Derfor forsøkte jeg også å få informantene til å presisere hvorvidt det var det jeg oppfattet som informantene virkelig mente. Jeg kontrollerte meg selv og min egen empatiske forståelse, ved å foreta kontrollspørsmål.

Informantene er også anonymisert etter beste evne, og ingen andre en informantene selv skal kunne identifisere hvem som har deltatt.

Jeg tror ikke at intervjusituasjonen kan ha hatt utilsiktet og negativ effekt på informantene. Alle som en forlot intervjuet fortalte at det hadde vært interessant, og at de gledet seg til å se resultatet. Jeg sørget også for å bruke litt tid etter hvert intervju for å snakke om selve intervjuopplevelsen. Alle fikk også mitt telefonnummer og mulighet til å kontakte meg om det var noe mer de ønsket å tilføye eller noe de hadde å bemerke. Ingen informanter benyttet seg av det tilbudet.

4.6 Presentasjon av informanter

Her vil jeg presentere informantene som deltok. Alle informantene er anonymisert på den måten at de har fått nye navn, sentrale kjennetegn som hvor de kommer fra, spesifikke detaljer om utdanning og arbeidserfaring er endret eller gjort mindre tydelige. Likevel er alderen riktig i forhold til intervjutidspunktet og studieretning er også riktig. Anonymiseringen er gjort slik at deler av informantens personlighet skal skinne igjennom, men det skal være umulig for andre enn informanten selv å identifisere informantene.

Anne er en 23 år gammel student ved en av landets journalisthøyskoler. Hun har nettopp avsluttet en praksisperiode i en av landets største aviser når jeg intervjuer henne. Hun kommer fra en by utenfor Oslo. Hun var veldig aktiv som liten og er fortsatt glad i å holde seg i aktivitet. Etter noen år på ungdomsskolen som hun beskriver som litt vanskelig fikk hun det bedre på videregående, og hadde etter det en svært fin periode på folkehøyskole. Årene på journalisthøyskolen har også vært svært fine for henne. Akkurat nå vet hun ikke helt hva hun skal gjøre videre, om hun skal fortsette å forfølge drømmen om å bli en journalist, som hun har hatt helt siden ungdomsskolen, eller om hun skal gjøre noe helt annet. Hun opplever at det er rart å plutselig ikke vite hva hun vil bli, etter å ha vært så målrettet i mange år. Derfor har hun søkt på mange forskjellige bachelorprogram på universitetet, men kommer mest sannsynlig til å studere spansk et år, for å gi seg selv en tenkepause på hva hun egentlig vil bli. For neste gang hun velger, må hun velge det rette, føler hun.

Bente er en 25 år gammel nyutdannet reisekonsulent i et reisebyrå. Hun kommer fra et tettsted utenfor Oslo. Hun forteller om en fin oppvekst. Hun har vært utvekslingsstudent i Frankrike og har studert tre år i Australia. For øyeblikket har hun det veldig bra, i og med at hun har fått seg en jobb hun har drømt om lenge. Hun skal snart ut og reise med jobben, og det er vår i luften. Hun har nylig kommet over en gutt som såret henne. Hun er fornøyd med

de valgene hun har tatt og virker stolt over den karrieren hun har valgt. Hun kan godt tenke seg å bli der hvor hun er nå i noen år fremover og virker rolig i forhold til jobb og utdanning. Hun ønsker seg en kjæreste, men er redd for å bli såret igjen og forteller at hun ofte tar på seg ”masker” når hun er usikker. Derfor tror hun det kan bli vanskelig å finne noen med det første.

Chris er en 23 år gammel lærerstudent. Han er også representant for et politisk parti. Han kommer opprinnelig fra Nord-Norge og forteller om en fin oppvekst. Han har en svært hektisk hverdag og sier at både skolen og politikken går utover det å tilbringe tid sammen med venner og å være sosial. Opprinnelig ville Chris bli kokk, men etter et år i lære ombestemte han seg og valgte heller universitet og høyskole. Valget om å bli lærer falt han på fordi det var en yrkesrettet utdanning. Fordelene ved å ha valgt nettopp lærerutdanningen er, ifølge ham selv, at han ikke nødvendigvis trenger å bli lærer. Han understreker at han har mange valgmuligheter når han er ferdig.

Dag er en 24 år gammel journalist i en av landets største mediebedrifter. Han kommer opprinnelig fra en bygd, og forteller om en litt vanskelig oppvekst, med en del mobbing på skolen som han aldri fant seg helt til rette på. Først når han begynte på Folkehøyskole fikk han det bedre. Han beskriver det som det beste året i hans liv. Der traff han flere som han følte at han passet godt sammen med, og han forteller at opplevelsen av at folk likte han for den han var, var god. Han jobbet mye i lokalradio under oppveksten og har alltid vært opptatt av TV og radio. Han har alltid hatt et klart mål om å bli journalist og beskriver det som å ha et klart målbilde av seg selv som voksen. Nå når han på mange måter har oppnådd målet, er han ikke lenger like sikker på om det er akkurat dette han vil. Derfor skal han studere litt til før han tar det endelige valget. Han har studert statsvitenskap fra før. Han håper fortsatt at han vil ende opp i en mediebedrift.

Else er en 25 år gammel journalist i en av Oslos aviser. Hun kommer opprinnelig fra en av de største byene i Norge, og forteller om en fin oppvekst, tett knyttet til familien. Hun har alltid vært veldig flink, oppnådd gode resultater og har jobbet mye med skolen. Hun husker særlig videregående som en fin tid, da gikk hun på en av de mest populære skolene i byen med mange personligheter og gode lærere. Rett før videregående slet hun med spiseforstyrrelser, noe hun forteller ble oppdaget ganske raskt. Hun er i dag frisk, men forteller at det fortsatt preger henne noe, særlig i forhold til kropp og det å ville prestere bra. Hun har jobbet mye ved siden av studiene og har hele tiden vært veldig bestemt på at det var journalist hun skulle bli. Hun har hovedfag i et samfunnsvitenskapelig fag. Etter endte studier fikk hun raskt fast jobb.

Frida er en 23 år gammel sykepleierstudent. Hun kommer opprinnelig fra en by utenfor Oslo og forteller om en fin og veldig aktiv barndom. Hun er fremdeles venner med mange av de hun gikk sammen på barneskolen. Frida har alltid vært veldig glad i å reise og var utvekslingsstudent både i Australia og USA da hun gikk på videregående skole. Etter videregående tok hun ex.phil. og ex.fac. i utlandet før hun studerte sosialantropologi, med ett semester i India. Deretter begynte hun på religionshistorie i Oslo, men fant snart ut at hun ville ta en mer praktisk utdanning og valget falt derfor på sykepleier. Muligheten til å reise og jobbe andre steder var også en av årsakene til at hun valgte å utdanne seg som sykepleier.

Grete er en 25 år gammel masterstudent i et samfunnsvitenskapelig fag⁹. Hun kommer fra et lite sted et stykke utenfor Oslo, og beskriver oppveksten sin som fin og trygg med masse aktiviteter. Grete er odelsjente, men kan ikke se for seg at hun drar tilbake for å ta over gården, til det trives hun for bra i Oslo. Valget om å studere samfunnsvitenskapelige fag tok hun på videregående, og har vært ganske fornøyd med valget i ettertid. Hun har studert ett semester i England, et semester som hun beskriver som det beste i sitt liv. Hun er snart ferdig med masteroppgaven og kan tenke seg å jobbe innen det området hun har spesialisert seg på i masteroppgaven, men har ingen klare planer om hvor hun kommer til å ende opp. Akkurat det synes hun også er litt spennende, å ikke vite helt hva som kommer.

Hanne er en 25 år gammel masterstudent i et samfunnsvitenskapelig fag. Hun kommer opprinnelig fra en by utenfor Oslo, men har vokst opp i ett tettsted rett utenfor Oslo. Hun forteller om en fin og trygg barndom spekket med aktiviteter. På videregående trivdes hun særlig godt, og hun dro også et år på utveksling til Australia. Etter videregående sluttet hun med de fleste organiserte aktivitetene og begynte på Blindern. Her ble hun en del av hva hun beskriver som et veldig fint studiemiljø. Hun har både reist og studert en del i utlandet, blant annet i Australia, Thailand og Guatemala. Lenge ville hun bli journalist. Hun jobbet ett år i en av hovedstadens aviser, men har slått journalistdrømmen fra seg. Nå vet hun ikke helt hva hun vil gjøre etter masteroppgaven er levert, og synes det er vanskelig å orientere seg i arbeidslivet.

Ingrid er en 23 år gammel bachelorstudent i et samfunnsvitenskapelig fag. Hun kommer opprinnelig fra en by utenfor Oslo, og hun husker barndommen som ok. Etter videregående flyttet hun til Trondheim for å studere psykologi og forteller at det var en veldig fin tid, med et godt studentmiljø. Hun var også et halvt år på utveksling i Irland. Hun har reist endel i Europa, men ikke på andre kontinenter, noe hun sier at hun gjerne vil gjøre. Hun er

⁹ Alle informantene som studerer et samfunnsvitenskapelig fag, har forskjellige fagkombinasjoner. Jeg bruker samlebetegnelsen samfunnsvitenskapelige fag for å sikre anonymiseringen.

ikke sikker på hva hun vil bli, men vil gjerne jobbe med noe innen det området hun studerer, og hun kunne godt tenke seg å være skribent i en avis eller et magasin. For et års tid siden ble hun deprimert og hadde problemer med å komme seg opp om morgenen og hadde en tung tid. Hun sier at hun ikke vet hvorfor hun ble deprimert, men at hun har det bra i dag.

I analysekapittelet vil jeg forsøke å vise at selv om jeg har informanter med forskjellig bakgrunn, med ulike studievalg og av forskjellig kjønn, har intervjuene vist at tross deres noe ulike ståsted, så representerer deres fortellinger sentrale fellestrekk. Fellestrekk som gjør det mulig å trekke noen konklusjoner og å peke ut noen områder for videre forskning om hvorfor vi ikke er lykkeligere i dag, og kanskje også hvilke utfordringer unge mennesker møter i dag.

4.7 Metodisk oppsummering

Flere sosiologer, psykologer og andre har prøvd å sette fingeren på noe spesielt ved den tiden vi lever i til forskjell fra tidligere tider. Jeg ønsker at mitt prosjekt skal være en del av denne retningen eller forskningsfokuset. Mitt bidrag håper jeg kan være unge menneskers egne historier om det å bli voken og å være lykkelig. Mitt bidrag vil være å analysere historiene for å få økt forståelse for hvilke utfordringer det senmoderne samfunnet anno 2005 stiller unge mennesker ovenfor. Underveis i arbeidet vil metodiske vurderinger gjøre seg gjeldene, særlig i analysearbeidet hvor jeg vil bruke informantenes fortellinger for å belyse de spørsmålene jeg har stilt. I dette kapittelet har jeg ved å skissere fremgangsmåten min forsøkt å bevisstgjøre meg selv og leseren på hvilke metodiske fallgruver og utfordringer jeg har stått ovenfor.

5.0 Ung, fremadstormende og trygghetsøkende

”Drømmen er jo å jobbe med prosjekter eller informasjonsvirksomhet i en spennende organisasjon hvor jeg får brukt spansk.”

(Hanne 25)

Det jeg til nå har gjort, er å gjøre rede for min undring rundt mine jevngamles livskvalitet og hvilke forhold som kanskje kan være med på å gjøre det vanskelig å være tilfreds med livet og være lykkelig. Jeg har også tatt for meg et økende fokus på lykke i media, og også i forskningen. Særlig plass har jeg gitt til MMIs Norsk Monitor undersøkelse, som forteller hvor lykkelige nordmenn er, og etterlater seg spørsmålet: Hvorfor er vi ikke lykkeligere? Videre har jeg gjort rede for sosiologiske perspektiver som sier noe om dagens samfunn, og med det prøvd å skissere hva som kan sies å være annerledes med samfunnet i dag sammenliknet med det vi kjenner som det moderne samfunnet.

I det første analysekapittelet vil beskrivelser av informantenes fortellinger være bærende, ordnet etter områder som utmerket seg som særlig vesentlige. Analysen innebærer en sortering av deres fortellinger om lykke og å være ung i dagens samfunn, ut i fra de viktigste fellestrekk.

5.1 Den unge voksne

Alle informantene er veldig sjenerøse med fortellinger om deres bakgrunn, om hvordan livene deres er nå og hvilke drømmer og planer de har for fremtiden. Jeg opplever å ha fått et unikt innblikk i deres univers. De ulike temaene som kapittelet er ordnet etter er alle relatert til den livsfasen informantene er i, en fase av livet de beskriver som det å være ung voksen. Informantene er i en fase av livet som fortsatt er preget av ungdommens frihet, hva flere beskriver som et utall av muligheter, få forpliktelser og en søkende holdning, samtidig som de også er i en fase av livet som er preget av de voksnes ansvar, forventninger, krav og modenhet.

Hva er det så å være ung voksen? Wyn og White, som står bak boka ”Rethinking Youth” er kritiske til forståelsen av ungdom som en fase man går igjennom før man ender opp som voksen, at det er et klart starttidspunkt og et klart slutt-tidspunkt. De mener heller at det å være ungdom er en sosial prosess som er forskjellig fra land til land, fra klasse til klasse og ut i fra kjønn. De hevder det er en prosess hvor man går frem og tilbake - at skillet mellom ungdom og voksen er flytende. En slik forståelse åpner opp for nye kategorier som ”ung

voksen”. Dersom man definerer ungdom ut i fra alder, så blir definisjonen ifølge Wyn og White følgende:

”Ungdom karakteriseres som perioden fra man er 13 til man er 25 år, men sannsynligvis vil denne perioden bli forlenget i fremtiden, i begge retninger.”
(White/Wyn 1997:1)

Historisk sett var ungdom en kategori som først og fremst ble brukt om unge arbeiderklassemenn, som på grunn av sitt arbeid og sin inntekt fikk mulighet til å bruke friheten sin på nye måter. Ungdom har blitt sett på som noe som representerte en fare for samfunnet, som politikere har måttet gripe inn ovenfor, for å regulere denne ”farlige” og ”ukontrollerbare” gruppen. Samtidig som ungdom har blitt sett på som noe farlig og potensielt ukontrollerbart, har det også vært knyttet en slags romantikk og fascinasjon til ungdom og ungdommelighet. Ifølge Wyn Og White er ungdom også i dag en kategori som både symboliserer samfunnets fremtid, men også samfunnets ofre. Ungdom risikerer å bukke under for vold, rusmisbruk og moralsk forfall, men ungdom i dag kan også nytte seg av nye former for konsumpsjon og de som har råd til det kan få tilgang til ny teknologi som kan endre, forme eller forvandle kroppen, slik at unge kan bli perfekte og gamle kan se unge ut. Ungdom er nå mer et symbol på en prosess hvor man får stadig mer kontroll over kroppen, mener forfatterne.

“The symbolic meaning of youth, then, is not ‘coming of age’, but ‘being anything you want to be’.”

(White/Wyn 1997:21)

Med en slik forståelse av ungdom, kan man si at det å være ungdom, eller ung voksen, er en privilegert fase. Særlig hvis du da klarer å være akkurat den du vil være. Det at ungdom er synonymt med kontroll over kroppen, og er en status eldre mennesker også higer etter, peker i retning at det er ”in” å være ung.

Alle informantene plasserer seg selv i kategorien ung voksen, men akkurat hva det vil si å være ung voksen for informantene er ikke like entydig. En informant mener det har noe med innstilling til livet å gjøre, en annen mener at det er mer situasjonsavhengig. Det virker likevel som om det råder en enighet om at voksen blir du ikke før du har rundet 30, hvis du da i tillegg får deg partner, barn, eget hus og en fast jobb. Å ikke oppnå noe av dette på et tidligere tidspunkt, blir ikke sett på som problematisk. Verre er det om man ikke har funnet seg noen etter 30. Da skal nemlig voksenlivet realiseres på ganske få år, og særlig for jentene er det viktig å ha en partner når de er 30. Om de vil ha barn, så vil de ha det innen et par år

etter fylte 30. Siden ung voksen perioden varer ut 20-årene, og de ikke har noe hastverk med å tre inn i de voksnes rekker før fylte 30, så kan man si at informantene gir seg selv dårlig tid når de først skal få barn og etablere seg med en familie og en fast jobb. En tilværelse mange mener er synonymt med å være voksen. Men for andre igjen er voksentilværelsen enda mer fjern:

”Voksen, det er jo dem som er middelaldrende, tenker jeg. De som har unger som er unge voksne selv. Folk som har nedbetalt huslånet og sånne ting.”

(Chris 23)

Det er et klart konsensus om at det er en fase som heter ung voksen, som er en blanding av å være ungdom og voksen, og som varer ut 20 årene. Men fasen kan også vare lenger, avhengig av livsstil. Det kan sees som en bekreftelse på statusen det å være ung eller ungdommelig har i dag. Ungdommelighet sees på som noe man ønsker seg, og som flere kanskje streber etter. Informantene beskriver den fasen de er i som en privilegert fase som de ønsker å være i så lenge som mulig. Dette er med på å bekrefte at ungdommelighet har høy status i informantenes øyne.

”Man utsetter jo voksenlivet mer og mer. Jeg vet ikke hvorfor, men man har jo på en måte lov og muligheten til det. Før var det mer forventa at du skulle bli ferdig med utdannelsen din, få deg jobb og så videre, men nå har du på en måte lov til å utsette det litt og gjøre det du vil gjøre.”

(Bente 25)

Informantene er også opptatt av å markere at de er i et stadium av livet, som er helt spesielt for unge voksne. De vil skille seg fra ungdommer på den ene siden, og fra voksne på den andre siden.

”Jeg tror nok det er slik at jeg ikke er ungdom lenger, det er helt klart. Jeg er et helt annet sted enn de 17 åringene du ser. Og samtidig så ser jeg ikke meg selv som voksen. Hvis jeg skulle definert meg selv som voksen, så vil plutselig en gjeng med 50 åringer hoppe inn i den samme kategorien som jeg befinner meg i.”

(Else 25)

De er for all del ikke i den samme kategorien som 50 åringer.

Flere informanter sier at de ikke er så usikre på seg selv som de var når de var ungdom. De er heller ikke like engstelige for ikke å passe inn, som de kanskje var før. De er sikrere på seg selv og sin egen identitet. Samtidig har de mer ansvar enn de hadde som ungdom, det er ikke noen som har ansvaret for dem lenger. Det gir også en frihetsfølelse som informantene mine sier at de liker. De trenger ikke å spørre noen om lov til å gjøre akkurat det de vil, når de vil.

”At man kan gjøre hva man vil. (...) at jeg kan bruke pengene mine på hva jeg vil. Jeg kan dra på reiser uten å spørre noen om det er greit og sånn.”
(Grete 25)

Fasen ung voksen er en viktig fase for informantene å plassere seg i. Det at de tar høyere utdanning, er søkende i forhold til jobb, partnere og andre veivalg er både med på å legitimere og kreve en helt spesiell fase hvor de kan leve ut nettopp dette livet. De har en fot inne i voksenalivet, noen har fast jobb, andre har leilighet, men alle er fremdeles opptatt av flere områder av livet som best kan knyttes til en ungdomsfase. Flere studerer, de er i en fase av livet hvor de ikke har funnet en livsledsager, flere har ikke begynt å betale tilbake på lån og så videre. På den ene siden er ”ung voksen fasen” med på å legitimere en søkende og ungdommelig holdning til livet, og på den andre siden er stadiet ”ung voksen fasen” et svar på at det faktisk tar lengre tid å bli voksen i dag, i alle fall voksen forenelig med et tradisjonelt syn på hva det innebærer å være voksen. Det kommer særlig av den lange tiden unge mennesker er i utdanning i dag, med den livsstilen det fører med seg. At ungdommelighet, og det å være ung også forbindes med status, kan også være med på å gjøre at unge mennesker i dag ikke har noe hastverk med å leve som voksne eller i alle fall ikke å identifisere seg som voksne. Ung er noe man er i en lengre periode, en periode som tidligere ble kalt voksen. Ung voksen er også en privilegert fase forbundet med mye frihet, som blir ansett som svært viktig for informantene. Frihet er viktig for å leve et individualisert liv.

5.2 Valg

En sentral del av det å være ung voksen, er mengden valg som følger med å være i en overgangsperiode. Valg er et ord som går igjen hos alle informantene. Valg preger hele tilværelsen for flere av informantene i perioder. Stadiet ung voksen er for informantene preget av mange valg i forhold til eget liv og fremtid. De skal velge retning når det gjelder utdanning, karriere, kjærlighet og familieliv, og de skal også prioritere de ulike valgene opp mot hverandre. Alle informanter mener at den fasen de er inne i nå er preget av mange valg, og flere synes det er vanskelig å vite hva man skal velge. De er i en periode av livet hvor de opplever at de må ta flere viktige veivalg.

”Det er liksom den perioden du skal forme hele livet ditt, og jeg merker at når ting bare flyter er alt greit. Men så stopper man opp og tenker, ok jeg kan velge akkurat det livet jeg vil ha, i alle fall ganske akkurat innenfor noen rammer. Og da merker jeg at jeg blir veldig kritisk og tenker; er det akkurat dette jeg vil gjøre, akkurat dette jeg vil studere?(...) Så blir man litt sånn; ok, av alle ting i verden man kan velge å gjøre, så velger jeg akkurat det her, og det gjør meg litt

urolig.(...) Man tenker litt sånn; ok, er jeg lykkelig nå, er det dette jeg vil, kunne jeg hatt det bedre, gjør jeg nok av de og de og de tingene?"

(Hanne 25)

"Jeg var veldig usikker på om det faget virkelig var det jeg ville ha. Jeg har gått igjennom en del sånne perioder hvor jeg tenkte er dette riktig eller ikke, og kan dette brukes til noe, og burde jeg studert noe annet som samfunnsvitenskap eller kanskje litteratur som er det andre jeg er veldig opptatt av? Og burde jeg ha begynt på journalisthøyskolen for å komme inn i en avis?"

(Else 25)

En informant mener at det er spesielt mange valg å ta dersom du bor i byen og blir utsatt for flere impulser og presentert for flere muligheter enn de som bor på bygda. Men det er ikke dermed sagt at mange valg og mange valgmuligheter er negativt for informantene. Det at man ikke bare ser på livet flyte forbi, men er bevisst og kritisk til sin egen fremtid, sees på som positivt. Et faremoment med å oppleve at man har mange valg og konstant blir presentert for nye valgsituasjoner er at man kan bli for kritisk og ikke helt greie å være fornøyd med det livet en har og de valgene man har tatt. En slik kritisk holdning kan gi problemer med å slappe av eller å føle ro med den situasjonen man er i. Men selv om det til tider kan virke problematisk å føle at man står ovenfor mange og avgjørende valg, er det også noen som trekker frem spenningsmomentet i det.

"Nå er jeg på en måte i en sånn valgposisjon igjen da. Og det er i de periodene jeg kjenner at jeg lever på godt og vondt. I de valgperiodene."

(Dag 24)

Det virker også som om de mener at det er en sammenheng mellom valg og lykke.

"Det å kunne velge selv tror jeg henger sammen med lykke. Hvis andre velger for deg så gjør du ikke det du vil, og da er du på en måte ikke lykkelig."

(Anne 23)

Problemet for mange av informantene mine er ikke bare det at de har mange valg, men at de har mange uklare valg. De synes det er vanskelig å overføre kompetansen og utdannelsen sin til et spesielt yrke eller en bestemt karriereretning. Det kan virke som om arbeidsmarkedet er uoversiktlig, og at det er få yrker utenom de tradisjonelle som de faktisk vet hva er. Flere, og særlig de av informantene som ikke tar en yrkesrettet utdanning, savner veiledning om hva de kan bruke sin utdanning til.

"Jeg er litt i villrede, men jeg vil gjerne jobbe med noe innen kvinne- og kjønnsforskning. Og så tenker jeg sånn drømmeaktig at jeg har lyst til å skrive, kanskje ikke akkurat være journalist, men i alle fall skrive mer i avisen og synliggjøre det jeg gjør.(...) Ellers kunne jeg tenke meg å jobbe organisatorisk

med likestilling, men jeg vet ikke helt hvor de driver med det heller.”
(Ingrid 23)

Selv de som har funnet seg en jobb og er fornøyd med sitt karrierevalg, føler at de har mange valg og savner veiledning.

”Men altså, av og til skulle jeg ønske at noen bare kunne tatt et valg for meg, for jeg har så mye å velge mellom at jeg vet ikke hvor jeg skal gå liksom, men det beste er jo å kunne ta valg selv, men av og til hadde det vært deilig med litt hjelp.”

(Bente 25)

Valg kan også påvirke lykken, og forventningene til lykke.

”Jeg tror man kan tillate seg selv å ha høyere forventninger til lykke i dag enn tidligere, fordi man har mye større valgfrihet.”

(Anne 23)

Det å forholde seg til mange valg og handle i konkrete valgsituasjoner er det elementet som tar mest energi i informantenes forming av sitt unge voksne liv. Det blir sett på som et stort privilegium, men det oppleves også som et tveegget sverd å ha mange valgmuligheter. Furlong og Cartmel er opptatt av at kollektive overgangsstrategier er mindre vanlige og vanskeligere å få øye på i dagens samfunn, og at det fører til at vi søker individuelle løsninger og strategier.

“We suggest that collectivised transitions characteristic of a Fordist society have become much rarer as young people make transitions to a highly differentiated skill market as opposed to relatively undifferentiated labour market.”
(Furlong 1997:8)

Siden kollektive løsninger ikke er like synlige som før, oppleves valgene for den enkelte som en krevende kognitiv øvelse. Det kan være med på å skape usikkerhet og gi negative opplevelser for noen, men det kan også være med på å gi en følelse av mestring og spenning for andre.

5.3 Frihet

Valg og frihet henger tett sammen, og den mengden valg informantene opplever at de står ovenfor er også med på å påvirke en følelse av stor frihet til selv å forme sitt eget liv. Alle informantene opplever at de har en stor grad av frihet og at frihet er noe som kjennetegner livene deres. Den store graden av frihet innebærer også flere valgmuligheter og flere valg. Men også når man har valgt noe, valgt en utdanning i stedet for en annen, så betyr ikke det

nødvendigvis at man gir slipp på noe av friheten. De av informantene som har valgt en yrkesrettet utdanning, som lærer eller sykepleier, presiserer at de ikke nødvendigvis må bli det de utdanner seg til. Informantene presiserer at de har flere muligheter, og at de også kan snu om og ta en annen utdanning om de ønsker det.

”Men det jeg ser på som fordelene ved den utdannelsen jeg har valgt, er at jeg ikke nødvendigvis må bruke den til å bli lærer. Jeg kan bruke den til noe annet, og så kan jeg bygge den ut etterpå. Og det at jeg også har drevet med politikk og har drevet med noe annet ved siden av, gjør at jeg kan vel nå noe hvis jeg vil fremover. Jeg er ikke helt fastlåst.”

(Chris 23)

Så lenge de kan argumentere for sine valg, med at de har en stor grad av frihet til å velge det de vil, eller å utsette endelige valg, så trenger ikke valgsituasjonene nødvendigvis å gå på selvfølelsen løs. Friheten er det viktig for informantene å ivareta, og som informanten Chris her understreker, så ønsker han ikke å bli fastlåst i enkelte valg som for eksempel i et bestemt yrke. En måte å se det på er i sammenheng med de økte kravene til fleksibilitet i arbeidslivet. Det er forventet at man skal kunne litt av alt i mange yrker, at man skal være fleksibel, og det virker som om informantenes svar på kravet er å tviholde på en følelse av frihet. Det er viktig for dem å poengtere at de kan gjøre litt av hvert, at de ikke er låst fast til et bestemt yrke. Det ville i så fall gjort dem sårbare. Friheten de opplever å ha kan sees på som en viktig ressurs i hva mange oppfatter som stadig skiftende krav og et fleksibelt arbeidsmarked. Furlong og Cartmel er opptatt av at vi har gått fra hva de kaller et fordristisk arbeidsliv til et høyst differensiert arbeidsliv (Furlong 1997). En slik åpen holdning, og viktigheten av å ivareta en frihet til å gjøre hva man vil, snu om, skifte beite, kan sees på som en av følgene av et slikt skifte.

Informantene vil ikke være foruten den valgfriheten de føler de har og sammenligner situasjonen de er i med tidligere generasjoners manglende valgfrihet. De ønsker ikke at noen skal velge for dem og virker takknemlige for den friheten de selv har til å forme sitt eget liv.

”Vi har så mange muligheter og da kan vi godt utnytte det.(...) Fordi skulle det heller vært sånn at systemet skulle velge hva du skulle gjort med livet ditt? Skal du bli journalist eller skal du bli litteraturviter? Men samtidig er det jo helt fantastisk å ha den valgfriheten.”

(Else 25)

”- Hvordan er det å være ung i dag?”

”Det kan nok være ganske slitsomt, men jeg er glad jeg er ung nå, og ikke var det på 70-tallet for eksempel. Det er mye større frihet nå. Det er mye, altså, jeg tror

kanskje man har mye større valgfrihet. Du kan ta dine egne valg uten at det er farlig.”

(Chris 23)

Friheten er noe de ikke har lyst til å gi slipp på, og det kan virke som om noen setter et likhetstegn mellom å gi slipp på sin frihet og tre inn i de voksnes rekker. Det å få egne barn blir også sett på som å gi slipp på den friheten som følger med fasen ung voksen. Slik ser Hanne for seg livet som voksen, et liv hvor hun har gitt slipp på den friheten hun føler at hun har nå:

”Det virker veldig slitsomt å være sånn 40 å ha to små barn og så skal du jobbe masse og så skal du kanskje skille deg. Det virker jo bare helt utrolig slitsomt i forhold til hvordan jeg har det nå, med bare meg selv. Jeg er sliten nok som det er.”

(Hanne 25)

Voksenlivet, satt på spissen, frister med andre ord ikke.

Informantene er altså i en fase av livet med få forpliktelser og en stor grad av frihet til å gjøre det de måtte ønske å gjøre. Det å bli voksen, som forbindes med flere forpliktelser, oppleves som å måtte gi slipp på den friheten de opplever og verdsetter høyt. Det er de ikke klare for.

5.4 Selvrealisering

Å realisere seg selv er viktig for alle informantene. De ser på det som en vesentlig del av livet som ung voksen. Imidlertid skulle flere ønske at selvrealiseringen ikke var en så stor del av tilværelsen. De føler at det følger en del negative ting ved å skulle realisere seg selv, derfor prøver de å ha et litt distansert forhold til det. De er kritiske til det som oppfattes som et ”selvrealiseringsjag”, men innrømmer at det å skulle realisere seg selv er viktig for dem.

”Hvis du realiserer deg selv så gjør du noe du har lyst til, og har det kanskje veldig bra med deg selv.”

(Anne 23)

”- Hva legger du i det å realiserer deg selv?”

”Jeg vet ikke, å være fornøyd med seg selv på de fleste plan, og på en måte tenke på at man ikke angrer på noe man ikke har gjort. Og at man hele tiden føler at man presser seg litt ekstra og gjør noe nytt... Jeg tenker at man må stadig utfordre seg hvis man skal realisere seg, men jeg tenker også at det er viktig at man slapper av innimellom, og ikke hele tiden strever etter å komme videre og videre og videre.”

(Ingrid 23)

Det er viktig for informantene å understreke at de ønsker å realisere seg i positiv forstand, ikke være en del av det ”selvrealiseringsjaget” de opplever er høyst tilstedeværende i dagens samfunn. Kari Vigelands beskrivelse av å realisere seg selv er et godt bilde på selvrealisering i positiv forstand.

”Selvrealisering innebærer glede ved å bruke seg selv – realisere sine iboende muligheter.”

(Vigeland 2006:143)

Vigeland mener at jo mer vi tar i bruk våre evner, erfaringer og kunnskap, jo mer realiserer vi oss selv. Og det er det informantene gjerne ønsker å gjøre.

Flere mener at det er et stort fokus på det å realisere seg selv i dag.

”Vi som er single og bor i byen, jeg tror vi driver og realiserer oss selv hele tiden. Det kan nesten bli litt mye av det gode. Jeg har en venn som skal reise til Kina for et halvt år for å drive med en sånn spesiell type skyggeboksing. Folk realiserer seg selv så mye at man må kanskje sette seg ned å tenke at det skal jo faktisk være en hverdag også. Man skal ikke bare dra til utlandet å gjøre spennende ting og lære nye språk, selv om jeg driver litt med det selv da.”

(Hanne 25)

Å realisere seg selv blir, ifølge informantene, ofte fremstilt som omtrent det samme som å lykkes. Samtidig som det å lykkes blir fremstilt slik at man likegodt kan sette et likehetstegn mellom å lykkes og å være lykkelig. Det er i alle fall slik informantene opplever fokuset gjennom media: Selvrealisering = Lykkes = Lykke. Men det informantene fremhever som det viktigste med å realisere seg selv, er et ønske om å gjøre noe meningsfullt. Å utgjøre en forskjell, eller å virke på sitt beste.

”Jeg har lyst på en jobb som jeg føler er meningsfull.(...) Og at jeg føler at jeg på en måte ikke er lavere enn der jeg føler at jeg kunne ha vært. Og jeg vil hele tiden ha noe å streve etter.”

(Chris 23)

Det er særlig gjennom jobben informantene mener at de kan realisere seg selv, selv om noen også trekker frem det å få barn og stifte egen familie som en del av et selvrealiseringsprosjekt. Noen opplever at måtene de kan realisere seg selv på, blir tredd nedover hodet deres som en ferdig løsning. På samme måte som lykke også blir presentert med et fasitsvar.

”Jeg tror det er styrt veldig av det at du får tredd over hodet hele tiden, som hvordan du skal bli lykkelig. Det er blitt så veldig mye med den realiseringen og selvrealisering knyttet opp mot særlig reising og sånn. Jeg tror nok alle har følt det presset bestandig, men jeg tror det kommer mer utenfra nå enn det gjorde

før.”

(Ingrid 23)

Erling Dokk Holm skriver i sitt essay fra Gud til Gucci at:

”Selvrealisering er tidens prosjekt.”

(Holm 2004:124)

Det er en oppfatning som flere av informantene deler, men ikke ønsker å identifisere seg med. Likefullt klarer de ikke å fri seg fra at det faktisk er viktig for dem å realisere seg selv, egne evner og ferdigheter.

5.5 Lykke

Stadiet ung voksen er preget av stor frihet, mange valg og et nært forhold til selvrealisering. I forhold til lykke så er fasen av livet informantene er i, og de tre hovedområdene som er pekt ut her, med på å påvirke deres livskvalitet og hvordan de ser på lykke. Informantene har ganske lik oppfattelse av hva lykke er for dem, men det de forbinder med lykke lar seg ikke alltid forene så godt med hvordan de lever livet. Lykke for informantene er de små og nære ting, men ofte er deres handlinger og prioriteringer ikke rettet mot å oppnå mest mulig lykke. Mye tid og energi går med på å forvalte den friheten de opplever at de har, valg de skal ta og et ønske om å realisere seg selv. Det kan noen ganger gå på bekostning av lykken, selv om lykke er viktig for informantene. De ønsker å være lykkelige og forteller at det er noe de setter høyt og er villige til å jobbe for. Under følger noen utdrag fra informantenes fortellinger om lykke:

”Å gå en tur i skogen når sola skinner og fuglene kvitrer. Når jeg da kjenner sola varme i ansiktet, da kan jeg føle lykke.”

(Anne 23)

”Jeg er glad når jeg er midt i en diskusjon på fest, når jeg danser eller er helt oppslukt i noe, arrangerer 17-mai eller går skitur. Og så blir jeg jo jævlig glad når jeg ender opp med en forside. Det skal jeg ikke stikke under en stol.”

(Else 25)

”Jeg blir typisk glad av banale ting som ”Å det lukter syriner.” Og så blir jeg glad når folk får til det de ønsker seg, ja inkludert meg selv da selvfølgelig. Når det går rette veien og sånn. Når folk strever for ting og får det til. Så blir jeg glad av å se gode filmer og lese gode bøker.”

(Ingrid 23)

”Det å vite at dem jeg har rundt meg er glad i meg, og at jeg er glad i dem jeg har rundt meg. Det er på en måte det viktigste for meg.”

(Chris 23)

Alle ser på kjærligheten som viktig for å føle lykke. Flere sier at kjærligheten ikke nødvendigvis trenger å komme fra en partner, men det kan også være en strategi for å forsvare sin status som singel på. De fleste modererer den påstanden underveis i intervjuet, og kommer frem til at de nok ønsker seg en helt spesiell, en kjæreste. Men det trenger ikke å være avgjørende for deres lykke på det nåværende tidspunkt.

”Det å føle at du blir verdsatt av en annen person, å bli likt og ha det bra med en annen person, på en annen måte enn hva venner kan gi deg. Det gjør jo meg lykkelig. Men samtidig, så lenge jeg ikke finner det jeg leter etter på en måte, så er ikke det et ”must” for å være lykkelig.”

(Bente 25)

”I forhold til kjærlighet, må jeg nok ha en partner for å bli lykkelig, nå som jeg ikke har en kjæreste, så leter man jo alltid etter en.”

”- Er det å stifte egen familie viktig for å bli lykkelig?”

”For meg er det, det. Hvis ikke kan man lett bli ensom.”

(Anne 23)

Når det gjelder kjærligheten så trekker mange frem trygghet, stabilitet og omsorg.

”- Hva ønsker du deg av kjærligheten?”

”En som forstår. Altså jeg trenger bare en person som kan være der som på en måte forstår og kan ta meg for den jeg er. Og en som jeg kan gjøre noe sammen med. En man kan dele ting med som man ikke deler med andre.”

(Chris 23)

Flere av informantene sier også at det er viktig for dem å stifte sin egen familie og få barn. De tror ikke at deres jevnaldrende med barn er noe lykkeligere enn dem, men tror selv at de vil bli litt lykkeligere enn deres jevnaldrende av å få barn.

Informantene opplever at de lever i en individualisert verden, med mye frihet og mange muligheter, som de også nyter til det fulle. De reiser, hopper fra utdanning til utdanning, karriere til karriere, skifter partnere, lever alene eller i kollektiv. Men samtidig ønsker de seg ganske tradisjonelle ting for å realisere seg selv, som for eksempel barn. De ønsker å bruke friheten til det fulle, i alle fall frem til de er 30, deretter ønsker de seg ganske kjapt barn for å realisere seg selv som foreldre eller som familie. De tror ikke at de

nødvendigvis blir noe særlig lykkeligere av det, men mange ser på egen familie som en investering i sin egen alderdom.

”Ja, det er noe med det å ikke dø alene.”

(Hanne 25)

Det er som sagt særlig de små ting som gjør informantene lykkelige. Å være med venner, å være sosial, å gå tur, å dra på Huk og bade, å lese en god bok, å surfe og å reise. Samtidig ønsker de å forfølge et selvrealiseringsprosjekt, et selvrealiseringsprosjekt som kan gå på bekostning av lykken.

Anerkjennelse er også viktig for å ha det bra eller å føle lykke, det å få tilbakemeldinger på at man er god nok eller gjør gode ting. Det være seg fra jobb, fra venner og fra eventuelle partnere. I tillegg er stabilitet et ord som går igjen hos flere av informantene.

”Stabilitet er nok litt viktig.(...) Og så er det stabilitet i forhold til venner. Det høres kanskje forretningsmessig ut, men det er noe med det å få bekreftelse på at de vennene jeg har nå, de er der og de kan jeg stole på. Og så er det selvfølgelig stabilitet i forhold til jobb.”

(Dag 24)

Alle mener at det er et stort fokus på lykke, men at det enkelte ganger handler mer om det å lykkes enn egentlig lykke.

”Lykke har nå inntatt litt den posisjonen som alle tings mål. Jeg tror ikke middelaldrende mennesker gikk rundt og bekymret seg for om de var lykkelige eller ikke (når de var unge), for det var liksom egentlig ikke en ting som eksisterte, men det gjør det nå. Nå skal du bli frelst fordi du blir lykkelig av det. Det er klart, det er jo et fokus.”

(Else 25)

”Jeg tror absolutt det er mye bra med at vi er kravstore og vil ha det bra. For du har bare et liv og det er om å gjøre det beste ut av det. (...) Jeg tror det gjelder å bare finne sin greie. Men samtidig så tenker jeg: hvor høye forventninger har folk til lykke når man bare jobber og jobber? (...) Så jeg tror kanskje at folk er mer karrierebevisste enn lykkebeviste.”

(Hanne 25)

Alle informantene mener at fokuset på lykke, kan gjøre det vanskeligere å være lykkelig eller tilfreds med det livet man har. Det er alltid noe mer å strekke seg etter, og selv om de er kritiske til de ”sannhetene” som blir presentert om ”hvordan bli lykkelig”, lar de seg påvirke i den grad at de blir svært oppmerksomme på sin egen livskvalitet. Spørsmål som: ”har jeg det bra, er jeg lykkelig nå, er det noe som kunne vært bedre?”, er relativt vanlige.

”Man har veldig mange muligheter når man er flink med det man gjør. Så blir man veldig kritisk til seg selv.”

”- Er det noe du opplever som vanskelig med det å bli voksen?”

”Jeg synes det er vanskelig med jobb. Vrimmelen av muligheter når det gjelder jobb og utdanning. Og man ser.. man begynner å sammenligne seg med folk rundt seg som gjør ditt og gjør datt, og tar ekstra master i Frankrike på Sorbonne. Jeg sammenligner meg ikke, men det er jo et press.”

(Hanne 25)

”- Er det høye krav i dag?”

”Ja, det synes jeg. Det er liksom krav til at du skal klare deg, du skal ha gode karakterer, du skal kunne ha overskudd til å gjøre andre ting, du skal kunne trene, du skal kunne gå på kino, du skal kunne være sosial, du skal kunne ta en øl midt i uka, uten at det påvirker deg. Du skal allikevel gjøre alt perfekt liksom. Du skal rekke over alt (...) Noen gjør jo sikkert det. Jeg har inntrykk av at alle gjør det, men jeg gjør nå ikke det i alle fall.”

(Chris 23)

”- Er det noe du ser i tiden eller i det samfunnet vi lever i, som kan gjøre det vanskelig å ha det bra?”

”Jeg tror nok det er for mye press på særlig unge folk som vokser opp nå. Det er for mange arenaer å prestere på, på en måte. For mye press. Det ser man tendenser til overalt, men jeg ser det også på de jeg kjenner. (...) Man får veldig mange rammebetingelser tredd over huet hver eneste dag. Som det er vanskelig å vite om man følger fordi man ønsker det, eller fordi det forventes liksom.”

(Ingrid 23)

Til tross for at informantene på mange måter er ganske kritiske til seg selv og det de driver med i dag, så ser de ikke mange mørke skyer for seg selv i fremtiden. De fleste tror de vil klare seg bra, få en kjæreste og ha muligheten til å ordne sine liv på den måten de vil når de først blir voksne. Først må de bare igjennom det en av informantene kaller ”den andre puberteten”.

”- Hva karakteriserer den perioden du er inne i nå?”

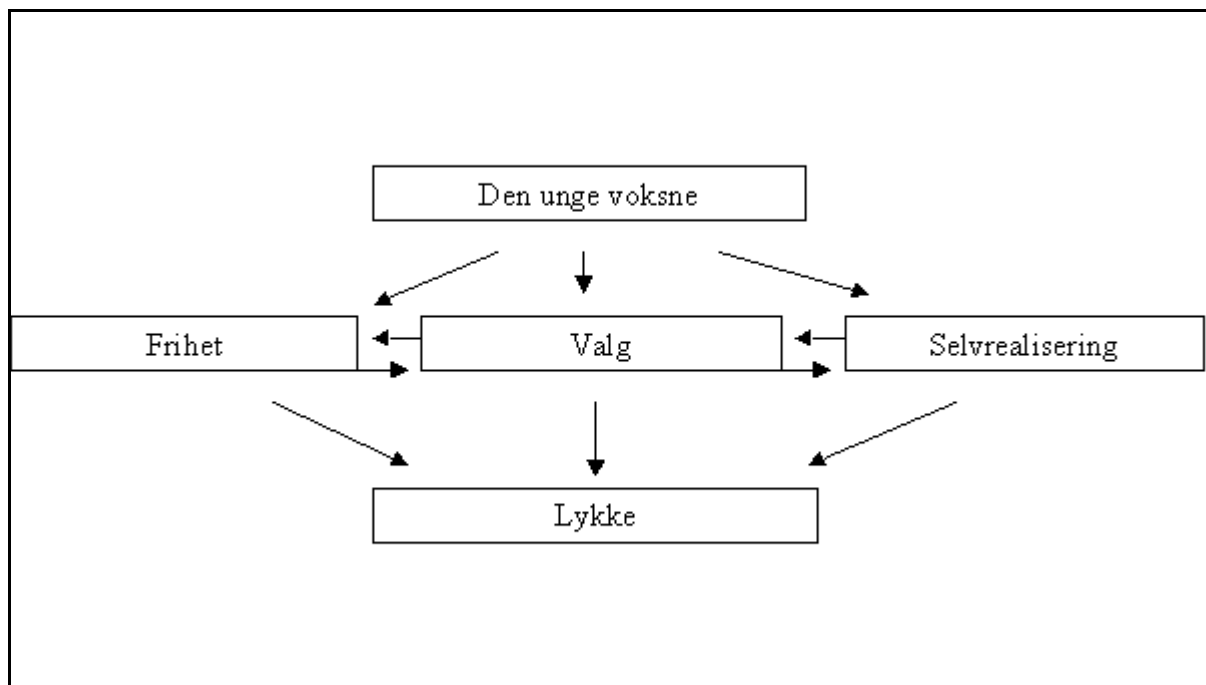
”Det er litt famling. Jeg tror faktisk jeg er litt inne i den veldig tråkke fra å være ung til voksen (perioden). Jeg synes det kjennes som om jeg er veldig inne i det nå. Så ja, jeg tror jeg sjelden har følt meg så famlende når det gjelder akkurat det der som jeg gjør nå. Selv om jeg på en annen måte er tryggere på meg selv enn jeg noen gang har vært før. Jeg føler at jeg er i en andre pubertet.”

(Ingrid 23)

5.6 Informantfortellingene - en oppsummering

At informantene beskriver seg selv som unge voksne er et sentralt punkt i informantfortellingene. Flere nevner flere ganger at de er i et stadium av livet som på en måte kan beskrives som en mellomfase. En fase av livet mellom det å være ungdom og det å være voksen. De andre temaene som jeg tar opp under, mener jeg alle kan knyttes opp mot fasen ”ung voksen”. For informantene er temaene viktige og beskrivende for den fasen av livet de er i. Under er temaene sammenfattet i en figur som kan gi et bilde på sentrale deler av informantenes unge voksne liv, som igjen er med på å påvirke deres livskvalitet.

Figur 2.

I ung voksen fasen, som alle informantene mener at de er i, så er det særlig tre områder som utgjør en stor del av livene deres, og som påvirker deres lykkenivå: frihet, valg og selvrealisering. Stor grad av frihet, medfører mange valgmuligheter og mange valg. Gjennom valgene informantene tar ønsker de å realisere seg selv. Et ønske om å realisere seg selv fører igjen til flere valg. Ønsket om, og muligheten til, å realisere seg selv blir også sett på som et gode, et privilegium, som igjen øker følelsen av frihet. Disse tre områdene av det unge voksen livet er så sentrale at det påvirker lykken i stor grad, både i positiv og i negativ retning. Man kan si at *den unge voksne*, lever et liv særlig preget av *frihet*, *valg* og *selvrealisering*, som påvirker deres opplevelse av *lykke*. Dette fordi, *frihet*, *valg* og *selvrealisering* innebærer blant

annet muligheter, tvil, glede, forventninger, selvkritikk og uro, som igjen påvirker deres opplevelse av *lykke*.

6.0 Lykke for den enkelte og lykken i dag

I de følgende kapitlene vil jeg belyse hovedspørsmålet som ble stilt i kapittel 1. *Hvilken mening har lykke og streben etter lykken for en gruppe unge mennesker i dagens (senmoderne) samfunn?* Det første kapittelet vil ta for seg hvilken mening lykke, og streben etter lykke har for informantene. Her kommer det frem at lykke for informantene er de nære ting, som ikke er vanskelig å oppnå. Men samtidig som de vet hva som gir dem lykke, prioriterer de andre ting som virker negativt på deres lykke. De streber ikke etter lykken, men man kan argumentere for at de streber etter å lykkes.

6.1 Lykkens mening

”Å gå en tur i skogen når sola skinner og fuglene kvitrer. Når jeg da kjenner sola varme i ansiktet, da kan jeg føle lykke.”

(Anne 23)

Informantenes personlige forhold til lykke er noe annerledes enn ”oppskriften” på lykke som blir presentert gjennom media. Alle har et ganske jordnært forhold til lykke. Det de forbinder med lykke er naturopplevelser, sosiale sammenhenger og venner og familie. Enkelte nevner også at de opplever lykke ved å lykkes med det de gjør, å få til ting og få anerkjennelse for det. Men det er ingen som trekker frem bedre økonomi, i forhold til lykke, selv om flere nok kunne tenke seg en bedre økonomi. Materiell ting som bil, et hus eller en leilighet av en spesiell standard, nevnes ikke (annet enn som gleden av å ha et hjem hvor man kan slappe av og være i kjente og trygge omgivelser). Det å ha et hjem, som også føles som et hjem er viktig, ikke at hjemmet skal være av en bestemt standard. De fleste har også et nøkternt fremtidsbilde av seg selv. De vil gjerne ha en jobb hvor de kan realisere seg selv, men de sier at det ikke nødvendigvis trenger å være en såkalt høystatus jobb, eller en jobb som innebærer svært god økonomi. Det handler mer om å få til noe, å vise at man er god til noe, å få anerkjennelse og bekreftelse.

”- Når er du glad og hva gjør deg glad?”

”Det er jo det kjedelige svaret med anerkjennelse. Det å få bekreftelse.”

(Dag 24)

Det virker som om det er viktig for informantene å få tilbakemelding på at det de gjør er bra, noe som kan henge sammen med mengden av valg de opplever at de må ta, og at de står ganske alene om de ulike valgene. Å få tilbakemelding om at det valget du tok, eller den handlingen du foretok deg, var bra, kan være med på å lette børen informantene noen ganger føler at de har på skuldrene sine, i den individualiserte verdenen de opplever at de lever i.¹⁰

I tillegg til anerkjennelse er fritid viktig for informantene. De vil ha mulighet til å nettopp prioritere de tingene som gjør dem glade og tidvis lykkelige, og da er fritid sentralt. De er ikke interessert i å slite seg ut i arbeidslivet, men er forberedt på å gi mye for en jobb som føles meningsfull. De fleste ønsker familie og barn, men helst ikke før de er rundt 30. Da skal til gjengjeld familielivet helst realiseres ganske raskt. De ønsker ikke å være ”for gamle” når de skal etablere en familie. Men heller ikke ”for unge”.

Når det gjelder spørsmålet om hvilken betydning lykke har for informantene, så kan man si at lykke for informantene er små nære ting, som turer i skog og mark, gode venner og sosiale sammenkomster, og tilbakemeldinger om at man er bra, godt likt eller dyktig. Men i forhold til den livsfasen de er i så er det viktig for informantene å oppnå en del ting, og helst i en bestemt rekkefølge. Å etablere seg med en partner, få seg fast jobb og kjøpe seg leilighet bør helst skje i slutten av 20 årene. Men det er viktig at man har mulighet til å reise og oppleve verden i noen år, derfor må ikke huslånet komme for brått, eller være for stort til at man kan gjøre nettopp det. I begynnelsen av 30-årene passer det å få barn, vel og merke om man har oppnådd noen av de andre tingene ”på listen”. Dette er en grovt forenklet oppsummering av hvordan informantene ønsker at de neste årene av sitt unge voksne liv skal se ut. Her viser informantene noe av det normative livsløpet de ønsker å følge som unge voksne. Et slikt forløp kan også sies å være et bilde på lykke i ”riktig” rekkefølge. Men det kan være stor forskjell på hva man faktisk gjør og hva man ser for seg. Rekkefølgen som nevnt ovenfor representerer en ønskeoppskrift på livet som ung voksen, som det selvsagt er mulig å avvike fra og likevel oppleve lykke og ha det bra. Verdt å merke seg er at en slik ”oppskrift” er ganske forenelig med hvem Norsk Monitor studien viser er de lykkeligste i befolkningen. Det er dem som er mellom 25 og 35 som nettopp har flyttet sammen med en partneren, rundt tiden et barn kommer inn i familien, men helst før. Slik kan man si at informantene er ”i rute” i forhold til å skulle slutte seg til gruppen av de mest lykkelige, dersom de følger det normative livsløpet de skisserer opp.

¹⁰ Dette med en ”individualisert” verden kommer jeg nærmere tilbake til i neste kapittel.

6.2 Streben etter lykke – ikke for meg

Når det gjelder en såkalt streben etter lykke, så er det et fenomen som informantene opplever er en del av samfunnet, og ikke minst mediebildet. Men de vil ikke identifisere seg selv med en slik streben. De opplever ikke at de streber etter lykke, noe som kan forstås, da ”streben” er et ord med negative konnotasjoner. En streben etter lykke er noe informantene ønsker å ha et distansert forhold til.

”- Mener du at det er et sterkt fokus på lykke i dag?”

”Ja, det er det. Det var vel Dagbladet som hadde den testen over hvor lykkelig er du? (...) jeg vet ikke altså, jeg er kanskje litt skeptisk til det. For jeg tror ikke lykke er noe man oppnår ved å prøve å bli mest mulig lykkelig.”

(Else 25)

”- Er det et sterkt fokus på lykke og det å lykkes?”

”Det har jo stått veldig mye om det i avisene det siste året. (...) Jeg har nok litt høye forventninger noen ganger, og så blir jeg litt deppa fordi det ikke blir sånn. Men man må være litt realistisk også.”

(Grete 25)

Den samme distansen utviser de i forhold til hva de anser som et selvrealiseringsjag. Et selvrealiseringsjag som preger store deler av livet som ung voksen i følge informantene. Men likefullt klarer de ikke å fri seg fra at det faktisk er viktig for dem å realisere seg selv og egne evner og ferdigheter. Forholdet mellom det å skulle realisere seg selv og lykke opplever jeg som et sentralt punkt i empirien. Det er nemlig ikke en streben etter lykke som sådan som virker begrensende på informantenes opplevelse av lykke, det er heller en streben etter, eller et sterkt ønske om å realisere seg selv som virker begrensende på informantenes lykke. Det igjen henger sammen med de ulike forventningene informantene har til sine liv, som ikke alltid lar seg forene på en god måte. Eksempler er forventninger til å skulle realisere seg selv i forhold til evner og kunnskaper i arbeidslivet på den ene siden, og på den andre siden ha en jobb som gir mye fritid til reiser og ferier. Ønsket om å være nær naturen og ha gode naturopplevelser på den ene siden og et ønske om å være urbane, bo i by og benytte seg av det kulturtilbudet som er tilgjengelig på den andre siden, kan også komme på kollisjonskurs. Å ville gjøre det bra med studiene på den ene siden og ha et rikt sosialt liv på den andre siden, kan også komme på kollisjonskurs. Som en av informantene sier det: *Det er for mange arenaer å prestere på.* Det tyder på at det ikke er forventningene til lykke som står i veien for opplevd lykke. Jeg har heller vist at det kan være ønsket om å realisere seg selv og de ulike og

til tider uforenelige arenaene man opplever at man må prestere på, bruke tid på og virke på, som går på bekostning av lykken.

Informantene mener at det er et sterkt fokus på lykke i dag, men at de selv ikke er ”offer” for et slikt fokus. Samtidig viser handlingene til informantene at de bruker mye tid og krefter på områder som er negativt for lykken, som for eksempel selvrealisering. Ifølge Mastekaasa så er sannsynligheten for å redusere snarere enn øke den gjennomsnittelige livskvaliteten større for dem som er opptatt av selvrealisering og eget velvære.

”Medmenneskelig kontakt er noe av det mest avgjørende for livskvaliteten. At folk er sterkt opptatt av egen selvrealisering og eget velvære vil derfor sannsynligvis redusere snarere enn øke den gjennomsnittelige livskvaliteten.”

(Mastekaasa 1988:16).

Det som Mastekaasa her sier virker det som om informantene har en forståelse for. Men det er likevel viktig for dem å realisere seg selv, og det krever både tid og innsats.

6.3 Suksessbilder på lykke

Lykke er altså noe som kan oppnås for informantene ved å prioritere naturopplevelser, sosiale sammenkomster og nære venner. Det er imidlertid også deler av livet som ung voksen som kan virke begrensende på lykken. På spørsmål om det er noe de ser som kan være med på å begrense lykken, trekker flere frem forventninger, press og muligheter.

”- Er det noe i tiden som kan gjøre det vanskelig å ha det bra?”

”Jeg tror generelt at det er vanskelig for mange fordi det er ganske stort press på det med både det å få seg en bra utdanning og en bra jobb og en fin leilighet. Man skal se bra ut, og man skal ha de rette klærne. Det er generelt et ganske stort press.”

(Grete 25)

”- Er det noe i tiden som kan gjøre det vanskelig å ha det bra?”

”Ja absolutt, det er mange farer. Jeg tror man må være ganske sterk for ikke å bukke under for sånn.. Jeg har mange venner i mediebransjen, og det er en følelse av å lykkes eller ikke lykkes for mange tror jeg. Og folk tar det alvorlig. Det er jo livene deres. (...) Folk føler at det er alt fra moter til kjæresten til jobber. Hvis man går ned Grünerløkka på en lørdag, så føler man seg jo mislykka, ikke sant. Alle virker så trendy og så suksessrike, og har gjerne et barn på armen i tillegg. Men man må jo bare stå i mot det, å tenke at man selv har sitt liv og sine greier. Og jeg tror veldig mange av mine venner greier det. Men det er absolutt ting som kan gjøre det vanskelig i dag.”

(Hanne 24)

Som Hanne her understreker tar folk det forventningspresset de opplever alvorlig, det er jo tross alt livene deres det dreier seg om.

Hva informantene forteller om her, opplever jeg som deres bilde på den ”oppskriften” på lykke som blir presentert, gjerne gjennom media. Det er visse ting som gir status og visse veivalg som blir presentert som de ”riktige” å ta.

”- Mener du at det er et sterkt fokus på lykke i dag?”

”Ja, men mer som noe som er ferdig definert fra andre enn deg selv. Det er jo veldig en sånn gavepakke hva som er lykke, som du på en måte ikke har lov til å definere selv.”

(Ingrid 23)

De fleste kjenner til hvordan mennesker som greier å forholde seg til kravene presenteres i media, samtidig som de viser frem sin lykke, være seg familielykke, kjærestelykke eller individuell lykke. Mennesker som på mange måter gir et suksessbilde. Klarer du både å realisere deg selv gjennom utdanning eller jobb, samtidig som du har mange venner og er et travelt sosialt menneske, da er du bildet på den som lykkes med livet og med lykken. Hvis du i tillegg ser bra ut, og ikke minst ser lykkelig ut er bildet komplett. I sitatet ovenfor trekker informanten frem de trendy og suksessrike Grünerløkka-beboerne som et eksempel på et slikt suksessbilde. De klarer i øyenfallende å forene både god karriere, flott utseende og selvsikker stil med familielykken.

Slike suksessbilder representerer en utfordring for informantene. De skal leve sitt liv ut ifra sine forutsetninger og sine ønsker, samtidig som de må forholde seg til ytre forventninger knyttet til den livsfasen de er i - nemlig bildet av det unge vellykkede og lykkelige individet. Et av valgene informantene da står ovenfor er hvordan de skal forholde seg til ”suksessbildet”, i forhold til sine egne veivalg og egen lykke. Informanten Hanne mener at de fleste vennene hennes klarer å ha et balansert forhold til et slikt ”suksessbilde”, men at det oppleves som et klart press, eller som forventninger til hva man skal gjøre og hvordan man skal gjøre det.

Informantene kan på mange måter sees på som såkalte ”ja-mennesker”. De er målorienterte, unge, vellykkede, ressurssterke mennesker som på mange måter både er, og fremstår som dyktige. En slik flinkhet kan gå for langt. En av informantene fikk en sterk stressreaksjon etter en periode i arbeidslivet hvor han hadde strukket seg for å ”levere”, samtidig som han gikk på dårlige kontrakter og ikke fikk en fast ansettelse eller den tryggheten og stabiliteten han gjerne ville ha. En annen informant opplevde å få en depresjon, som hun ikke riktig visste hva kom av, men som vedvarte ett år før hun ble frisk igjen. Det

kan være én av effektene ved å være det psykiater Finn Skårderud kaller for det grenseløse mennesket. Det ”grenseløse mennesket” utsetter seg for mye press ved å skulle virke og prestere på flere arenaer, som igjen kan påvirke lykken. Skårderud mener at det er særlig unge mennesker som utsettes for et slikt press.

”Ungdommen er de kapitalistiske samfunnenes symbolske representanter for det foranderlige og det formbare. Ungdommen er utopien om ”nuet”.(...) Ungdomstiden er ikke lenger et fristed.(...) Nå er det en anstrengende tid fordi de må gå først. Å gå i front gir både friheter og sårbarheter.(...) De unge har en enorm mulighetsbevissthet. Den øker ikke bare bevisstheten om forskjellige mulige – og umulige valg, men den øker også opplevelsen av å selv være den ansvarlige. Friheten fra de eldres tradisjoner har en tragisk dimensjon. Formbarhetsmyten åpner et spillerom for forventninger, drømmer, lengsler og fantasier som ikke har tilsvarende muligheter for å bli innfridd. Bevisstheten begynner å kretse rundt egne mangler. Frihetens pris er at tilgangen til muligheter kan være handlingslammende.”

(Skårderud 2004:100-101)

Her belyser Skårderud noe av det han mener er vanskelig for unge mennesker i dag, til forskjell fra tidligere. Han peker særskilt på en ”formbarhetsmyte” og en følelse av å selv være ansvarlig for hvor man havner hen, kan føre til handlingslammelse og kan ha en tragisk dimensjon ved seg (Skårderud 2004).

6.4 Lykkens mening – en oppsummering

Det er slik at unge mennesker opplever deler av sitt unge voksne liv som vanskelig, og det kan gå på bekostning av lykken. Men samtidig er det deler av det unge voksne livet som oppleves som svært positivt, som også påvirker lykken, men da i positiv retning. Det er særlig tre områder som har pekt seg ut som vesentlige i forhold til det å være ung i dag. Nemlig forventningene til selvrealisering på flere områder, følelsen av ett uttall av valg som er av avgjørende betydning for den enkelte og det å skulle finne sin egen vei i lys av hva jeg har kalt suksessbilder. For den som føler at han/hun mestrer å realisere seg selv på flere arenaer, og som mestrer opplevelsen av mange valgmuligheter og valgsituasjoner, så vil lykkenivået kanskje stige. Mestrer man utfordringene på en god måte, føles det godt, og man vil kanskje beskrive seg som et lykkelig menneske. Mestrer man derimot ikke utfordringene på en god måte, føles det ikke godt, og man vil kanskje beskrive seg som et ulykkelig menneske. Det er langt mellom ytterpunktene, og de færreste av oss befinner oss enten på den ene eller den andre siden, i alle fall ikke konstant. Det å mestre har alltid gitt mennesker en god følelse. Innledningsvis ble flow beskrevet, som en følelse av flyt når man går helt opp i en aktivitet og

nærmest glemmer omgivelsene. En slik følelse av mestring gir oss en lykkfølelse. Det kan imidlertid virke som om deler av det unge voksne livet kan være vanskelig å mestre, som de ytre forventningene til hvordan man skal realisere seg selv. I neste kapittel går jeg nærmere inn på om det kan være noe spesielt med den tiden vi lever i, som kanskje gjør det vanskelig å mestre et ungt voksent liv på en måte som gjør en lykkelig.

7.0 Dagens samfunn som lykkearena

I dette kapittelet skal jeg som nevnt se på dagens samfunn som lykkearena, ut i fra hva informantene mener er sentrale trekk ved den tiden de lever i, og den sosiologiske kontekst som er lagt til grunn. Her kommer det frem at informantene opplever at de lever i en kontekst som er forenelig med det individualiserte samfunnet og det individualiserte mennesket som Baumann, men også sosiologer som Giddens og Beck har skissert. Ingen mener at dagens samfunn gjør dem direkte ulykkelige, men de opplever at de er inne i en tid hvor mulighetene, valgene og kravene er mange, og at den tiden og de kreftene som går med på handle i det landskapet kan være negativt for lykken.

7.1 Frihetens pris

Livet har alltid vært et enormt prosjekt for alle som én, til enhver tid. Det å leve livet har aldri vært en enkel sak, men samtidig er det å leve livet et prosjekt som vi alle deler. Hvilke forventninger vi har til våre liv varierer fra person til person, i tid og med sted. En forventning kan være så enkel som å overleve, få barn, bli gammel. Men forventninger er også et resultat av omgivelsene, kontekst, tid, sted, egne ønsker og mål og andres forventninger til deg. Det som har kommet frem under intervjuene er at frihet er en viktig del av informantenes kontekst, en frihetskontekst som påvirker deres forventninger.

Frihet er noe informantene stadig fremhever som karakteristisk for deres liv. En frihet som gir dem mulighet til å være seg selv, bli hva de måtte ønske å bli, bevege seg hvor de måtte ønske å bevege seg. Samtidig beskriver de friheten som vanskelig å håndtere til tider. De skulle kanskje likt at noen viste vei og at de ikke hele tiden måtte ta standpunkt til neste skritt eller ved neste veiskille. For med frihet følger også friheten til, eller kanskje kravet om, å ta et valg. Selv om valgene i livet kan oppleves som vanskelige, så oppleves de også som et gode. De er takknemlige for at ingen velger for eksempel utdanning for dem, at karrieren ikke er lagt opp for dem når de er ferdig med utdannelsen.

Friheten de har til å utsette det de definerer som voksenlivet, å være unge på en annen måte enn da de var ungdommer, fører også faktisk til ytterligere press og stress om å nyte den tiden de er i før de blir voksne. For de er alle klare over at det er dit de er på vei, det er bare så mange ting man kan, og med det gjerne bør gjøre først. Som å reise og oppleve flere land og kulturer, prøve seg litt i forskjellige type jobber, gjerne ha flere enn én utdanning, prøve ut forskjellige partnere og så videre. Det virker som om de ikke kan tillate seg å bli voksne, før

de har krysset av et par ekstra ting på ”ung-voksen-listen”. Slik blir også den søkende fasen rundt hva de egentlig skal gjøre med livet sitt forlenget. De som har nådd et mål de har satt seg tidlig, reagerer nesten med å bli litt paffe når de har nådd det. ”Ok, nå er jeg her, hva nå?” Hvis de på grunn av sin målrettede innsats mot å bli for eksempel journalist, ikke har tatt seg tid til å reise, føler de at de må gjøre det etter at de har fått seg en jobb. De føler at de har kommet dit de vil litt tidlig.

”Jeg trodde vel at lykka skulle være gjort når man hadde fått seg jobb i Bedriften¹¹. Da var det ikke plass til mer i lykkebeget, men det er det jo. Det er det vel alltid egentlig.”

(Dag 24)

Som nevnt i det innledende teorigapittelet mener Bauman at det ikke er noen fasit eller et klart svar på hva den enkelte kan gjøre for å fullbyrde sitt prosjekt, og at det flytende moderne kjennetegnes av en ambivalens og en usikkerhet om valgene man tar er de rette *for meg*. Det som ifølge Bauman er karakteristisk for ”heltene” i det flytende moderne, er at de, for å holde seg på toppen av den ”globale maktpyramiden”, må være i stadig bevegelse og ha evnen til å endre seg selv og sin retning raskt, i tråd med de siste trender. Han mener også at de som er på toppen av ”pyramiden” har frihet til bevegelse, frihet til å velge, frihet til å stoppe og være det man allerede er, og frihet til å bli hva man ennå ikke er. Ved å bruke friheten, er da også en ”maktelite” med på å produsere, og reprodusere et ideal om hva det vil si å være ung og vellykket, via sine handlinger. De lever etter et ideal om valgfrihet og bevegelse.

Men bevegeligheten og friheten som dagens ”helter” føler at de har og som de etterstreber, for som Bauman sier å holde seg på toppen av maktpyramiden, er ikke og oppleves ikke kun som et gode. Ifølge Bauman er ”det flytende livet” også preget av:

”Constant self-scrutiny, self-critique and self-censure. Liquid life feeds on the self's dissatisfaction with itself.”

(Bauman 2005:11)

Han utdyper det nærmere i boken ”Samtaler med Bauman” av Keith Tester.

”I vårt samfunn er vi alle individer, men for de fleste av oss ender meningsinnholdet i det å ”være et individ” ved det å bli behandlet som en ”selfmade man” – eller kvinne. Valgmulighetene er overalt, det er bare å gripe dem og følge sine valg. Hvis det du begjærer, glipper fra deg, må det være deg og bare deg det er noe galt med. Se deg rundt: De andre gjør sine valg og får det de ønsker seg, hvorfor lykkes ikke du? (...) Du må finne det beste diett- og mosjonsregimet som kan holde deg slank, smidig og i toppform. Du må finne den

¹¹ Bedriftsnavnet er tatt ut med hensyn til anonymisering.

seksuelle identiteten som passer deg best, og så prøve ut det ene etter det andre av alle tilgjengelige midler som kan gjøre deg tiltrekkende for ditt foretrukne kjønn. Du må finne ut hvordan du går frem for å skaffe deg venner og få innflytelse; hvordan du skal seile gjennom jobbintervjuer med flagget til topps, og hvordan du skal gjøre andre avhengige av deg uten selv å utsette deg for risikoen for avhengighet; hvordan du skaffer deg selvsikkerhet nok til å få det som du vil, og hvordan du skal få tillit til din egen selvsikkerhet. Et livsvarig arbeid, det er sikkert og visst. (...) Det er i siste instans din egen kompetanse, dyktighet og besluttsomhet det kommer an på. Det er det du selv gjør eller ikke gjør, som utgjør forskjellen mellom suksess og nederlag, lykke og ulykke.”

(Bauman/Tester 2002:113-4)

Bauman er en skribent med hang til dramatiske ordelag, men hans bilder er også tydelige og hans beskrivelse av samtiden høyst levende.

I det moderne fikk ”friheten” plassen som den høyeste politiske målsettingen ifølge Bauman. I dag er friheten en selvfølge, en naturlig del av våre liv, med de konsekvenser det innebærer.

”Er frigjøring en velsignelse eller en forbannelse? En forbannelse forkledd som en velsignelse, eller en velsignelse forkledd som en forbannelse? Slike spørsmål kom til å forfølge tenkende mennesker gjennom det meste av den moderne æra som satte frigjøring øverst på agendaen for politisk reform og frihet øverst på listen over verdier.”

(Bauman 2000:30)

For med frihet følger valg, og også kravet om å ta et valg. Og det er frihetens pris som informantene betaler. Uten unntak snakker alle informantene om valg, og valg er noe som preger den fasen av livet de er inne i nå, som beskrevet i kapittel 5. Ifølge informantene er det å fatte et valg, et tveegget sverd. På den ene siden blir det sett på som et stort privilegium.

”Det å kunne velge selv tror jeg henger sammen med lykke. Hvis andre velger for deg så gjør du ikke det du vil, og da er du på en måte ikke lykkelig.”

(Anne 23)

På den andre siden ser informantene også på valg som en påkjenning, at det er så mange valg, at det å skulle velge hele tiden faktisk er slitsomt.

”Men altså, av og til skulle jeg ønske at noen bare kunne tatt et valg for meg, for jeg har så mye å velge mellom at jeg vet ikke hvor jeg skal gå liksom, men det beste er jo å kunne ta valg selv, men av og til hadde det vært deilig med litt hjelp.”

(Bente 25)

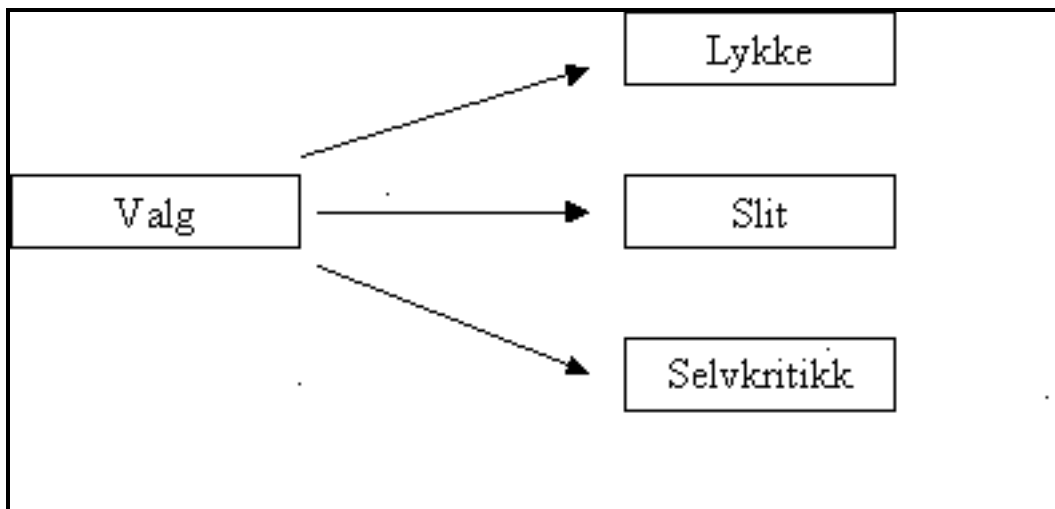
I tillegg til at valgene oppleves som tidvis slitsomme å ta, fører også mengden av valg til at man blir kritisk til de valgene man har tatt.

”Jeg kan velge akkurat det livet jeg vil ha, i alle fall ganske akkurat innenfor noen rammer. Og da merker jeg at jeg blir veldig kritisk og tenker; er det akkurat dette jeg vil gjøre, akkurat dette jeg vil studere?(...) Så blir man litt sånn; ok, av alle ting i verden man kan velge å gjøre, så velger jeg akkurat det her, og det gjør meg litt urolig.(...) Man tenker litt sånn; ok, er jeg lykkelig nå, er det dette jeg vil, kunne jeg hatt det bedre, gjør jeg nok av de og de og de tingene?”

(Hanne 25)

De tre sitatene oppsummerer på en fin måte hvordan valg påvirker informantenes liv, men også hvordan de ser på sin frihet til å velge. Valg for informantene er på den ene siden synonymt med lykke. Det å kunne velge selv er en glede, en kilde til å realisere seg selv og det er noe de ikke vil gi slipp på. Men valg representerer også et slit. For å kunne nyte gleden ved å velge selv, trenger man å dedikere tid og krefter til det, og ofte føles det slitsomt. Et faremoment med å fatte valg, er den selvransakelsen og selvkritikken som kan følge. Ofte er man ikke ferdig med et valg når det er tatt. Da skal valget evalueres, og det er ikke sikkert man alltid er like fornøyd med de valgene man har tatt.

Figur 3.

Figuren viser det tveeggede sverdet et utall av muligheter kan være. Særlig hvis man har høye forventninger til hva man skal få ut av mulighetene, noe jeg opplever at informantene har. Alle informantene har en opplevelse av at de har mange muligheter, både når det gjelder utdanning, jobbetning og karrierevalg og reise og fritidsaktiviteter. Et slikt mangfold av muligheter oppleves som et gode informantene ikke ville vært foruten.

Den forføreriske egenskapen friheten har på den ene siden, og den voldsomme oppgaven det faktisk oppleves som å hele tiden skulle forvalte friheten på en god måte på den andre siden, representerer et motsetningsforhold.

Veenhoven mener at økt individuell frihet korrelerer positivt med lykke (Veenhoven 2001). Men for å bli lykkeligere av individuell frihet må to forhold ligge til grunn. For å nyte den friheten som individualisme kan gi, må

- 1) muligheten til å velge ligge til grunn, og
- 2) kapasiteten til å velge ligge til grunn.

Det hjelper ikke å ha mulighetene til å ta egne selvstendige valg, dersom man ikke har kapasiteten til å faktisk vurdere ulike valgmuligheter opp mot hverandre og dermed fatte et selvstendig valg. Så selv om vi har stor individuell frihet er det ikke dermed sagt at vi blir lykkelige av det. Og jo større den individuelle friheten er, jo større krav stilles det til muligheten og kapasiteten til å fatte et valg. Det som er spesielt med den perioden av livet som informantene er i, er at valgene som skal tas er store valg som det er vanskelig å vite konsekvensene av. De er i en fase av livet hvor hele voksenlivet skal forberedes og formes. Det er ikke enkle valg de opplever at de står ovenfor, dermed kan nok enkelte ganger kapasiteten til å velge være mindre enn mulighetene til å velge.

Baumann er også opptatt av hvordan friheten påvirker oss, og hvordan friheten både kan være til glede og besvær.

”Frihet er den ypperste av menneskelige verdier. Men først og fremst er friheten en skjebne. Frie vesener kan, fordi de er frie, velge å hilse denne skjebnen velkommen eller forsøke å unnsnippe den, gjøre den til sitt lodd i livet eller kjempe imot den – og også denne evnen har de sin frihet å takke for. Om friheten er en verdi, er den også helt igjennom en ambivalent verdi. Den tiltrekker og avstøter på en og samme tid.”

(Bauman/Tester 2002:64)

Giddens har en slags løsning på hvordan vi kan forvalte vår frihet, uten å selv alltid måtte vite utfallet og være eksperter på ulike valgsituasjoner. Han mener at sekvestrasjon¹², det vil si å legge beslag på ekspertenes kunnskaper, er en strategi for å gjøre våre egne valg enklere. Han mener at ved å beslaglegge ekspertenes kunnskaper i våre egne valg, kan vi bevare følelsen av autonomi, uten selv å være den som må veie tunge valgmuligheter opp mot hverandre (Giddens 1997). Bauman mener at synet på vår egen autonomi og valgfrihet er problematisk fordi dersom du ikke lykkes i å oppnå dine mål, tross dine valgte ekspertløsninger, så er det likevel du som har mislykkes, eller deg det er noe galt med. Ekspertenes kunnskap og tilbud står uskadet igjen.

¹² Sekvestrasjon: beskrives som en handling hvor man tar noe fra noen, separerer, eller løfter noe ut fra en “eiers” varetekt. Sekvestrasjon = ta arrest i eiendom/-deler. (Wikipedia) Her at man tar ekspertenes kunnskap og løsninger og gjør dem til sine egne.

”Hvis oppskriften eller mosjonsprogrammet deres ikke virker, er det igjen deg, velgeren og brukeren, det er noe galt med. Du valgte ikke slik du burde, eller du undersøkte ikke godt nok på forhånd. Ekspertisen selv kommer skadesløs unna, med sin autoritet i behold og sitt image uplettet. Spillet om rådgivning og beslaglegging fortsetter, ansporet av den angsten for ensomhet og utilstrekkelighet som det individuelt levde liv nødvendigvis må gi daglig opphav til.”

(Bauman/Tester 2002:114)

Dersom det er tilfellet, at vi tross eksperters råd og anbefalinger til syvende og sist er ansvarlige for oss selv og våre valg, er det ikke rart om unge voksne føler de ulike valgene tunge å ta. Alle informantene priser den friheten de opplever å ha. Friheten gir mulighet til å velge alt fra hva slags utdanning man skal ta, hva man ønsker å bruke den utdanningen til, om man skal prioritere å reise, og i så fall hvor man skal reise, hva man skal mene om ulike ting, hva man skal engasjere seg i, i hvilke arenaer man ønsker å realisere seg selv og sine muligheter, og ikke minst hvem man ønsker å være. Til en viss grad er det slik jeg oppfatter informantene. De veier og måler valg opp mot hverandre og er veldig bevisste på de valgene de opplever å ha. Enkelte forteller også at de blir slitne av det. Enkelte finner det vanskelig å forene det individualiserte livsprosjektet med opplevd lykke, selv om de objektivt sett har det bra. Bauman mener at det er en stor oppgave å forholde seg til slike valg.

”Selv om menneskene er gjort til individer i samfunnet og skal ha fullt og helt ansvar for resultatene av sine egne handlinger (og godta sin situasjon som resultat av disse handlingene), er ikke det ensbetydende med at alle eller de fleste faktisk er i stand til å utøve et slikt pålagt ansvar. Det motsatte er tilfellet. De fleste av oss mangler ganske enkelt det som kreves for genuin selvhevdelse, selvdefinering og selvbestemmelse.”

(Bauman/Tester 2002:115)

Han mener at individualiseringsprosessen har blitt vår skjebne, og mener derfor at samfunnet og ikke minst sosiologien må ta denne utfordringen på alvor. Han mener at den største oppgaven i dag, er å rekonstituere eller å styrke samfunnet som *vårt felles eie og som et felles ansvar for frie individer som ønsker et verdig liv*. Det til forskjell fra under den faste moderniteten hvor hovedoppgaven var, eller burde være, å beskytte individet mot den *totalitære flodbølgen av konsentrerte og fortettede samfunnskrefter* (Bauman 2002). Før måtte altså individet beskyttes fra samfunnet, nå må samfunnet ”gjenskapes” eller styrkes for å ta vare på det individualiserte individet. Det som hindrer en slik revitalisering er ifølge Bauman den forbrukermentaliteten og det forbrukersamfunnet vi lever i. For i forbrukersamfunnet får *du* som konsument løfter om tilfredsstillelse og lykke, og det finnes botemidler for de fleste av dine problemer. Derfor trenger ikke *du* som individ å ”løfte” eller prestere noe sammen

med andre individer, når *du* på egen hånd kan søke lykken eller tilfredsstillelsen i nærmeste butikkhylle.

”Utopier kan føre til et bedre liv, men de kan like gjerne føre på villspor og lede oss bort fra det som må gjøres for at livet skal bli bedre. De ”deregulerte” og ”privatiserte” utopiene i vår individualiserte verden vil jeg henføre til den siste kategorien.”

(Bauman/Tester 2002:63)

Den individualiserte konteksten av frihet informantene opplever at de lever i, krever mye i forhold til valg og retning. Det å ha muligheten til å fatte et valg, er ikke det samme som å ha kapasiteten til det. At vi i tillegg lever i et forbrukersamfunn, hvor de løsningene du er på utkikk etter er å finne i nærmeste butikkhylle, gjør det unødvendig å handle kollektivt for å oppnå lykke. Bildet som gis er at lykken kan *du* som selvstendig individ i et frihetsbasert samfunn finne selv. Dette er to elementer som kan virke negativ på lykken.

Friheten informantene opplever å ha er ifølge dem et gode, men det kan også være et onde. Det er særlig perioden av livet informantene er i som kan gjøre denne frihetsopplevelsen negativ. De befinner seg i en overgangsfase, med alt det innebærer av mer eller mindre viktige valg. Da kan valgene som informantene opplever at de må ta helt alene, være direkte negative for livskvaliteten og lykkefølelsen. Da kan det individualiserte livsprosjektet være en tung bær å bære. Under følger en diskusjon om hvor reelt et slikt individualisert livsprosjektet kan sies å være. Informantenes opplevelse av valg er viktig å ha i minne i denne diskusjonen.

7.2 En epistemologisk feilslutning om det senmoderne

Sosiologer som Giddens, Beck og, som beskrevet ovenfor, Bauman har rettet fokus mot hva de kaller for den økte individualiseringen som pågår i hva de henholdsvis definerer som det ”senmoderne samfunnet”, ”risikosamfunnet” og i det ”flytende moderne”. Bauman mener at mens den gamle moderniteten hadde en fast form – sterke institusjoner som kunne kontrollere menneskene – er den nye moderniteten flytende og menneskene er frie individer med egne livsprosjekt. Hver og en sitter selv i førersetet med tilgang på alle styringsmekanismer, når livet skal leves, karrieren bygges, identiteten formes og lykken skal oppnås.

I slutten av kapittel tre trakk jeg frem at andre sosiologer derimot mener at sosiologiske begrep som sosialisering, normer, referanserammer, habitus med mer beskriver prosesser eller mekanismer som i høyeste grad er virksomme i formingen av individet, og at

individualiseringen som senmodernister som blant andre Bauman skriver om, ikke er så fremskreden og altomfattende som de vil ha det til.

”Den nye moderniteten som innebærer radikal individualisering er jo konstruert som en del av mer generelle moderniseringsprosesser. Det er tale om en glidende overgang.(....) Trolig lever dagens unge i et spenningsfelt mellom moderne og sen-moderne kulturelle impulser.”

(Krange 2004:71)

Krange mener at det individualiserte samfunnet Giddens, Bauman og Beck skisserer ville innebære at modernitetens institusjoner har mistet grepet om menneskers og kanskje særlig unge menneskers liv totalt, og at det igjen ville ført med seg at folk på en ny måte ble tvunget til å tenke over sine egne valg.

”...dette fører til at de unge er overlatt til seg selv og sine egne krefter når skjebnevalgene fattes og livsløpet stakes ut.”

(Krange 2004:14)

I mine øyne er det mye å hente fra begge sosiologiske perspektiv. Jeg mener at det er mulig at vi i dag tvinges til å tenke over egne valg på en ny måte – uten at vi er kommet til det ytterpunktet hvor unge er ”overlatt til seg selv og sine egne krefter når skjebnevalgene fattes og livsløpet stakes ut?”

Hvorvidt unge mennesker i dag blir overlatt til seg selv og sine egne ferdigheter når viktige valg skal fattes, er vanskelig å måle. Bidragsyterne til teorier om det senmoderne som jeg her har presentert mener det. Andre har i aller høyeste grad tro på at ”de gode gamle” forklaringsvariablene som normer, klasse, kjønn, habitus med mer fortsatt er virksomme. Det trenger nødvendigvis ikke å være ett enten eller. Sosiologene Furlong og Cartmel mener at det har funnet sted en individualisering av samfunnet, men at det er et stort misforhold mellom den objektive og den subjektive dimensjonen av livet.

“One of the most significant features of late modernity is the epistemological fallacy: the growing disjuncture between objective and subjective dimensions of life.”

(Furlong 1997:4)

Også Krange er åpen for denne tolkningen og går langt på vei mot en bekreftelse at det faktisk er noe som er annerledes i dag. Han mener at det er en forestilling i kulturen at selvet og identiteten dannes refleksivt, heller enn en reell individualisering av samfunn og individ. Han mener individualisering kan være en verdi i kulturen, og dermed kan utgjøre sentrale trekk ved den sosiale konteksten ungdomslivet leves innefor. Han åpner også for at

individualiseringen kan fungere som en kulturell ressurs som unge tar i bruk i overgangen mellom barndom og voksen alder.

Også hos Bauman finner jeg et syn på det flytende moderne som kan være forenelig med Kranges kritikk, og Furlong og Cartmels tolkning.

”I vår tid, den ”flytende moderniteten”, er det mer enn noensinne grunn til å føle seg ”svimmel av frihet”. Faste former til å føye seg etter smeltes notorisk ned så fort de er støpt, rutiner som en kunne gjemme seg bak for å slippe å velge, endrer seg for raskt til å stivne til vaner, røtter rykkes opp med uforminsket fart. (...) Hver dag får vi høre, enten det er sant eller ikke, at mulighetene er ubegrenset, og at det er opp til oss selv å velge det som passer oss best.”

(Bauman/Tester 2002:65)

Enten det er sant eller ikke sier Bauman. Her understreker han at det ikke er sikkert det er reelt at mulighetene er ubegrensede og våre handlinger er så avgjørende som vi kanskje vil ha det til, eller opplever det som.

På den ene siden skisseres det opp en tid hvor de store sosiale strukturer og rammene rundt våre individuelle liv, ikke lenger favner om, styrer og beskytter individene som de gjorde før. På den andre siden anmodes vi om å moderere våre syn på dagens samfunn som noe totalt nytt, og det argumenteres for at sosiale mekanismer som virket på samfunn og individer i det moderne, er høyst virksomme den dag i dag. Jeg har tatt med denne diskusjonen fordi jeg ønsker å bruke den som utgangspunkt for å se på hvordan informantene opplever lykke. Informantenes historier passer nemlig inn i en senmoderne kontekst, og da er det viktig å kunne problematisere konteksten i forhold til hvordan den eventuelt virker på individene.

Ifølge informantene er det mye som er forenelig med det samfunnsbildet som Bauman skisserer og deres egne liv. De føler at de selv er ansvarlige for ”hvor de havner”, at de har nærmest uendelige valgmuligheter når det gjelder både å forme seg selv, og sin fremtid, og de opplever denne ”ensomme” oppgaven som tidvis tung. Furlong og Cartmel har i sine studier vært opptatt av individualiseringen. De belyser hvordan valgmulighetene for unge synes å ha økt kraftig i løpet av de siste tiårene, og at følelsen av ansvar for egen suksess eller mislykkethet har blitt en personlig og individuell sak (Furlong 1997). De mener at mange av de siste tiårs samfunnsendringer som økt behov for utdannet arbeidskraft og bedret sosialpolitikk (som har gjort at ungdom i en lengre periode kan bo hjemme under foreldres økonomi), har gjort overgangsperioden fra det å være ungdom til å bli voksen lengre. De mener at sosiologer som Giddens og Beck har lyktes i å identifisere

individualiseringsprosesser og nye former for risiko, som er karakteristisk ved den sene moderniteten, og som igjen har implikasjoner for hvordan vi erfarer livet.

“As a consequence of these changes, young people today have to negotiate a set of risks which were largely unknown to their parents. (...) Moreover, as many of these changes have come about within a relatively short period of time, points of reference which previously helped smooth processes of social reproduction have become obscure. In turn increased uncertainty can be seen as a source of stress and vulnerability.”

(Furlong 1997:1)

Stress, sårbarhet og økt usikkerhet er konsekvenser Furlong og Cartmel har identifisert som følge av samfunnsendringene. De mener likevel at det er en feilslutning at individuelle liv er løsrevet fra sosiale strukturer, selv om vi er vitne til en individualiseringsprosess og nye former for risiko.

“Life in high modernity revolves around an epistemological fallacy in which feeling of separation from the collectivity represents part of a long-term historical process which is closely associated with subjective perceptions of risk and uncertainty. Individuals are forced to negotiate a set of risks which impinge on all aspects of their daily lives, yet the intensification of individualism means that crises are perceived as individual shortcomings rather than the outcome of processes which are largely outside the control of individuals.”

(Furlong 1997:114)

Jo større fokus det er på individuelle løsninger, jo større blir fallhøyden når det viser seg at løsningene på problemene ligger utenfor individets kontroll. Det at man har ”mistet troen” på kollektive strukturer og kollektive skjebner, gjør at individet kjemper en tung kamp for å forvalte sine valg og strategier på en best mulig måte. Furlong og Cartmel har gjort flere empiriske studier på britiske ungdom, og mener at fokuset på individuelle løsninger er kimen til en del problemer som ungdommene står ovenfor.

“Blind to the existence of powerful chains of interdependency, young people frequently attempt to resolve collective problems through individual actions, and hold themselves responsible for their inevitable failure.”

(Furlong 1997:114)

Det vil derfor ikke være riktig å si at individualiseringen som sådann er en feilslutning, når den så til de grader oppleves og har konsekvenser. Men den kan grunne i en slags kollektiv falsk bevissthet om hvor stor påvirkning vi faktisk har på våre egne liv, hvor mange valgmuligheter som er reelle eller innbilte, og om det faktisk er individene som refleksivt foretar alle de ulike valgene som tas. Kanskje det heller er et sett av individuelle løsninger

som blir presentert som de riktige og som man til en viss grad følger eller gjør til sine egne valg.

For informantene er det ikke viktig om skillet fra det moderne til det senmoderne samfunnet er reelt eller ikke. For dem er deres opplevelse av kontekst og erfaring med det å være ung voksen i dag mer viktig. Og det kan som sagt oppleves som slitsomt, særlig hvis man ikke føler at man mestrer den individuelle friheten på en god måte.

Noe som informantene etterlyser, og som også Bauman trekker frem, er trygghet og stabilitet. Informantene vil ha både utfordringer, spenning, mange muligheter og påvirkningsmuligheter på sin egen fremtid. Samtidig etterlyser flere økt stabilitet, og kanskje mer trygghet rundt valgene de tar og friheten de så gjerne vil ha.

Vigeland er opptatt av hvilke konsekvenser valg og valgmuligheter kan ha for folk.

”Den enorme valgfriheten bærer mye positivt i seg, men kan også skape identitetsforvirring og utrygghet.”

(Vigeland 2006:211)

Så hvorvidt det er reelt eller ikke at man har et uttall av valgmuligheter og lever i en individualisert verden er ikke så viktig for informantene selv, men det er et interessant forskningsfokus som kanskje kan være med på å øke forståelsen for hvorfor vi handler som vi gjør, velger som vi gjør og opplever deler av det individualiserte livet som vi gjør.

7.3 Dagens samfunn som lykkearena – en oppsummering

Sosiologer som Furlong og Cartmel er trolig inne på noe vesentlig når de hevder at sosialiseringsprosesser og normer i aller høyeste grad virker på unge mennesker nå som før, og at det ikke er et endelig skille mellom det moderne og det senmoderne når det gjelder strukturenes og det sosiales påvirkningskraft på individene. Vi er fremdeles produkter av den sosiale konteksten vi har vokst opp i. Samtidig har samfunnet endret seg på mange områder, og på enkelte områder drastisk, og dette nye påvirker folk. Jeg tror det særlig påvirker unge mennesker på en måte som gjør at den enkelte opplever mulighetene, ansvaret, den retningen og de valgene vedkommende tar som så mangfoldige og som et så stort personlig ansvar at livskvaliteten kan bli påvirket i negativ retning. Det er ikke av betydning for individet at mangfoldet av muligheter de føler at de har er reelle eller ikke, så lenge de oppleves som reelle. Jeg vil argumentere for at det er den opplevde virkeligheten som er med på å påvirke livskvaliteten og lykken. Jeg forsøker ikke å avfeie individenes valgmuligheter og valgfrihet, men jeg vil antyde at det er mulig at oppfattelsen den enkelte har av egne muligheter og

kravet om til stadighet å velge, kan være noe overdrevet. Og det er mulig at perspektivet kan være et resultat av en kollektiv falsk bevissthet. Det kan være en kollektiv konsensus at ”unge mennesker i dag” har stor individuell frihet, og alt de har å gjøre er å boltre seg i denne friheten når de skal realisere seg selv og sine iboende muligheter. Det kan være en fortelling i tiden.

På et slikt grunnlag kan man si at dagens senmoderne samfunn er med på å gjøre ”lykkearenaen” vanskeligere, eller i alle fall annerledes å ”spille” på. Kanskje har samfunnsendringene med økt individualisering, nye former for risiko, svekket ontologisk sikkerhet og økt (opplevd) personlig ansvar for valg og den retningen man går i, vært med på stagnere vårt lykkenivå, som ifølge Hellevik mfl. objektivt sett burde ha økt. Landskapet, arenaen, konteksten har endret seg, og opplevelsen av å stå alene med sine valg kan være tøff, i alle fall for en gruppe unge voksne som er i overgangsfasen mellom det å være ungdom og voksen. I alle fall for informantene i denne studien.

8.0 Unge menneskers lykke – avsluttende diskusjon

I de tre foregående kapitlene har jeg presentert informantfortellingene, redegjort for deres syn på lykke, og deres opplevelse av lykke, og sett på dagens samfunn som lykkearena. I dette kapitlet vil jeg diskutere studiens funn. Her kommer jeg frem til at fraværet av lykke ved å følge såkalte ”oppskrifter” på lykke kan forklares med relativ deprivasjon. Jeg argumenterer også for at det er en forskjell på mikroorienterte psykologiske forklaringer på lykke, og de mer kontekstuelle og makroorienterte samfunnsforhold som påvirker individenes lykke, og at det er viktig å forene de to dimensjonene. Ved å ta for seg både mikro- og makroorienterte forhold kan man komme nærmere et svar på spørsmålet som dannet foranledningen for denne oppgaven. Nemlig Helleviks spørsmål om hvorfor vi ikke er lykkeligere, som han stilte i kjølvannet av svært stabile Norsk Monitorundersøkelser tross bedret levekår i Norge over de siste 20 år.

8.1 Relativ deprivasjon eller uvesentlig lykke

Lykke for informantene er todelt. På den ene siden er den personlige lykken, som er lykke de forbinder med bestemte begivenheter, hendelser og minner hvor de følte lykke. Det kan kalles den erfaringsbaserte lykken, eller den subjektive lykken. På den andre siden er det en normativ lykke basert på hva ”samfunnet” forteller gjør en lykkelig, altså de ulike forventningene i kulturen som gjelder unge voksne. Slike forventninger kan være forventninger om å bruke friheten de har fått for det den er verdt, finne sin egen vei og realisere seg selv, nyte valgfriheten, og friheten til å bevege seg, til å reise. Alt dette forteller informantene er viktig for dem. Likevel forteller ingen om slike forventninger direkte forbundet med lykke. De uttrykker heller en distanse til det, som for å si at selv om det er viktig, er det ikke *så* viktig. Det kan være mange grunner til at de markerer en slik distanse til noe de vektlegger som viktig, men det kan også være fordi de nettopp ikke bli lykkeligere av å prioritere ”den normative lykken”. De kan følge ”oppskriften”, men får ikke den forventede lykke i retur. Tanker som ”alle andre er jo så forbaska lykkelige og vellykkede. Hvorfor får ikke jeg det til?” kan dukke opp. Dersom man følger den veien som blir skissert for eksempel gjennom media, som også jevnaldrende følger, men ikke oppnår det forventede resultatet kan man få en følelse av mislykkethet, fortvilelse og frustrasjon. Informantene kan fortelle om et stort fokus på lykke, men den spesielle livsfasen de er i (ung voksen) og et stort fokus på

lykke kan gjøre nettopp lykken fjern og følelsen av mislykkethet nær. En slik følelse av å ikke oppnå noe, for eksempel lykke, når alle andre tilsynelatende gjør det kan forklares med relativ deprivasjon.

Under annen verdenskrig foretok Stouffer, Suchman, DeVinney, Star og Villiams (Olson mfl. 1986) en studie av hvordan de amerikanske troppene hadde det, og hvordan de evaluerte sine liv i militæret. Det som vakte oppsikt i studien var at deler av soldatenes subjektive tilfredsstillelse med soldatlivet, ikke stemte godt overens med de faktiske forhold. En sammenligning av hvor godt fornøyde soldater fra ulike divisjoner var med sine forfremmelsesmuligheter er et eksempel på det. Soldatene i militærpolitiet rapporterte at de var svært tilfreds med sine forfremmelsesmuligheter, mens soldatene i luftvåpenet rapporterte at de ikke var fornøyd med sine forfremmelsesmuligheter. Det som skapte oppsikt, var at man skulle trodd svarene var omvendt i forhold til de faktiske forholdene ved de to ulike divisjonene. Det var nemlig slik at forfremmelser var langt mer vanlig i luftvåpenet, enn i militærpolitiet. Likevel var altså tilfredsstillelsen med situasjonen motsatt av hva situasjonene skulle tilsi. Da Stouffer (mfl.) så nærmere på hvilke mekanismer som gjorde at utfallet ble som det ble, fant de to forklaringer. Den ene var det at siden forfremmelser så sjeldent fant sted i militærpolitiet, ble forfremmelsen i seg selv sett på som et svært høyhengende gode med tilsvarende høy status. Det var en ”gulrot” som påvirket soldatenes motivasjon i positiv retning, og de som ble forfremmet opplevde også forfremmelsen som et gode. I motsetning til situasjonen i luftvåpenet, hvor forfremmelser var svært vanlige, og det å få en forfremmelse ble ikke nødvendigvis sett på som et svært høyhengende gode. Den andre forklaringen var at siden det var så få som ble forfremmet i militærpolitiet, så opplevde ikke soldatene det som veldig negativt å ikke bli forfremmet. De var en av mange. Situasjonen var helt omvendt i luftvåpenet. Der var de som ikke ble forfremmet få, mens de som ble forfremmet var mange. Dermed opplevde de det vanskeligere å ikke bli forfremmet. De følte seg relativt depriverte. I forhold til soldatene i militærpolitiet hadde de bedre forutsetninger, men siden de sammenlignet seg med ”sine” i luftvåpenet, følte de at situasjonen var negativ.

“Satisfaction is affected by subjective rather than objective standards of prosperity. That is, how ones outcomes compare to those of referent others seems more important than the absolute levels of ones outcomes.”

(Olson mfl. 1986: 58)

Tilfredsstillelse kommer fra de subjektive standarder på fremgang eller vellykkethet, ikke de objektive standardene. Samtidig sammenligner man seg med sammenlignbare andre, som man kan oppleve får det forventede resultatet, den forventede lykke. Dersom det er slik at

informantene sammenligner seg med de ”lykkelige” unge voksne representantene som for eksempel media fremstiller, og selv ikke føler seg spesielt lykkelig ved å ta de samme valgene og velge de ”riktige” tingene, kan relativ deprivasjon være en forklaringsfaktor.

”Valgmulighetene er overalt, det er bare å gripe dem og følge sine valg. Hvis det du begjærer, glipper fra deg, må det være deg og bare deg det er noe galt med. Se deg rundt: De andre gjør sine valg og får det de ønsker seg, hvorfor lykkes ikke du?”

(Bauman/Tester 2002:113)

En annen forklaringsfaktor er verditapet av de ”riktige” valgene når ”alle” velger dem. For eksempel så har utdanningsmuligheter blitt devaluert av at det er stadig flere som tar høyere utdanning, på samme måte som forfremmelsen ble devaluert i luftvåpenet for det ”var jo noe alle ble”. En av informantene setter fingeren på at man ikke opplever særlig stor tilfredsstillelse med for eksempel å ta en master. Man forholder seg kanskje mer til det ”som noe alle gjør”, og da blir tilfredsstillelsen av å gjøre det selv ikke så stor.

”Og så vet man at man har veldig mange muligheter når man er flink med det man gjør. Så blir man veldig kritisk til seg selv. Man kan bli litt lite takknemlig for at man faktisk tar en mastergrad og har jobbet i en avis og sånn. At man ikke er helt fornøyd fordi man kunne ha gjort noe annet.”

(Hanne 25)

Verditap og devaluering av tidligere høystatusvalg som blir tilgjengelige for ”alle”, kan gjøre det vanskeligere å hevde seg for ressurssterke unge mennesker i dag sammenlignet med for bare kort tid siden. I manges øyne holder det ikke lenger å ta for eksempel en cand. mag. grad eller en bachelorgrad. Nå tar ”alle” en mastergrad. Det kan føles som at for å hevde seg studiemessig må man snart følge opp med en doktorgrad. Den samme ligningen kan også gjøres med eksotiske reiser og studier i utlandet. Å reise er noe unge mennesker i stadig større grad gjør. For bare få år siden, kunne man være en av få som hadde studert i Australia, det kan man ikke lenger. Å ”backpakke” i Sør Amerika er heller ikke like eksotisk som det en gang var. Dette er bare eksempler på at enkelte valg som ofte blir fremstilt synonymt med lykke, nå er tilgjengelig for flere, noe som igjen kan føre til et verditap. Verditap og relativ deprivasjon kan forklare deler av opplevelsen av å ikke oppnå forventet lykke av bestemte handlingsvalg, men det er vanskelig å måle hvor virksomme slike mekanismer faktisk er. Likevel er det fruktbart å ha forklaringene i bakhodet i forhold til mulige grunner til at unge mennesker ikke oppnår den lykken som de normative handlingsvalgene bebuder.

8.2 Lykkens mening og lykkens vilkår

Lykke for informantene, er som sagt de nære ting som venner, naturopplevelser, sosiale sammenkomster, å bli likt og få anerkjennelse. Men like viktig som lykke er det å realisere seg selv, å finne sin egen vei og gå den. Jeg har argumentert for at et ønske om å realisere seg selv, og den prioriteringen av tid informantene foretar seg i forhold til ønsket, kan være med på å påvirke lykken - i negativ retning hvis man ikke føler at man mestrer å realisere seg selv eller å håndtere den individuelle friheten på en god måte. I positiv retning dersom man opplever at man mestrer det. Veenhoven mener at individuell frihet er med på å gi individene lykke, men han understreker at to forhold må ligge til grunn for å bli lykkelig av individuell frihet. Nemlig muligheten til å velge, og kapasiteten til å velge. Her berører Veenhoven to interessante dimensjoner i forhold til lykke. På den ene siden har du de mikroorienterte psykologiske forklaringer på lykke. Her ser man på hva individet trenger for å bli lykkelig. I denne studien har jeg trukket fokuset fra det mikroorienterte fokuset til kontekstuelle og mer makroorienterte samfunnsforhold som kan påvirke individenes lykke. Individuell frihet er forankret i samfunnsforhold og hører hjemme i makroanalysen. Individets mulighet og kapasitet til å velge bestemmes av individets egne ferdigheter og psykologiske forutsetninger og hører til i mikroanalysen. For å oppnå lykke må både makroforhold og mikroforhold ligge til rette. Dette mener jeg er et viktig element i forhold til spørsmål som hvorfor er vi ikke lykkeligere og et viktig innspill til ulike teorier om hva som gjør mennesker lykkelige. Man kan ikke komme nærmere et svar dersom ikke begge dimensjoner er med i en analyse.

Samfunnet har utviklet seg dit hen at vi er mer individualiserte og den enkelte har fått økt individuell frihet. Denne friheten, mener Veenhoven, er med på å skape lykkelige individer, dersom de har mulighetene og kapasiteten til å foreta individuelle valg. Jeg har vist at det kan være stor avstand mellom den samfunnsmessige konteksten av frihet, til individets individuelle muligheter og kapasitet til å nyte denne friheten, da nettopp valgene kan føles for mange, for store, eller for vanskelige. Den individuelle friheten som unge mennesker i dag har, og som de i alle fall opplever at de har, er med på å skape en sterk mulighetsbevissthet. En slik mulighetsbevissthet skaper en tro på at man har frihet til å gjøre hva enn man ønsker å gjøre. En slik mulighetsbevissthet kan skygge for de personlige begrensningene eller hindrene som kan ligge i veien for at man kan velge akkurat hva man vil. Det er visse mekanismer som kan gjøre at faktorer som klasse, kjønn, sosial bakgrunn, utdanning med mer spiller inn på de muligheter individet har og med det de valgene individet kan ta. Slike faktorer er også grunn til at den individuelle friheten informantene opplever kanskje føles større enn den faktisk er.

Furlong og Cartmel mener jo at det er en økende avstand mellom den subjektive og objektive dimensjonen av livet. Dersom informantene har stor tro på den individuelle friheten i forhold til livet generelt, og opplever at muligheten eller kapasiteten til å nyte den ikke holder følge eller ikke rekker opp, så vil det virke negativt på deres lykke og livskvalitet. Jeg har tidligere i oppgaven argumentert for at det særlig er valgene informantene opplever som vanskelige. Det oppleves ikke som enkelt å fatte de valg som vil føre dem dit de vil, eller identifisere hvilke valg som vil være de riktige. Derfor kan man si at muligheten til å velge og kapasiteten til å velge ikke strekker til i forhold til den individuelle friheten de opplever å ha. Bauman understreker også at den individuelle friheten ikke er så altomfattende som grunnantakelsen i samfunnet vil ha det til:

”Det som nå antydes, er at det ikke finnes alternativer til grunnantakelsen om at mengden av muligheter innen rekkevidde for alle er uendelig, og samfunnet styres av og medlemmene behandles som om denne grunnantakelsen skulle være sann. Men den er ikke sann, og den kan ikke bli sann så lenge frihet og trygghet, de to verdiene som ikke kan opprettholdes hver for seg, er frakoblet hverandre.”
(Bauman/Tester 2002:65)

I forhold til denne studien er det særlig perioden av livet informantene er inne i som kan gjøre dem sårbare i forhold til en slik individuell frihet. Nemlig fasen ung voksen, som er en utvidet overgangsfase mellom ungdomstiden og voksenlivet. Nettopp fasen ung voksen, sammen med frihet, valg og selvrealisering er brukt som viktige bilder (jf Ragin) på hva som er særegent med livet deres i forhold til det å oppleve lykke. En av grunnene til at det er viktige bilder, eller elementer av livet deres nå, er den individualiserte verden som de lever i. Opplevelsen av livet som ung voksen blir så spesiell nettopp fordi informantene opplever at de er i en overgangsperiode hvor det er svært viktig hvilke valg de tar. Jeg har argumentert for at det ikke er sikkert at det er reelt at de har så mange valg og at de er så ”alene” om valgene som de føler seg. At kollektive handlingsalternativer er tilgjengelige, at sosial klasse og normer påvirker dem og deres valg, at de er en del av en sosial struktur og en sosial kontekst som på mange måter spiller inn på de valgene de tar. Men for informantenes lykke er den opplevde virkeligheten viktigere enn den ”ekte”, som sosiologer med sosiologbriller på kan se. Her slutter jeg meg til Furlong og Cartmel som mener at en epistemologisk feilslutning preger det senmoderne samfunnet. At det er en økende avstand mellom den objektive og subjektive dimensjonen av livet.

Det individualiserte samfunnet, sammen med forståelsen av en subjektiv opplevelse av livet i forhold til en objektiv realitet, er to analytiske rammer som bildene jeg har referert til ovenfor må forstås gjennom. De analytiske rammene er hentet fra den sosiale teorien som er

brukt, og bildene er hentet fra datamaterialet. Det er disse fire elementene som har vært med på å kaste lys over hvilken mening lykke og en streben etter lykken har for unge mennesker i dagens (senmoderne) samfunn.

I forhold til Norsk Monitor studien og Helleviks spørsmål om hvorfor vi ikke er lykkeligere, mener jeg det er fruktbart å heve blikket fra hvilke faktorer som påvirker lykken direkte. Faktorer som fritid, økonomi, familie, venner, barn, naturopplevelser, materiell velstand med mer gir bare et begrenset bilde. Den samfunnsmessige konteksten og den individuelle friheten er også som vist faktorer som kan påvirke folks lykke, om en mer indirekte og mindre målbar. Jeg vil understreke at selv om ”jakten” i denne studien har vært etter hva som kan påvirker lykken i negativ retning, så er ikke informantene ulykkelige. Informantene har god livskvalitet og har god forståelse for hva det er som gjør dem lykkelige. Likefullt har informantene, med sine historier om hvordan det er å være ung i dag, bidratt med en økt forståelse av hva det er som kan påvirker deres lykke i negativ retning, og som noen ganger gjør det.

8.3 Hvor lykkelig skal man være?

Jeg startet oppgaven med ambisjon om å plukke opp tråden der Norsk Monitor og Hellevik slapp den. Hvorfor er vi ikke lykkeligere var spørsmålet som hang i luften, og jeg grep det i min nysgjerrighet rundt hvorfor det tilsynelatende virket som om unge voksne fant det vanskelig å oppnå lykke. Mitt spørsmål ble etter hvert mer rettet mot hva det er som preger den fasen av livet informantene er i, ung voksen fasen, i søken etter mulige svar på hvorfor vi ikke er lykkeligere. Det jeg nå kan si er at ung voksen fasen er preget av motsetninger og ambivalens. Den er preget av motstridende krav, ulike normer, forventninger og ønsker som sliter litt hit og dit, og når de kollektive overgangsformene og strategiene ikke lenger er synlige, eller har mistet noe av sin verdi i dagens individualiserte samfunn, så kan det være vanskelig å forvalte de oppgavene som hører med til et ungt voksent liv, med den store lykken.

”Ung, fremadstormende og trygghetssøkende” er tittelen på et av kapitlene. En tittel som illustrerer at selv om informantene på mange måter kan kalles fremadstormende, så uttrykker også flere et savn etter trygghet. Ordet stabilitet er også et ord som går igjen. Tittelen kan illustrere det paradoksale ved å leve i, og ønske å leve i, en verden preget av frihet, mange muligheter og valg. Særlig om prisen man betaler er mer utrygghet og uro rundt fasen av livet hvor hele voksenlivet skal forberedes og formes. Men for å vende tilbake til

spørsmålet, hvorfor er vi ikke lykkeligere, så kan det være at spørsmålet må nyanseres og kanskje måleinstrumentene oppdateres. Når informantene sier at de lever i et individualisert samfunn, og at de opplever det som tidvis tøft, er det ikke sikkert at deres relative økte økonomiske handlerom sammenlignet med 20-25 åringer for 20 år siden er den riktige faktoren å se på når lykken skal måles. Man kan spørre seg om faktorer som ambivalens og tvetydighet, som ifølge informantene og fremtredende sosiologer er en stor del av dagens samfunn, lar seg måle statistisk. Den oppgaven har vist at dette er faktorer som i høyeste grad er med på å påvirke informantenes livskvalitet, og som enkelte ganger står i veien for lykken.

Verdidiskusjonen rundt hvor lykkelig en egentlig skal være er også interessant. Det er kanskje ikke en målsetting at vi skal gå rundt å være så veldig lykkelige hele tiden. Men for denne studien er det interessant å se på den dynamikk og de forhold som faktisk påvirker lykken, både i forhold til det Hellevik og co rapporterer er en stagnasjon i et lykkenivå som var forventet å øke, og i forhold til visse problemer som ser ut til å ramme unge i særlig grad. Verdibusjonen om hvor viktig lykke egentlig er, bør reises, men ikke her. Det er en filosofisk og kanskje politisk øvelse, som denne oppgaven, om hva det er som kan påvirke lykken, forhåpentligvis kan være en del av.

9.0 Epilog

Oppgaven er skrevet, analysen er gjort og jeg er flere erfaringer rikere. Spørsmålet jeg avslutningsvis vil stille, er hva som står igjen etter denne oppgaven om lykke. Jeg har intervjuet 9 unge mennesker mellom 20 og 25 år. Jeg har selv unektelig vært med på å farge studien, med mine spørsmål, de temaområdene jeg har valgt å spørre om og som jeg har valgt å ta med til analysen. Sånn må det være, det er de valgene jeg har tatt som har gitt retning og struktur til oppgaven, og de valgene jeg har tatt speiler også det jeg mener har vært interessant og vesentlig i informantenes historier, i forhold til sosiologien jeg har brukt og metoden jeg har valgt. Jeg har fanget opp viktige erfaringer og fortellinger om det å være ung voksen i dag, i forhold til det å være lykkelig. Jeg har gode data som belyser den virkelighetsoppfatningen som preger en bestemt gruppe unge voksne, som gir godt grunnlag for forskere som ønsker å vite mer om hva som preger unge menneskers liv og livskvalitet og de utfordringer det fører med seg å bo og leve i et land med stor velstand og mange reelle og opplevde muligheter.

Før jeg avslutter ønsker jeg å komme med noen personlige betraktninger og spørsmål.

1. Hvordan skal unge folk klare å forholde seg til valg på en bedre måte?
2. Kan man legge bedre til rette for den individuelle friheten som i dag preger deler livet.
3. Kan og bør man ”ruste” unge folk til å møte sin egen frihet, sine egne muligheter og de valg det medfører på en bedre måte?

Et av Baumans ankepunkter er at vi i dag formelt sett, har fått mer frihet. Men vi er ikke utstyrt med tilstrekkelige ressurser som gjør oss i stand til å utnytte friheten på en fruktbar måte. Hans argument er at den offentlige arena bør styrkes, for bedre å ta vare på individene i den flytende moderniteten av valg og usikkerhet, frihet og muligheter. Men hvorvidt det lar seg gjøre, og bør gjøres stiller jeg meg tvilende til, selv om det strengt tatt ikke er min oppgave å vurdere. Han mener at den offentlige arenaen har gått tapt, at samfunnets strukturer forvitrer, at alt er flytende og lite solid. En altomfattende, men også ganske vag samfunnskritikk. Det er vanskelig å vite hva man kan gjøre for å stabilisere samfunnsstrukturene og den offentlige arenaen slik at den bedre kan ta vare på individene som sliter med sine valg og med å finne retning. Men jeg er enig med Bauman på et annet område. Dagens samfunn representerer en annen realitet, som representerer andre og høyst reelle utfordringer for de som lever i det. Jeg har vist at unge mennesker sliter med de valgene

de føler at de må ta i den perioden av livet de er inne i. De vet at de vil fremover, men ikke alltid hvor, de nyter frihetens goder, men sliter med frihetens bakdeler. Kanskje velger man for mye, går i flere retninger og føler seg splittet, kanskje man er veldig målrettet og går for det valget man har tatt, men når man har kommet dit kan man bli paffe og usikre: valgte jeg riktig?

Etter min mening så kan utfordringen for fremtiden ligge like mye i å bedre ruste unge mennesker for de valgmulighetene de vil bli presentert for, den individuelle friheten de både har og som det blir fortalt de har, den nærmest ”uendelige” påvirkningen de har, eller tror de har på sine egne liv og sin egen fremtid. Og kanskje det vil være like viktig å gjøre unge mennesker mer kritiske til de valgmuligheter de vil få presentert, som å ruste de til å ”velge bedre”. Kan man velge å ikke velge? I så fall innebærer det også et valg, et vanskelig valg. Men nå skal jeg ikke avslutte med å svartmale unge menneskers liv. Det å oppleve frihet er som Ruut Veenhoven har vist, en av de viktigste forutsetningene for å være lykkelig.

Jeg håper jeg har argumentert for, på en overbevisende måte, at de vanskeligheter unge mennesker møter i sitt unge voksen liv er høyst reelle for dem. Og at problemene kan føre til enkelte livsstilsproblemer, tvil, usikkerhet, frustrasjon, og kanskje til og med depresjon og angst. En hverdag som for mange kan virke uhyre enkel, særlig for så ressurssterke og privilegerte unge mennesker som bor i Norge i dag, men likevel vanskelig for de som lever sitt liv i hva som for mange oppleves som en kontekst av frie valg og uttallige muligheter.

Psykolog Kari Vigeland mener det er enkelte ting hver og en av oss kan gjøre for å øke livskvaliteten vår. Ett av tiltakene er å stille *relevante spørsmål* om livet vårt som utgangspunkt for endring (Vigeland 2006). Slike spørsmål kan være: Er livet mitt slik jeg innerst inne drømmer om at det skal være? Er parforholdet mitt den store kjærligheten? Gjør jeg det jeg aller helst vil? Blir jeg stadig bedre eller er min utvikling gått i stå? Problemet med en slik fremgangsmåte, særlig for unge mennesker slik jeg ser det, er at slike spørsmål i dag er overalt. Med den økte refleksiviteten som har vokst frem med det moderne samfunnet, har det nærmest utviklet seg en norm for å stille seg selv slike spørsmål. Spørsmål som informantene til de grader stiller seg selv. Men det er ikke sikkert de er i noen situasjon eller posisjon til å foreta en endring av livet hvis svaret på spørsmålet er negativt. Slik jeg ser det kan det svaret litt for raskt og litt for enkelt bli negativt, slik at man ikke like lett slår seg til ro og tenker at dette er godt nok. Da er det lettere å begi seg ut på nok en søken etter noe bedre, noe annerledes, noe nytt for om mulig kunne svare positivt neste gang man stiller seg *relevante spørsmål*.

Det er ikke slik at jeg mener at vi ikke skal forsøke å øke vår livskvalitet, like lite som jeg tror Vigeland mener vi skal gjøre opp et slikt ”regnskap” en gang i uka. Mitt poeng er at flere nok bruker alt for mye tid og energi på slike refleksive øvelser, hvor de veier sine valg og muligheter, reelle og mindre reelle, på en vektskål, for å vurdere neste skritt på veien fremover. En øvelse som kan være ganske omfattende. Og som en av informantene sier det:

”Jeg tror ikke lykke er noe man oppnår ved å prøve å bli mest mulig lykkelig. Det kommer vel litt sånn ad omveier.”

(Else 25)

Litteraturliste

Bøker og rapporter:

Barstad, Anders (1999), *Det gode liv: Hva synes nordmenn de behøver for å få det bedre?* Samfunnsspeilet nr. 4. Oslo Statistisk sentralbyrå

Barstad, Anders & Hellevik, Ottar (2004) *På vei mot det gode samfunn*. Oslo: Statistisk sentralbyrå

Bauman, Zygmunt (1998), *Globaliseringen og dens menneskelige konsekvenser*. Oslo: Vidarforlaget.

Bauman, Zygmunt (2001), *Flytende modernitet*. Oslo: Vidarforlaget.

Bauman, Zygmunt & Tester, Keith (2002), *Samtaler med Bauman*. Oslo: Vidarforlaget.

Bauman, Zygmunt (2005), *Liquid Life*. Cambridge: Polity Press.

Beck, Ulrich (2004), *Globalisering og individualisering. Bind 1 – Modernisering og globalisering*. Oslo: Abstrakt forlag.

Beck, Ulrich (2004), *Globalisering og individualisering. Bind 2 – Arbeid og frihet*. Oslo: Abstrakt forlag.

Baudrillard, Jean (1988) *Selected Writings*. (red.: Mark Poster) Cambridge: Polity Press.

Børsum, Åsmund Grønvik (2006), *Lykke i 62 land. Masteroppgave i sosiologi*. Oslo: Universitetet i Oslo.

Csikszentmihalyi, Mihaly (2002), *Flow, The classic work on how to achieve happiness*. London: Rider, An imprint of the Random House Group Ltd.

Elder, Glenn H. Jr. (1991), *Lives and Social Change*. (Red) Heinz, Walter R: Theoretical Advances in Life Course Research.

Falk, Hjalmar & Torp, Alf (1991) *Etymologisk ordbog over det norske og danske sprog*. Oslo: Bjørn Ringstrøms antikvariat.

Fog, Jette (1994), *Med samtalen som utgangspunkt – Det kvalitative forskningsinterview*. Århus: Akademisk Forlag.

Furlong, Andy & Cartmel, Fred (1997), *Young people and social change. Individualization and risk in late modernity*. Buckingham: Open University Press.

Giddens, Anthony (1991), *Modernity and Self-Identity – Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press.

Giddens, Anthony (1997), *Modernitetens konsekvenser*. Oslo: Pax Forlag A/S.

Hellevik Ottar (1996), *Nordmenn og det gode liv : Norsk monitor 1985-1995 /Ottar Hellevik; med innspill fra Odd Børretzen*. Oslo: Universitetsforlaget.

Hellevik, Ottar (1999), *Hvorfor blir vi ikke lykkeligere?* Samfunnsspeilet nr. 4. Oslo: Statistisk sentralbyrå.

Hellevik, Ottar. (2003), *Economy, values and happiness in Norway*. Journal of happiness studies 4.

Holm, Erling Dokk (2004), *Fra Gud til Gucci : et essay om makt*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Klein, Stefan (2004), *Lykkeformelen. Hvordan gode følelser oppstår*. Oslo: Gyldendal.

Krange, Olve (2004), *Grenser for individualisering – Ungdom mellom ny og gammel modernitet*. Oslo: Dr.polit.-avhandling Universitetet i Oslo, NOVA Rapport 4/2004.

Lama, Dalai (1999), *Kunsten å være lykkelig: en håndbok i å leve*. Howard C. Cutler (red). Oslo: Arneberg forlag.

Lash, Scott & Urry, John (1994), *Economies of Signs & Space*. London: Sage.

Lykken, David T. (1999), *Happiness: what studies on twins show us about nature, nurture and the happiness set point*. New York: Golden Books.

Lyotard, J. F (1984): *The postmodern condition: A report on knowledge*. Manchester: Manchester University Press.

Mastekaasa mfl. (1988), *Livskvalitetsforskning*. Oslo: Rapport / Institutt for samfunnsforskning.

Mead, George H. (1934), *Mind, self, and society*. Chicago: University of Chicago Press.

Næss, Siri (2001), *Livskvalitet som psykisk velvære*. Oslo: Rapport 3/01 NOVA.

Olson, James M., Herman, Peter C., Zanna Mark P. (1986), *Relative deprivation and social comparison. The Ontario symposium, volume 4*. Hillsdale, N.J.: Lawrence Erlbaum.

Ragin, Charles (1994), *Constructing social research: the unity and diversity of method*. California: Pine Forge Press.

Reiss, Steven (2001), *The Secrets of Happiness*. Psychology Today, Jan/Feb.

Skårderud, Finn (2004), *Uro. En reise i det moderne selvet*. Oslo: Aschehoug.

Veenhoven, Ruut (1993), *Happiness in nations*. Rotterdam: Erasmus.

Vigeland, Kari (2006), *Lykkelig – Om lykke og menneskets behov*. Oslo: Humanist Forlag.

Widerberg, Karin (2001), *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*. Oslo: Universitetsforlaget.

Wyn, Johanna & White, Rob (1997), *Rethinking youth*. London: Sage Publications Ltd.

Øverenget, Einar (2006), *Lykkens filosofi*. Oslo: Aschehoug

Avis og webartikler:

Aftenposten (2005), *Finn din egen lykkeformel*. Journalist Anne Hafstad 10. april s 8-9.

Aftenposten (2006), *Megleren som ble munk*. Journalist Karine Østtveit 3. juni –

Internettadresse: <http://www.aftenposten.no/helse/article1339260.ece>

Dagbladet (2004) *Kravstorhet i glasurgenerasjonen*. Kronikk av Dr. Philos og psykolog Anne Grete Hersoug, 22. februar.

Dagbladet 2005, *Lykken er i boks*. Journalist Merete Landsend 27. januar.

Dagens Næringsliv (2005), *Lykken er å være frisør*. 4. april dn.no – Internettadresse:

<http://www.dn.no/forsiden/etterBors/article477011.ece>

Dagsavisen (2005), *Lykken er bare ett barn*. Journalist Synne Ekrem 18. september –

internettadresse: <http://www.dagsavisen.no/innenriks/article1746351.ece>

Eloquent Jaargang (2001), *Happiness and the bonus of freedom, interview with Ruut Veenhoven*. Syvende utgave 3. april.

Expatica Magazine (2005) *Happiness is...Interview with Ruut Veenhoven*. 11. februar –

Internettadresse:http://www.expatica.com/source/site_article.asp?subchannel_id=7&story_id=16773&name=Happiness+is...

Meldinger, taler og statistikk:

Odinarkiv (2006), *Statsminister Jens Stoltenbergs nyttårstale*. Oslo:

http://www.dep.no/smk/norsk/aktuelt/taler_artikler/taler_statsmin/001001-090870/dok-bn.html

Politisk plattform for en flertallsregjering (2005), *Soria Moria Erklæringen. Kapittel 1:*

Verdigrunnlag for et nytt flertall. Oslo: <http://www.dna.no/index.gan?id=46474&subid=0>

Poppe, Christian (2005), *Husholdningenes betalingsproblemer i oppgangstider. Prosjektnotat 3* Oslo: <http://www.sifo.no/>

Sosial- og helsedepartementet *Velferdsmeldingen. St. meld. nr 35 (1994-95)*. Oslo:

<http://odin.dep.no/aid/norsk/publ/stmeld/030005-040001/index-dok000-b-n-a.html>

Statistisk Sentralbyrå (2006), *Inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger*. Oslo:

<http://www.ssb.no/emner/05/01/ifhus/tab-2006-05-19-02.html>

Vartdal, Solfrid (2003), *Journalistutdanning og kjønnsdelt journalistikk*, Volda:

http://www.moreforsk.no/Volda/Publikasjoner/pdf/1507_ar_138_kjønnsdelt_journalistikk.pdf

Bildehenvisning:

Coverbildet er hentet fra:

Dranger, Johanna Rubin (2001), *Frøken Makeløs og karrieren*. Oslo: Aschehoug

Alle kilder i denne oppgaven er oppgitt. Antall ord, kapittel 1-9: 35.932

Vedlegg

Vedlegg 1 – Intervjuguide

Intervjuguide

Bakgrunnsvariabler:

Hvor gammel er du?

Hvor kommer du fra?

Hvor bor du?

Er du singel?

Har du god psykisk og fysisk helse?

Hva gjør foreldrene dine?

Er foreldrene dine gift eller skilt?

Hva slags utdanning har du?

Har du studielån?

Hva gjør du nå?

Har du jobb/arbeidserfaring – i så tilfelle – hva slags?

Har du studert/jobbet/reist i utlandet?

Hva liker du å gjøre på fritiden?

Ung i dag:

Det jeg først og fremst har lyst til er at du forteller litt om deg selv. Du kan gjerne begynne med oppveksten og fortelle frem til der du er i livet nå?

Hvordan så du for deg det å bli voksen når du var liten?

Er livet slik du så for deg da du var liten?

Hvordan/hvordan annerledes?

Fortell litt om hvordan du har det nå?

Hvordan er det for deg å være ung, singel og på tampen av utdannelsen din i Norge i dag?

Opplever du deg selv som en ungdom, en voksen eller en ung voksen?

Hva vil det si å være voksen i dag?

Er det noe du opplever som vanskelig med det å bli voksen i dag?

Livskvalitet og lykke:

Når er du glad, eller hva gjør deg glad?

Hva er viktig for deg for å ha det bra, eller å ha en god livskvalitet?

Har du det i dag?

Hvis du tenker på dine venner og bekjente, opplever du at de generelt sett har det bra og er lykkelige?

Som deg eller mer eller mindre enn deg?

Er det noe i tiden eller i dagens samfunn som gjør det vanskelig å ha det bra eller å føle lykke tror du?

Mener du at det er et sterkt fokus på lykke i dag?

Hvem tror du er lykkeligst? (I hvilken livsfase, ulike situasjoner, steder i verden?)

Tror du unge mennesker har for høye forventninger til lykke?

Kjærlighet og familieliv:

Hva ønsker du deg av kjærligheten?

Er kjærlighet viktig for deg for å føle lykke/bli lykkelig eller å ha det bra med deg selv?

Hvordan er det ikke å ha kjæreste i forhold til den alderen du er i og i forhold til dine venner?

Hva er positivt og hva er negativt med ikke å ha kjæreste?

Opplever du at det at du er singel er noe du må forklare eller begrunne ovenfor venner, familie, deg selv eller andre?

I så fall hvorfor tror du det er slik og hvordan utarter det seg?

Ønsker du å stifte din egen familie?

Er egen familie viktig for å føle lykke/bli lykkelig eller å ha det bra?

Opplever du et ønske eller et press fra omgivelsene om at du skal stifte din egen familie?

Selvoppfatning:

Hva er viktig for din selvtillit?

Er du redd for å mislykkes i det du gjør?

Hvorfor/hvorfor ikke?

Ønsker du å realisere deg selv gjennom den jobben, eller den karrieren/karriereretningen du har valgt?

Hva legger du i det å realisere seg selv?

Føler du et press fra omgivelsene om å gjøre noe som du kan realisere deg selv gjennom?

Oppsummering:

Hva er det som kjennetegner den perioden av livet du er inne i nå?

Skulle du ønske noe var annerledes?

Livsforventninger:

Hva ønsker du å få ut av din utdanning?

Hva ønsker du å få ut av arbeidslivet?

Hva ønsker du deg av voksenlivet?

Hva ønsker du deg/hvordan ser du for deg din egen økonomi i fremtiden?

Hvordan ser du for deg ditt kjærlighetsliv/ hva ønsker du deg av din partner?

Hva ønsker du deg av et (eventuelt) familieliv?

Hva ønsker du deg av hverdagen?

Hva ønsker du deg av fritiden/ferier?

Hva ønsker du deg av samfunnet?

Se inn i fremtiden:

Hvis du prøver å se fem til ti år frem i tid. Hvordan tror du at du har det da?

Hva er den beste og den verste livssituasjonen du kan tenke deg for deg selv i fremtiden?

Det aller viktigste:

På en skala fra 1-10 hvor viktig synes du:

1. Venner
2. God økonomi
3. Kjæreste/Partner
4. Et lidenskapelig og/eller romantisk kjærlighetsliv
5. Utdanning
6. Opplevelser som: Reiser, Kunst, Underholdning, Musikk
7. God helse
8. God jobb
9. Familien (søster, bror, far og mor)
10. En tro, religion eller livsfilosofi
11. Holde seg aktiv, trene, friluftsliv, hobbyer
12. Å være dyktig eller flink
13. Utseende og kropp (ta seg godt ut/føle seg vel)

14. utfordringer

15. Materielle goder/personlige eiendeler

16. Tilhørighet til en gruppe, gjeng, klubb, nærmiljø, etnisk gruppe eller nærmiljø

17. Demokrati (å ha medbestemmelse, lokalt, nasjonalt og/eller internasjonalt)

18. Velferdssystem (helse, utdanning, pensjon, infrastruktur)

19. Lov og orden (politi og rettssystem)

20. Dyktige politikere og en fri presse

—————▶ ER FOR Å BLI/VÆRE LYKKELIG?

